

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettua lakia, rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia, pakkokeinolakia, poliisilakia ja henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettua lakia.

Esityksessä ehdotetaan, että Rajavartiolaitos saisi toimivaltuuden estää ja selvittää rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä ihmiskaupparikoksia ilman liityntää laittoman maahantulon järjestämiseen. Nykyisin Rajavartiolaitos tutkii vain sellaisia ihmiskaupparikoksia, jotka liittyvät laittoman maahantulon järjestämiseen.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin ehdotetaan lisättäväksi rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä havaittu rahanpesu tai rahanpesurikkomus silloin, kun epäillyn rikoksen esirikos on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos taikka kätkemisrikoksen esirikos eli varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikos. Kätkemisrikoksia Rajavartiolaitos saisi jatkossa estää ja selvittää vastaavasti kuin rahanpesurikoksia eli rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan ja Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä.

Televalvonnan, muun peitellyn tiedonhankinnan kuin peitellyn tiedonhankinnan tietoverkossa ja henkilön teknisen seurannan toimivaltuuksien rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi ehdotetaan laajenevan kaikkiin sellaisiin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, jonka enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta virka- ja sotilasrikoksia, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää panttivangin ottamista sekä rajavartiioviranomaiseen kohdistuvista rikoksista virkamiehen väkivaltaista vastustamista, törkeää lahjuksen antamista ja yleisvaarallisia rikoksia.

Rajavartiolaitokselle ehdotetaan yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toimivaltuuksia. Päätöksen näiden toimivaltuuksien käytöstä tekisi keskusrikospoliisin päällikkö. Toimenpiteet toteuttaisi tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

Lisäksi Rajavartiolaitokselle ehdotetaan oikeutta toteuttaa ohjattua tietolähdetoimintaa. Tietolähdetoimintaa saisi toteuttaa paitsi rikosten estämiseen ja selvittämiseen myös rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamiseksi.

Pakkokeinolakiin, poliisilakiin, rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin ja henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin tehtäisiin ehdotetuista toimivaltuuksista johtuvat muutokset.

Esitys toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteita rikostorjunnan ja ihmiskaupan torjunnan tehostamiseksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2025.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Nykytila.....	5
2.1.1 Yleistä	5
2.1.2 Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikokset.....	7
2.1.2.1 Ihmiskaupparikokset	7
2.1.2.2 Rahanpesurikokset	7
2.1.3 Salaiset tiedonhankintakeinot rikoksen estämiseksi	8
2.1.4 Salaiset pakkokeinot rikoksen selvittämiseksi	9
2.1.4.1 Telekuuntelu rikoksen selvittämiseksi	10
2.1.4.2 Televalvonta.....	11
2.1.4.3 Peitelty tiedonhankinta.....	11
2.1.4.4 Henkilön tekninen seuranta.....	12
2.1.4.5 Peitetoiminta	12
2.1.4.6 Valeosto	13
2.1.4.7 Tietolähdetoiminta	14
2.1.5 PTR-toiminta.....	14
2.2 Nykytilan arviointi	14
2.2.1 Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikokset.....	14
2.2.1.1 Ihmiskaupparikokset	14
2.2.1.2 Rahanpesurikokset	17
2.2.2 Salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi ...	18
2.2.2.1 Laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvät rikokset.....	19
2.2.2.2 Rajat ylittävä omaisuusrikollisuus	21
2.2.2.3 Törkeä metsästysrikos	21
2.2.2.4 Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädettyjen säännösten noudattamatta jättäminen.....	21
2.2.2.5 Rajavartioviranomaiseen tai rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvat rikokset	22
2.2.2.6 Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto.....	23
2.2.2.7 Tietolähdetoiminta	25
3 Tavoitteet	27
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	27
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	27
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	28
4.2.1 Vaikutukset viranomaisen toimintaan	28
4.2.2 Taloudelliset vaikutukset	28
4.2.3 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	28
4.2.4 Vaikutukset Ahvenanmaan maakunnassa	30
5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot.....	30
6 Lausuntopalaute.....	32
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	32
7.1 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa.....	32
7.2 Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta	51

7.3 Pakkokeinolaki.....	52
7.4 Poliisilaki	53
7.5 Laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa.....	53
8 Lakia alemman asteinen sääntely	53
9 Voimaantulo	53
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	53
10.1 Salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot.....	54
10.1.1 Televalvonnan, peitellyn tiedonhankinnan ja henkilön teknisen seuraamisen perusterikoksien laajentaminen.....	55
10.1.2 Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto.....	58
10.1.3 Tietolähdetoiminta	59
10.1.4 Oikeusturva	59
10.1.5 Arviointi.....	60
LAKIEHDOTUKSET	63
rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta	63
rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta.....	72
pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta.....	73
poliisilain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta	74
henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 12 §:n muuttamisesta	75
LIITE	77
RINNAKKAISTEKSTIT	77
rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta	77
rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta.....	97
pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta.....	100
poliisilain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta	104
henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 12 §:n muuttamisesta ..	106

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa (108/2018), jäljempänä *Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalaki*, tuli voimaan 1.4.2018. Lain toimivuutta on arvioitu rajavartiolaitoslainsäädännön muutostarpeita koskeneessa sisäministeriön asettamassa esiselvityshankkeessa (SM049:00/2019). Hankkeessa vuonna 2022 valmistuneessa arviomuistiossa tarkasteltiin muun muassa Rajavartiolaitoksen toimivallan laajentamista sen tutkittavaksi kuuluvien rikosten sekä eräiden salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen osalta. Arviomuistio oli lausuntokierroksella 9.3.–11.4.2022. Arviomuistio ja lausuntotiivistelmä ovat saatavilla valtioneuvoston hankesivuilla osoitteesta valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella SM049:00/2019.

Rikostorjunnan toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa. Uusia ilmiöitä ovat rikosten tekotapojen muuttuminen sekä maahantulon välineellistämisen ilmeisen pysyväisluonteinen jääminen osaksi valtioiden välistä vaikuttamista, mikä osaltaan liittyy myös kansalliseen turvallisuuteen.

Rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen ovat entistä haastavampia tehtäviä. Rikokset ovat vaikeammin selvitettäviä ja rikoskokonaisuudet voivat olla laajoja. Useat rikostyypit, kuten ihmiskauppa ja laittoman maahantulon järjestäminen samoin kuin rajat ylittävä omaisuusrikollisuus ovat entistä ammattimaisempaa ja järjestäytyneempää toimintaa. Lisäksi esimerkiksi ihmiskaupparikokset tai laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvät rikokset ovat tyypillisesti piilorikollisuutta, joka ei välttämättä tule viranomaisten tietoon esimerkiksi rikosilmoitusten kautta.

Rikostorjunnan on myös kyettävä vastaamaan entistä enemmän kansainväliseen liikkuvaan rikollisuuteen sekä teknologian kehittymiseen erityisesti tietoverkkoavusteisen ja -välitteisen rikollisuuden muodossa. Tämä edellyttää rikostorjunnan ja -tutinnan johtamisen tehostamista ja yhdenmukaistamista, mutta myös toimivaltuuksien tarkastelua. Rikollisuuden muuttuminen tarkoittaa sen laajentumista ja monimuotoistumista, jolloin esitutkintaviranomaisilla tulee olla entistä kattavammat keinot käytössään eteen tuleviin vaihteleviin tilanteisiin ja tarpeisiin.

Rikostorjunnan rajallisten resurssien osalta on tärkeää, että ne kyetään kohdentamaan mahdollisimman tehokkaasti ja vaikuttavimpiin kokonaisuuksiin. Rajavartiolaitoksen kannalta keskeisimpiä ovat laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvät rikokset liittämissä rikoksineen. On tärkeää kyetä kohdentamaan näihin rikoksiin riittävästi tiedonhankintaa ja muita ennakkollisia toimenpiteitä ja siten kyetä puuttumaan rikollisuuteen jo varhaisessa vaiheessa. Parhaassa tapauksessa rikoksia pystytään tällöin jo estämään. Esitutkintaviranomaisten toiminnan kannalta on tärkeää kyetä tuottamaan tilannekuvaa rikollisuudesta ja sen eri ilmentymismuodoista, sekä suuntaamaan resursseja entistä tehokkaammin paljastavaan ja estävään toimintaan. Rikosten estäminen edellyttää riittäviä toimivaltuuksia tiedonhankinnan osalta.

Pakkokeinolain ja Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain marraskuussa 2023 tulleiden muutosten seurauksena Rajavartiolaitoksella on nykyisin oikeus peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa, kun kyseessä on rikos, jonka enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Tämä uusi toimivaltuus vastaa osaltaan toimintaympäristön muutokseen, mutta sen käytöstä ja tehokkuudesta ei vielä voida esittää arviota.

Sisäministeriössä on käynnissä hanke poliisin rikostiedustelua koskevan lainsäädännön valmistelemiseksi [SM047:00/2023](https://valtioneuvosto.fi/hankkeet). Hankkeessa arvioidaan poliisin salaisten tiedonhankintakeinojen riittävyttä ja toimivuutta sekä mahdollisuuksia hankkia tehokkaasti tietoa sisäisen turvallisuuden suojaamiseksi. Rikostiedustelun keinot ovat keskeisiä erityisesti vakavan rikollisuuden torjunnassa. Poliisin toiminnassa rikostiedustelun tavoite kytkeytyy

erityisesti rikosten ennalta estämiseen ja paljastamiseen. Rikostiedustelulla tavoitellaan lisäksi kattavaa tilannekuvaa rikollisuudesta. Hankkeen toimikausi päättyy toukokuussa 2026.

1.2 Valmistelu

Sisäministeriö asetti 1.3.2023 hankkeen Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain muuttamiseksi arviomuistion pohjalta. Hankkeessa arvioidaan Rajavartiolaitoksen tutkintaoikeuden rajattua laajentamista ihmiskaupparikoksiin ja rahanpesurikoksiin. Salaisista tiedonhankinta- ja pakkokeinoista arvioidaan erityisesti televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa ja ohjattua tietolähteen käyttöä.

Hallituksen esitys on valmisteltu sisäministeriön rajavartio-osastolla virkatyönä. Hallituksen esitysluonnos oli lausuntokierroksella x.x.–x.x.2024. Sisäministeriö pyysi lausuntoa seuraavilta tahoilta, joista tähdellä (*) merkityt antoivat lausunnon: Ahvenanmaan maakunnan hallitus, eduskunnan oikeusasiamies, Electronic Frontier Finland - Effi ry, Elinkeinoelämän keskusliitto, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Helsingin poliisilaitos, Ihmisoikeusliitto, Julkiset Oikeusavustajat ry, Juristiliitto - Juristförbundet (rek. Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry), Keskusrikospoliisi, liikenne- ja viestintäministeriö, liikenne- ja viestintävirasto, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry, oikeusministeriö, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Poliisihallitus, Poliisin ja Rajan henkilöstö JHL ry, puolustusministeriö, pääesikunta, Päälystöliitto ry, Rajaturvallisuusunioni ry, sisäministeriön poliisiosasto, Suojelupoliisi, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Konepäälystöliitto SKL ry, Suomen Poliisijärjestöjen liitto, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Yrittäjät, Syyttäjälaitos, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tulli, ulkoministeriö, Upseeriliitto ry, valtioneuvoston oikeuskansleri, valtiovarainministeriö ja yhdenvertaisuusvaltuutettu.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla valtioneuvoston hankesivuilla osoitteesta valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella SM002:00/2023.

Lausuntojen sisältöä käsitellään esityksessä jäljempänä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

2.1.1 Yleistä

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalakia sovelletaan sen 1 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen tehtävänä oleviin toimiin rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi. Lain 3 §:n 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa noudattaen mitä tässä laissa tai muualla laissa säädetään. Rajavartiolaitos on esitutkintalaisissa (805/2011) tarkoitettu esitutkintaviranomaisen.

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvista rikoksista säädetään Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:ssä. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan painopisteinä on ihmisten rajanylittämiseen liittyvä rikollisuuden torjunta, joista esimerkkejä ovat laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvät ihmiskaupparikokset, matkustusasiakirjoihin liittyvät väärennysrikokset, valtionrajarikokset, alueloukkaukset sekä rajatarkastuksen yhteydessä kätkemisrikokset. Lisäksi Rajavartiolaitos on toimivaltainen estämään ja selvittämään muun muassa tiettyjä luonnonvararikoksia, merellisiä ympäristörikoksia ja vesiliikenne rikoksia.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 5 §:n mukaan Rajavartiolaitos voi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutkinnan muussakin kuin 4 §:ssä tarkoitettussa

asiassa, jos se liittyy Rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta koskevan syytteen kanssa.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 7 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisille rikoksen estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 8 §:n Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja Tullin tehtäväjako koskevista säännöksistä muuta johdu, tullirikoksen estämisen ja selvittämisen Tullille ja muun rikoksen estämisen ja selvittämisen poliisille, jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen viranomainen sitä vaatii. Pykälän 3 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisin suoritettavaksi, jos on syytä epäillä Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen ja rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää.

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimialuetta rajaa rajavartiolain (578/2005) 4 §. Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos toimii siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, rajavalvonnan suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamiseksi perusteltua, sekä merialueella ja Suomen talousvyöhykkeestä annetussa laissa (1058/2004) tarkoitetulla talousvyöhykkeellä. Muualla Rajavartiolaitos toimii vain, jos se on tarpeen sen lakisääteisen tehtävän loppuun saattamiseksi, virka-avun antamiseksi taikka tuen antamiseksi toiselle suomalaiselle viranomaiselle.

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnassa sovelletaan rajavartiolaissa säädettyjä yleisiä periaatteita, erityisesti perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamista (11 §), suhteellisuusperiaatetta (7 §), vähimmän haitan periaatetta (7 a §), tarkoitussidonnaisuuden periaatetta (7 b §) sekä mahdollisuutta siirtää toimenpidettä tai luopua siitä (9 §).

Perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista koskevan rajavartiolain 11 §:n mukaan rajavartiomiehen on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista. Suhteellisuusperiaatetta koskevan rajavartiolain 7 §:n mukaan toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyysyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin nähden. Käytettävien keinojen ja niiden aiheuttamien haittojen tulee olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Suhteellisuusperiaate ilmenee myös rajavartiolain 9 §:stä, jonka mukaan rajavartiomiehellä on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun saattaminen voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin tavoiteltavaan tulokseen nähden. Vähimmän haitan periaatetta koskevan rajavartiolain 7 a §:n mukaan kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Tarkoitussidonnaisuuden periaatetta koskevan 7 b §:n mukaan toimivaltuutta saa käyttää vain säädettyyn tarkoitukseen.

Perusoikeudet eivät yleensä ole ehdottomia, vaikka perusoikeussäännös olisi kirjoitettu oikeuden turvaavaan muotoon ja vaikka säännös ei sisältäisikään sääntelyvarausta tai muuta lakiviittausta. Tällöin kysymys perusoikeuden rajoittamisesta ratkaistaan perusoikeuksien rajoittamista koskevien yleisten oppien mukaisesti.

Yleisten rajoitusedellytysten mukaan Rajavartiolaitoksen toimenpiteen kohteena olevan henkilön perusoikeuksiin kohdistuvat rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on

turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Merkityksellinen on erityisesti yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus, EIS; SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010). Lisäksi merkitystä on erityisesti kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevalla kansainvälisellä yleissopimuksella (SopS 7 ja 8/1976; KP-sopimus). Euroopan ihmisoikeussopimuksen kannalta erityisen merkityksellisiä artikloita tässä esityksessä tehtävän tarkastelun kannalta on sopimuksen 5 artikla oikeudesta vapauteen ja turvallisuuteen sekä 8 artikla oikeudesta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta, 10 artikla sananvapaudesta ja 13 artikla oikeudesta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon. KP-sopimuksen kannalta merkityksellisiä määräyksiä ovat tehokkaita oikeussuojakeinoja koskeva 2 artikla, oikeutta vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen koskeva 9 artikla ja yksityiselämän, perheen, kodin tai kirjeenvaihdon suoja koskeva 17 artikla.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä (erityisesti Weber ja Saravia v. Saksa, 29.6.2006, kohta 95, Liberty ja muut v. Yhdistynyt Kuningaskunta, 1.10.2008, kohta 59—60, Zakharov v. Venäjä, 4.12.2015, kohta 229—230 ja Szabó ja Vissy, 12.1.2016, kohta 89) on korostettu muun muassa toimivaltaperusteiden täsmällistä ja ennakoitavaa laintasoista määrittelyä, välttämättömyyskriteerin tiukkaa tulkintaa, objektiivisia perusteita välttämättömien tietojen saamiselle, tuomioistuimen tai riippumattoman hallinnollisen elimen etukäteisvalvontaa, riippumatonta jälkikäteisvalvontaa ja tuomioistuimessa toteutettavan oikeusturvan saatavuutta.

2.1.2 Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikokset

2.1.2.1 Ihmiskaupparikokset

Ihmiskaupparikoksen hyväksikäytön muodoista säädetään rikoslain (39/1889) 25 luvun 3 §:n 1 momentissa. Momentin mukaan ihmiskaupassa on kysymys toisen saattamisesta 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamisesta. Törkeä tekemuoto on kriminalisoitu lain 25 luvun 3 a §:ssä. Ihmiskaupasta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi ja törkeästä ihmiskaupasta vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:n 3 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksen tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskauppaa tai muuta rikoslain 25 luvussa tarkoitettua vapauteen kohdistuvaa rikosta silloin, kun mainitut teot liittyvät laittoman maahantulon järjestämiseen. Rajavartiolaitos estää ja tutkii ihmiskaupparikoksia siis vain epäillyn laittoman maahantulon järjestämisen yhteydessä.

Rikoslain 25 luvussa tarkoitetuista vapauteen kohdistuvista rikoksista laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvät lähinnä vapaudenriisto ja törkeä vapaudenriisto. Luvun 2 §:n mukaan törkeästä vapaudenriistosta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

2.1.2.2 Rahanpesurikokset

Rahanpesurikoksista säädetään rikoslain 32 luvun 6 §–10 :ssä. Luvun 6 §:n 1 momentin mukaan joka (1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikoksenteikijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka (2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista

tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä, on tuomittava rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Pykälän 2 momentin mukaan yritys on rangaistava. Törkeästä rahanpesusta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi (7 §).

Oikeuskirjallisuudessa rahanpesulla tarkoitetaan yleensä rikollisesta toiminnasta lähtöisin olevan varallisuuden muuntamista tai siirtämistä lailliseen tai näennäisesti lailliseen liiketoimintaan niin, että rahojen todellinen alkuperä peitetään. Rahanpesu on liittäminen teko, joka edellyttää aina niin kutsuttua esirikosta, josta saatuun omaisuuteen tai hyötyyn rahanpesutoimet kohdistuvat. Rahanpesulla pyritään yleensä mahdollistamaan varojen riskitön käyttö ja rahanpesu on keino palauttaa rikoksella hankitut varat takaisin lailliseen tai laittomaan toimintaan.

Rikoslain 32 luvun 1 §:n mukaan rahanpesu on ensisijainen rikosnimike kätkemisrikokseen verrattuna. Teko, joka täyttää molemmat tunnusmerkistöt, tuomitaan rahanpesuna. Voimassa olevan lain mukaan Rajavartiolaitoksella ei ole toimivaltuutta estää, paljastaa ja selvittää rikoslain 32 luvussa rangaistavaksi säädettyjä rahanpesurikoksia.

Jos Rajavartiolaitoksen tutkima epäilty kätkemisrikos on tutkittava rahanpesurikoksena, se siirretään poliisille tai tutkitaan isomman kokonaisuuden osana Rajavartiolaitoksen suorittamana muuna esitutkintana toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä. Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 5 §:n nojalla Rajavartiolaitos suorittaa rahanpesurikoksen esitutkinnan, jos toinen esitutkintaviranomainen sitä pyytää ja se liittyy Rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan. Lisäksi edellytyksenä on, että asiaa koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä Rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syyteen kanssa. Jos kaikki nämä säädetty edellytykset eivät täyty, Rajavartiolaitoksella ei ole toimivaltuutta suorittaa rahanpesurikoksen esitutkintaa.

2.1.3 Salaiset tiedonhankintakeinot rikoksen estämiseksi

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 3 luvussa säädetään salaisesta tiedonhankinnasta. Lain 13 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseen taikka vaaran torjumiseen voidaan käyttää televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua. Rajavartiolaitoksen käytössä ei ole lainkaan peitetoimintaa, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö salaisena tiedonhankintakeinona.

Televalvonnan, muun kuin tietoverkossa tehtävän peitellyn tiedonhankinnan sekä henkilön teknisen seurannan toimivaltuus on rajoitettu Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 16 §:n 2 momentissa, 23 §:n 2 momentissa ja 29 §:n 3 momentissa säädettyihin rikosnimikkeisiin. Muiden mainittujen Rajavartiolaitoksen käytössä olevien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö on kytketty rikoksesta säädettyyn enimmäisrangaistukseen ja suunnitelmallisessa tarkkailussa lisäksi säännöksessä erikseen mainittuun rikostyyppiin eli kätkemisrikokseen.

Rajavartiolaitoksella ei ole lainkaan toimivaltuutta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja rikosten paljastamiseen. On huomattava, että poliisin käytettävissä olevat salaisen tiedonhankinnat toimivaltuudet rajoittuvat vain valtion turvallisuuteen kohdistuviin vakaviin rikoksiin ja terrorismirikoksiin.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 14 §:ssä säädetään salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon yleisenä edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja. Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä

seurantaa, teknistä laitetarkkailua ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle. Kyseisillä menetelmillä voidaan puuttua perus- ja ihmisoikeuksiin siinä määrin, että niiden käytölle on ollut perusteltua asettaa tällainen vaatimus. Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisinä edellytyksinä ovat ne yksilöidyt rikokset, joiden estämiseksi kutakin keinoa voidaan käyttää.

Rajavartiolaitoksen suorittamasta telekuuntelusta ja tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta televalvonnasta, tukiasematietojen hankkimisesta, rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta kotirauhan suojaamassa tilassa, teknisestä katselusta rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa kotirauhan suojaamassa paikassa tai rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen henkilön kohdistuvana, henkilön teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta sekä tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan rikoksen estämiseksi päättää tuomioistuim. Jos asia ei siedä viivytystä, televalvonnasta, tukiasematietojen hankkimisesta, henkilön teknisestä seurannasta ja teknisestä laitetarkkailusta, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää asiasta siihen asti, kunnes tuomioistuim on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua salaisen tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

Poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan mitä 5 luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta myös rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Hallituksen esityksen poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 224/2010 vp, s. 90/II) mukaan momentin sääntelyllä ei otettaisi kuitenkaan kantaa siihen, voidaanko kyseiset keinot sallia tulli-, rajavartio- tai sotilasviranomaisille vaan erikseen tulee selvittää, miltä osin puheena olevien keinojen tulisi olla eri viranomaisien käytettävissä.

2.1.4 Salaiset pakkokeinot rikoksen selvittämiseksi

Salaisista pakkokeinoista säädetään Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 luvussa. Lain 58 §:n 1 momentin mukaan salaisen pakkokeinon käyttöön Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sovelletaan pakkokeinolain 10 lukua pykälässä säädettyin poikkeuksin.

Salaisista pakkokeinoista Rajavartiolaitoksen käytössä ovat vastaavat keinot kuin salaisessa tiedonhankinnassa eli televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen tarkkailu (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, perusmuotoinen tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku. Lisäksi Rajavartiolaitos saa käyttää telekuuntelua ja tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta. Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 58 §:n 2 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen käytössä eivät ole peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö.

Telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, muun kuin tietoverkossa tehtävän peitelty tiedonhankinnan ja henkilön tekninen seurannan toimivaltuudet on rajoitettu Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 58 §:n 3 momentissa säädettyihin rikosnimikkeisiin. Muiden Rajavartiolaitoksen käytössä olevien salaisen pakkokeinon käyttö on kytketty rikoksesta pakkokeinolaissa säädettyihin enimmäisrangaistuksiin ja osaksi lisäksi säännöksissä erikseen mainittuihin rikostyyppeihin.

Pakkokeinolain 10 luvun 2 §:ssä säädetään salaisen pakkokeinon käytön edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan salaisen pakkokeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä salaisen pakkokeinon käytön erityisistä edellytyksistä

jäljempänä säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Peitetoimintaa, valeostoa ja asuntokuuntelua koskee lisäksi välttämättömyysedellytys, mutta mikään näistä keinoista ei ole Rajavartiolaitoksen käytössä.

Rajavartiolaitoksen suorittamasta telekuuntelusta ja tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, tukiasematietojen hankkimisesta, rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta kotirauhan suojaamassa tilassa, teknisestä katselusta rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa kotirauhan suojaamassa paikassa tai rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen henkilön kohdistuvana, henkilön teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta sekä tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan rikoksen selvittämiseksi päättää tuomioistuimien. Jos asia ei siedä viivytystä, televalvonnasta, tukiasematietojen hankkimisesta, henkilön teknisestä seurannasta ja teknisestä laitetarkkailusta, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää asiasta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua salaisen pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 5 §:n mukaan Rajavartiolaitos voi toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa esitutkinnan muussakin kuin 4 §:ssä tarkoitetussa asiassa, jos se liittyy Rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskevat syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta koskevan syytteen kanssa. Lain 58 §:n 4 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen suorittaessa 5 §:ssä tarkoitettua muuta esitutkintaa salaisista pakkokeinoista ei ole rajavartiomiehen käytettävissä telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta, peitetoiminta, valeosto eikä tietolähteen ohjattu käyttö.

Pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan mitä 10 luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja, koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisin lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Hallituksen esityksen esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi (HE 222/2010 vp, s. 314–315) mukaan näitä viranomaisia koskevien lakien vireillä olevassa uudistamisessa saatetaan selvittää, tulisivatko ja kuinka laajasti momentissa mainitut keinot muiden esitutkintaviranomaisten kuin poliisin käytettäväksi.

Tullin oikeudesta tullirikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään nykyään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015).

2.1.4.1 Telekuuntelu rikoksen selvittämiseksi

Pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan telekuuntelulla tarkoitetaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitettyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien välitystietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

Pakkokeinolain 10 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan jos on todennäköistä, että 3 §:ssä tarkoitettua viestiä ja siihen liittyviä välitystietoja ei ole enää saatavissa telekuuntelulla, esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa 7 luvun 4 §:ssä säädetystä kiellosta huolimatta lupa

takavarikoida tai jäljentää ne 10 luvun 3 §:ssä säädettyillä edellytyksillä viestinnän välittäjän hallusta.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 58 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus telekuunteluun ja tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa.

Rajavartiolaitoksella ei ole oikeutta telekuunteluun eikä tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta rikoksen estämiseksi.

2.1.4.2 Televalvonta

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 16 §:ssä säädetään televalvonnasta ja sen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan televalvonnalla tarkoitetaan viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista sekä osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 16 §:n 2 momentin mukaan Rajavartiolaitokselle voidaan sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi antaa lupa televalvontaan, jos henkilön lausumien tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikokseen taikka törkeään metsästysrikokseen.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 58 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus televalvontaan vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa, törkeää kätkemisrikosta, ammattimaista kätkemisrikosta, törkeää väärennystä, törkeää metsästysrikosta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä.

2.1.4.3 Peitelty tiedonhankinta

Peitellyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa virkamiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 23 §:n 2 momentin mukaan Rajavartiolaitos saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen taikka törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikokseen.

Pykälän 4 momentin mukaan Rajavartiolaitos saa kohdistaa henkilöön peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Säännös tuli voimaan 10.11.2023 (laki 990/2023).

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 58 §:n 3 momentin mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa. Pakkokeinolain sanotun kohdan perusteella

Rajavartiolaitos saa kohdistaa epäiltyyn peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 24 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi. Vastaavasti lain 59 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi.

Poliisilain 5 luvun 16 §:n mukaan keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää peitellystä tiedonhankinnasta. Pakkokeinolain 10 luvun 15 §:n mukaan keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitellystä tiedonhankinnasta.

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 12 §:n mukaan Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää peitellystä tiedonhankinnasta tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

2.1.4.4 Henkilön tekninen seuranta

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 29 §:ssä säädetään teknisestä seurannasta ja sen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla. Henkilön teknistä seuranta saadaan käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai selvittämiseksi.

Henkilön teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaitteita hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen. Henkilön tekninen seuranta on henkilön olinpaikkaan ja liikkumiseen kohdistuvaa seuranta, joka rinnastuu tuntuvedeltaan tai merkitykseltään teleosoitteen ja telepäätelaitteen sijaintitietojen hankkimiseen.

Rajavartiolaitokselle voidaan myöntää lupa henkilön tekniseen seurantaan, jos kyse on törkeän laittoman maahantulon järjestämisen, törkeän laittoman maahantulon järjestämisen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikoksen taikka törkeän metsästysrikoksen estämisestä tai selvittämisestä (29 §:n 3 momentti ja 58 §:n 3 momentin 3 kohta).

2.1.4.5 Peitetöiminta

Peitetöiminnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja (pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 1 momentti, poliisilain 5 luvun 28 §:n 1 momentti, Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 23 §:n 1 momentti).

Rajavartiolaitoksella ei ole oikeutta peitetöimintaan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun muuhun rikokseen kuin törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen taikka jos tämän voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan rikoslain 20 luvun 19 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Edellytyksenä on muun kuin tapon, murhan tai surman osalta lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena. Poliisilla on oikeus kohdistaa rikoksen estämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta (poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 ja 3 momentti).

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettua muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai törkeästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 20 luvun 19 §:ssä tarkoitettua rikoksesta. Edellytyksenä on muun kuin tapon, murhan tai surman osalta lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena. Poliisi saa kohdistaa epäiltyyn peitetoimintaa tietoverkossa, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta (pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 2 ja 3 momentti).

Tulli saa kohdistaa tullirikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan sellaiseen pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen, johon sisältyy omaisuuden maahantuontia, maastavientiä tai Suomen kautta kuljettamista. Tullilla on oikeus kohdistaa tullirikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta (rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 23 §:n 2 ja 3 momentti).

2.1.4.6 Valeosto

Valeostolla tarkoitetaan poliisin tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on saada poliisin haltuun tai löytää todiste rikosasiassa, rikoksella saatu hyöty taikka esine, aine tai omaisuus, joka on rikoksella joltakulta viety tai jonka tuomioistuimien voi julistaa menetetyksi taikka jonka avulla voidaan muuten saada selvitystä rikosasiassa. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää, että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi (pakkokeinolain 10 luvun 34 §:n 1 momentti).

Poliisilain 5 luvun 35 §:n mukaan valeostolla tarkoitetaan poliisin tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on rikoksen estämiseksi saada poliisin haltuun tai löytää estettävään rikokseen liittyvä esine, aine tai omaisuus. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää, että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi.

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 32 §:n mukaan valeostolla tarkoitetaan esitutkintaviranomaisen tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi saada viranomaisen haltuun tai löytää rikokseen liittyvä esine, aine tai omaisuus taikka saada haltuun tai löytää todiste rikosasiassa tai rikoksella saatu hyöty.

Rajavartiolaitoksella ei ole oikeutta valeostoon rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Poliisi saa tehdä valeoston, jos estettävänä tai selvitettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkaus tai kätkemisrikos ja on todennäköistä, että valeostolla saavutetaan 35 §:n 1 momentissa mainittu tavoite (poliisilain 5 luvun 35 §:n 2 momentti). Tulli saa tehdä tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi valeoston, jos siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja on todennäköistä, että valeostolla saavutetaan lain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettu tavoite (rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 32 §:n 2 momentti).

Tullin valeoston toteuttaa poliisi Tullin rikostorjunnan pyynnöstä, lukuun ottamatta rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 33 §:n 1 momentissa tarkoitettua yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa, jonka Tulli toteuttaa (rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 33 §:n 12 momentti).

2.1.4.7 Tietolähdetoiminta

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 36 §:ssä säädetään tietolähdetoiminnasta. Pykälän 1 momentin mukaan tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, Rajavartiolaitokselle laissa tutkittavaksi säädettyjen rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista rajavartio- ja muun esitutkintaviranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*). Pykälässä säädetään lisäksi tietolähdetoimintaa koskevien tietojen tallettamisesta henkilökisteriin.

Rajavartiolaitoksen käytössä on niin sanottu perusmuotoinen tietolähdetoiminta. Perusmuotoinen tietolähdetoiminta on passiivista eli tietojen vastaanottamista, kun taas tietolähteen ohjatussa käytössä kyse on aktiivisesta tietojen hankkimisesta. Rajavartiolaitoksen käytössä ei ole tietolähteen ohjattu käyttö. Rajavartiolaitoksella ei ole oikeutta maksaa palkkiota tietolähteelle.

2.1.5 PTR-toiminta

Poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009), jäljempänä *PTR-laki*, 2 §:n 1 momentin mukaan PTR-viranomainen voi pyynnöstä suorittaa toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueeseen kuuluvan yksittäisen rikostorjuntaan liittyvän toimenpiteen. Toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueeseen kuuluvan toimenpiteen suorittava viranomainen saa kuitenkin käyttää ainoastaan niitä toimivaltuuksia, joita se saa käyttää omalla tehtäväalueellaan sille kuuluvissa rikostorjuntatehtävissä. Lain 7 §:n 1 momentissa säädetään PTR-tutkintaryhmistä. PTR-viranomaiset voivat perustaa yhteisen tiedonhankinta- ja tutkintaryhmän rikoksen tai rikoskokonaisuuden estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmä voidaan perustaa niiden viranomaisten kesken, joiden tehtäväalueeseen rikosasia kokonaan tai osittain kuuluu. Pykälän 3 momentin mukaan PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä PTR-viranomaisen edustajalla on oikeus osallistua ryhmän johtajan johdon ja tarpeellisen valvonnan alaisena sellaisten tiedonhankinta- ja tutkintatoimenpiteiden suorittamiseen, joihin kyseisen PTR-viranomaisen edustaja on toimivaltainen omalla tehtäväalueellaan kyseiselle PTR-viranomaiselle kuuluvissa rikostorjuntatehtävissä ja joita yhteinen tiedonhankinta tai tutkinnan kohteena olevan rikoskokonaisuuden estäminen, paljastaminen ja selvittäminen edellyttävät ja joista ryhmän johtaja on toimivaltuuksiensa nojalla päättänyt.

2.2 Nykytilan arviointi

2.2.1 Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikokset

2.2.1.1 Ihmiskaupparikokset

Ihmiskaupparikokset ovat vakavia rikoksia, jotka vaarantavat ja loukkaavat eri tavoin useita uhrin perus- ja ihmisoikeuksia, erityisesti perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattua oikeutta

elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ihmiskauppa on luonteeltaan uhrin hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa toimintaa, jossa ihmiseltä riistetään ihmisarvo rahan tavoittelemiseksi.

Ihmiskauppa on koko yhteiskuntaa koskettava ongelma. Sen lisäksi, että se loukkaa vakavasti uhrien perustavanlaatuisia oikeuksia, se heikentää rehellisten ja lainkuuliaisten yritysten kilpailumahdollisuuksia ja kaventaa verotuloja. Ihmiskaupasta saatava rikoshyöty on kansainvälisesti arvioiden huomattava, ja ihmiskauppa voi olla myös järjestäytyneitä rikollisuutta.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan ihmiskauppaa ehkäistään poikkihallinnollisesti ja kokonaisvaltaisesti. Oikeusministeriö asetti maaliskuussa 2024 koordinaatiotyöryhmän koordinoimaan ja seuraamaan hallitusohjelmavoitteen toteutumista. Koordinaatiotyöryhmän tehtävänä on tehdä esitys tarvittavista jatkotoimenpiteistä ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Ihmiskaupan vastainen työ on poikkihallinnollinen kokonaisuus, jota edistetään useiden ministeriöiden ja viranomaisten yhteistoimintana. Ihmiskauppaa torjutaan muun muassa tehostamalla rikosvastuun toteutumista, sujuvoittamalla viranomaisten välistä tiedonvaihtoa, parantamalla muun muassa lapsikaupan, seksuaaliväkivallan ja pakkoavioliittojen tunnistamista sekä torjumalla väärinkäytöksiä työelämässä, yritystoiminnassa ja julkisissa hankinnoissa.

”Suomi torjuu ihmiskauppaa” -toimintaohjelma (2021–2023) hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä toukokuussa 2021. Toimintaohjelma perustui viiteen strategiseen tavoitteeseen ja 55 toimenpiteeseen. Ohjelmalla pyrittiin edistämään ihmiskaupan ilmituloa, parantamaan uhrien asemaa ja tehostamaan rikosvastuun toteutumista. Toimintaohjelman laatimista varten poikkihallinnollinen työryhmä kartoitti laajasti ihmiskaupan vastaisen työn nykytilaa. Keskeinen havainto oli, että ihmiskaupparikoksissa rikosvastuun toteutumisessa on merkittäviä haasteita. Yhtenä toimintaohjelman mukaisena jatkotoimenpiteenä oli selvittää Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamismahdollisuudet tutkia ihmiskaupparikoksia silloinkin, kun niihin ei liity laittoman maahantulon järjestämistä.

Rajavartiolaitos on rajatarkastustoiminnassaan usein ensimmäinen viranomainen, jonka mahdollinen ihmiskaupan uhri kohtaa saapuessaan Suomeen. Rajatarkastuksissa pyritään maastalähtö- ja maahantuloedellytysten selvittämisen yhteydessä ja riskianalyysejä hyödyntämällä tunnistamaan mahdollisia ihmiskaupan uhreja ja tarvittaessa ohjaamaan heidät ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Rajavartiolaitos huomioi rajatarkastustoiminnassaan erityisesti, että myös alaikäinen henkilö voi olla ihmiskaupan uhri.

Kuitenkin vain harvat epäillyt ihmiskauppatapaukset paljastuvat rajatarkastuksessa. Ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö täyttyy harvoin vielä rajanylityshetkellä vaan usein varsinainen ihmiskauppa ja siihen liittyvä ihmisen alistaminen tapahtuu vasta sisämaassa. Rajanylityshetkellä edes uhri itse ei välttämättä ole tietoinen tai ei ymmärrä menevänsä ihmiskaupanomaisiin olosuhteisiin. Tällöin myös valvontaa tekevän viranomaisen voi olla äärimmäisen vaikeaa havaita sitä.

Yhä suurempi osa ihmiskaupan uhreista saapuu Suomeen ja oleskelee Suomessa laillisesti esimerkiksi oleskeluluvan turvin, minkä vuoksi toimintaa ei useinkaan havaita Suomeen saavuttaessa. Ihmiskaupparikoksen uhriksi joutuneista ulkomaalaisista henkilöistä valtaosalla on ollut maahantulon edellytykset olemassa heidän saapuessaan Suomeen eli he ovat saapuneet Suomeen laillisesti. Kaikista Suomeen saapuneista ihmiskaupan uhreista ilman maahantulon edellytyksiä on ollut vuosittain pääsääntöisesti alle 20 prosenttia. Suurimmalla osalla Suomeen saapuneista ulkomaalaisista ihmiskaupparikoksen uhreista on ollut hallussaan joko Suomen tai jonkun muun Schengen-maan myöntämä oleskelulupa. Tämä trendi on vahvistunut viimeisten vuosien aikana. Jos maahantulo tapahtuu laillisesti, jää Rajavartiolaitoksen tehtäväksi lähinnä ilmoittaa mahdollisesta havainnosta paikallispoliisille.

Nykyään ihmiskaupparikoksista aloitettujen esitutkintojen määrä on Rajavartiolaitoksessa vähäinen. Vuoden 2020 jälkeen ihmiskauppa on ollut rikosnimikkeenä kolmessa esitutkinnassa ja törkeä ihmiskauppa kahdessa. Toteutuneet tutkinnot on pääosin hoidettu Suomenlahden merivartiostossa tai Länsi-Suomen merivartiostossa ja ne liittyvät joko lento- tai laivaliikenteessä Suomeen saapuneisiin henkilöihin. Rajavartiolaitos havaitsee usein laittoman maahantulon järjestämistä koskevissa tutkinnoissa viitteitä myös ihmiskaupparikoksista. Useat Rajavartiolaitoksen vuosien aikana suorittamat esitutkinnot on lopulta päätetty sillä perusteella, että asiassa ei joko ole katsottu tapahtuneen rikosta tai ketään ei ole voitu asettaa syytteeseen asiassa. Monessa tapauksessa epäilty ihmiskauppa on tapahtunut jossakin muualla, kuin Suomessa, eikä tapahtumia ole kyetty vahvistamaan kyseiseen maahan tehdyistä tiedusteluista huolimatta.

Rajavartiolaitos ohjaa vuosittain avun tarpeessa olevia ihmisiä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Näin toimitaan myös niissä tapauksissa, joissa esitutkintakynnys ei ole ylittynyt. Vuosina 2015–2023 Rajavartiolaitos on tehnyt auttamisjärjestelmälle yksittäisiä esityksiä henkilön ottamiseksi auttamisjärjestelmän piiriin.

Poliisi on vuonna 2021 perustanut valtakunnallisen ihmiskaupparikosten tutkintaryhmän, jonka pääasiallinen toimenkuva on ihmiskaupan torjumisessa ja laajojen rikoskokonaisuuksien paljastamisessa. Rajavartiolaitoksella on puolestaan merkittävä rooli kansallisesti ihmisalakuljetuksen torjunnassa ja tutkinnassa. Laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvä ihmiskauppa kuuluvat Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan ydinalueelle. Näiden rikoksien estämistä ja selvittämistä edistetään yhteisten tutkintaryhmien ja operaatioiden perustamisella ja toiminnalla erityisesti Europol- ja Eurojust-yhteistyössä.

Viranomaisyhteistyö on erityisen keskeistä ihmiskaupparikollisuuden torjunnassa. Yhteistyöllä voidaan turvata tehtävien tehokas, tarkoituksenmukainen ja taloudellinen hoitaminen. Tehokkaasta viranomaisyhteistyöstä huolimatta olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista laajentaa Rajavartiolaitoksen toimivaltaa myös rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:n mukaisiin ihmiskaupparikoksiin ilman liityntää laittoman maahantulon järjestämiseen, silloin kun epäilty rikos havaitaan rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan eli Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:ssä tarkoitettujen rikosten estämisen, paljastamisen ja selvittämisen yhteydessä taikka Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä. Schengenin rajasäännösten mukaan rajavalvonta käsittää rajatarkastukset ja rajojen valvonnan.

Rajavartiolaitoksen painopisteinä ihmiskaupparikoksissa olisivat edelleen sellaiset epäillyt ihmiskaupparikokset, jotka tulevat esiin rajat ylittävässä liikenteessä ja vaativat kansainvälistä viranomaisyhteistyötä. Poliisi on edelleen vastuussa sisämaan ulkomaalaisvalvonnasta, jolla kompensoidaan Schengen-alueen vapaata liikkuvuutta. Rajavartiolaitos osallistuu sisämaassa suoritettavaan ulkomaalaisvalvontaan poliisin pyynnöstä tai suorittaa sitä tietyissä tapauksissa myös itsenäisesti. Käytännössä sisämaan ulkomaalaisvalvonta tapahtuu usein yhteistyössä poliisin kanssa.

Muutoksella parannettaisiin ihmiskaupan torjuntaa ja ihmiskaupan uhrien asemaa, koska viranomaisella olisi paremmat mahdollisuudet puuttua rikokseen. Toimivaltuuden rajaaminen koskemaan rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai valvontatoiminnan yhteydessä ilmi tulleita tapauksia kattaisi ne tilanteet, joissa Rajavartiolaitos todennäköisimmin kohtaa ihmiskaupan uhreja. Epäily ihmiskaupasta ilmenee todennäköisimmin rajatarkastuksessa, rajojen valvonnan yhteydessä, Rajavartiolaitoksen tutkiessa toimivaltaansa kuuluvaa muuta rikosta tai Rajavartiolaitoksen valvontatoiminnan kuten ulkomaalaisvalvonnan yhteydessä.

Rajavartiolaitoksen toimivaltuutta ihmiskaupparikoksissa rajaisi myös Rajavartiolaitoksen toiminnan alueellinen kohdentuminen, josta säädetään rajavartiolain 4 §:ssä. Rajavartiolaitos estäisi ja selvittäisi ihmiskaupparikoksia käytännössä siellä, missä se toimii rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi ja rajavalvonnan suorittamiseksi. Lisäksi sovellettaisiin

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 7 §:n säännöksiä Rajavartiolaitoksen ilmoitusvelvollisuudesta poliisille rikoksen estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä, samoin kuin 8 §:n 1 momentin säännöstä poliisin oikeudesta ottaa omaaloitteisesti rikostorjuntatehtävä suoritettavakseen (niin sanottu otto-oikeus).

Rajavartiolaitoksella olisi ihmiskaupparikosten yhteydessä toimivalta tutkia liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 19 a §:n mukainen liiketoimintakielloasia lain 3 §:n 3 momentin perusteella.

2.2.1.2 Rahanpesurikokset

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:n 11 kohdan nojalla Rajavartiolaitoksen tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää rajatarkastuksen yhteydessä rikoslain 32 luvun 1–5 §:ssä tarkoitettuja kätkemisrikoksia ja -rikkomuksia. Törkeästä kätkemisrikoksesta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi ja ammattimaisesta kätkemisrikoksesta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Kätkemisrikoksen tunnusmerkistö on lähes aina päällekkäinen rahanpesurikoksen tunnusmerkistön kanssa. Rajatarkastuksen yhteydessä ilmenevät rikosepäilyt, jotka koskevat esimerkiksi varastettuja arvoautoja tai muuta varastettua omaisuutta, voivat olla sellaisia, että ne täyttäisivät myös rahanpesurikoksen tunnusmerkistön. Käytännössä Rajavartiolaitoksen tutkimat epäillyt kätkemisrikokset ovat yleensä olleet anastetun auton, työkoneen, perämoottorin tai merkivaatteiden kätkemisiä, jotka ovat paljastuneet Venäjälle poistuvan henkilön rajatarkastuksessa. Rajavartiolaitos on tutkinut tapaukset kätkemisrikoksina, eikä niissä ole tutkittu mahdollisia rahanpesuviitteitä. Useissa tapauksissa syyttäjät ovat kuitenkin esittäneet ensisijaisen rikosnimikkeen muuttamista rahanpesuksi. Tällöin esimerkiksi anastetun auton kuljettajan tietämättömyys ajoneuvon alkuperästä ei estä tutkintaa. Muutoksesta on ilmoitettu tapauskohtaisesti poliisille, joka on tutkinnan ollessa jo käynnissä pyytänyt tutkimaan epäillyn rahanpesun. Jos syyttäjän näkemys ensisijaisesta rikosnimikkeestä ei tule esiin esitutkinnan aikana syyttäjyhteistyössä, vaan vasta syyteharkinnassa, mahdollinen lisätutkinta edellyttää nykytilanteessa poliisin toimenpiteitä asiassa, jota Rajavartiolaitos on alun perin tutkinut.

Rajavartiolaitoksen tutkimiin rikoksiin, joiden taustalla on ammattimainen ja järjestäytynyt rikollinen toimija, liittyy lähes poikkeuksetta huomattavia määriä laitonta alkuperää olevaa rahaa. Esimerkiksi laittoman maahantulon järjestämisessä rikollisorganisaatiot pyrkivät pesemään laittomasti hankittua rahaa niin, että rahan hankkimisessa toteutetut rikokset eivät tule esiin. Laittoman maahantulon järjestäminen usein eri maiden kautta edellyttää rikoshyötynä saatavien rahojen pimeää siirtämistä maasta toiseen, mikä tapahtuu käytännössä epävirallisten rahanvälityspalvelujen kautta. Järjestäytyneet rikollisryhmät hyödyntävät salakuljettajien ja salakuljetettavien välissä luotettavia tahoja, jotka pitävät salakuljetuksesta maksettua rahaa tallessa ja vapauttavat rahat salakuljettajalle vasta kun salakuljetus on onnistunut.

Rajavartiolaitoksen selvittäessä laittoman maahantulon järjestämistä sillä ei ole toimivaltuutta selvittää asiaan liittyviä rahansiirtoja, sillä näissä tapauksissa ei kyseessä yleensä ole kätkemisrikos tai -rikkomus. Käytännössä tilanteessa asiaa olisi tutkittava rahanpesuna tai törkeänä rahanpesuna.

Jos Rajavartiolaitoksella olisi toimivaltuus rahanpesurikoksen esitutkintaan, kun rikosepäily tulee esille Rajavartiolaitoksen toiminnan yhteydessä, voisi Rajavartiolaitos tutkia nämä asiat kokonaan. Nykyisin käytössä olevat vaihtoehdot Rajavartiolaitoksen kohdatessa rahanpesuepäilyn ovat tutkinnan siirtäminen poliisille tai tapauksen tutkiminen Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 5 §:ssä säädetyin edellytyksin poliisin pyynnöstä. Näihin vaihtoehtoihin voi liittyä eräitä käytännön ongelmia. Tutkinnan siirtämisen poliisille on käytännössä koettu hidastavan tutkinnan toimenpiteitä, sillä poliisilla ei välttämättä ole ollut

heti edellytyksiä sitoa resurssiaan yllättäen tulleeeseen tutkintaan. Tutkintatoimenpiteiden siirtäminen myöhempään ajankohtaan on käytännössä mahdotonta esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa käytetään vapautteen kohdistuvia pakkokeinoja. Tutkiessaan rahanpesurikoksia poliisin pyynnöstä Rajavartiolaitoksella ei ole tällä hetkellä toimivaltaa kaikkien tarvittavien pakkokeinojen käyttämiseen.

Tehokkaan esitutkinnan kannalta olisi perustelua lisätä Rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin rahanpesurikokset. Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että Rajavartiolaitos olisi toimivaltainen kaikkien rahanpesurikosten, kuten esimerkiksi huumausainekauppaan liittyvän rahanpesun osalta. Toimivaltuutta olisi tämän vuoksi syytä rajata niin, että Rajavartiolaitos voisi ennalta estää tai selvittää sellaisia rahanpesurikos- tai rahanpesurikkomusepäilyjä, joiden esirikos on kätkemisrikoksen esirikos eli varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikos taikka Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos. Rahanpesuepäily voisi liittyä Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:ssä mainittuihin rikoksiin, kuten törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen.

Tarkoituksenmukaista olisi, että Rajavartiolaitos voisi estää ja selvittää rajat ylittävään omaisuusrikollisuuteen sekä laittoman maahantulon järjestämiseen liittyviä perustason kätkemis- ja rahanpesurikoksia, joilla on liityntä Rajavartiolaitoksen valvontatoimintaan tai rikostorjuntaan. Tarvittaessa asia voitaisiin myös siirtää poliisille tai esimerkiksi perustaa yhteinen tutkintaryhmä asian selvittämiseksi. Poliisilla on aina oikeus ottaa rikosasia itse tutkittavakseen.

Rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin ehdotetaan lisättäväksi rikoslain 32 luvun 6 §:n mukainen rahanpesu, 7 §:n mukainen törkeä rahanpesu, 9 §:n mukainen tuottamuksellinen rahanpesu ja 10 §:n mukainen rahanpesurikkomus. Nämä rikokset olisivat Rajavartiolaitoksen tutkittavia rajavalvonnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä. Rajavartiolaitoksella olisi rahanpesuepäilyn yhteydessä toimivalta tutkia liiketoimintakiellosta annetun lain 19 a §:n mukainen liiketoimintakieltoasia.

Nykytilanteessa rajatarkastusten yhteydessä havaittavien rahanpesurikosten määrä on vähäinen, mutta rajatilanteen muuttuessa määrä voi lisääntyä huomattavasti. Rahanpesurikoksia voidaan havaita myös Rajavartiolaitoksen valvontatoiminnan yhteydessä, kuten ulkomaalais- tai vesiliikenteen valvonnassa.

2.2.2 Salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi

Kutakin salaista tiedonhankinta- ja pakkokeinomenetelmää koskevien määrittelyjen ja edellytysten lisäksi noudatetaan samanaikaisesti Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 14 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 2 §:ssä säädettyjä salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käytön edellytyksiä. Lisäksi on sovellettava kaikkia salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja koskevia yhteisiä säännöksiä, tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käyttöä ohjaavia yleisiä periaatteita, erityisesti suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate (rajavartiolain 7, 7 a, 7 b, 9 ja 11 § ja pakkokeinolain 1 luvun 2–4 §) sekä noudatettava erityisesti perus- ja ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan vaatimusta (muun muassa PeVM 25/1994 vp ja PeVL 2/1990 vp).

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnassa on varmistettava, että käytettävät salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot ovat tarpeellisia ja välttämättömiä ja että merkityksellisyysarviointi tehdään oikein perustein. Rajavartiolaitos arvioi salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käyttöä jokaisessa tutkinnassa tapauskohtaisesti koko ajan. Eri tiedonhankinta- tai pakkokeinoilla saadaan hyvinkin erilaista rikoksen estämistä tai selvittämistä tukevaa tietoa. Koska yksittäiset rikokset tai niiden valmistelu ja suunnittelu muodostavat oman erityisen kokonaisuutensa, ei kaikkia toimivaltuuksia tarvita kaikissa tutkinnoissa.

Rajavartiolaitoksen salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käyttö on viime vuosina pysynyt vakiintuneella tasolla. Salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja käytettiin vuonna 2023

enemmän kuin edellisenä vuonna. Telepakkokeinojen käyttö ei ole lukumääräisesti kovin korkea, sillä telekuuntelu salaisena pakkokeinona ja televalvonta salaisena tiedonhankinta- ja pakkokeinona on rajoitettu vain tiettyihin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin. Telepakkokeinoista käytetyin on ollut televalvonta niin salaisena tiedonhankintakeinona kuin salaisena pakkokeinona. Teknisen tarkkailun keinoista käytetyin pakkokeino on ollut tekninen seuranta.

Arvio salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen merkityksellisyydestä vaihtelee sen mukaan, onko kysymys rikoksen estämisestä vai selvittämisestä. Merkityksellisyys oli silti lähes kaikissa tapauksissa arvioitu tärkeäksi. Pakkokeinolain nojalla tehdyt teknisen tarkkailun menetelmät arvioidaan yli puolessa tapauksista tärkeäksi.

Teknologian kehittymisen myötä ihmisten välisessä viestinnässä on siirrytty salattuihin viestintäkanaviin, mikä puolestaan on jossain määrin vähentänyt salaisten televalvontakeinojen käyttöä. Toisaalta teknologian kehittyminen on siirtänyt monien rikostyyppien valmistelun ja toteutuksen tietoverkkoihin, esimerkkinä laittoman maahantulon järjestämisrikokset.

Joissain tapauksissa yksittäinen salainen tiedonhankinta- tai pakkokeino voi olla ratkaisevassa merkityksessä estettäessä tai selvittäessä rikosta. Usein kyse on useammasta porrastetusti käytettävästä keinosta. Esimerkiksi nimettömän vihjeen tai Rajavartiolaitoksen oman tiedonhankinnan kautta saatua tietoa törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvästä epäilystä rikoksesta voidaan ensin selvittää peiteltyä tiedonhankinnan avulla epäillyn tekijän identifioimiseksi. Kun henkilö on tiedossa, epäillyn rikoksen selvittämistä voidaan jatkaa esimerkiksi televalvonnan toimivaltuuden ja seuraavassa vaiheessa henkilön teknisen seurannan toimivaltuuden avulla, edellyttäen, että tuomioistuin myöntää luvan näihin toimenpiteisiin.

Tietoverkkoja hyväksikäyttäen tehtävien rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi tarvitaan tietoverkoissa tehtävään tiedonhankintaan soveltuvia toimivaltuuksia. Tämä ei kuitenkaan poista tarvetta perinteisille salaisen tiedonhankinnan keinoille. Esimerkiksi epäiltyä törkeän laittoman maahantulon järjestämistä voidaan ensin pyrkiä selvittämään tietoverkossa tehtävän tiedonhankinnan kautta (peitelty tiedonhankinta tietoverkossa). Sen jälkeen saattaa olla tarve epäiltyjen henkilöiden välisen viestinnän ja keskinäisen kommunikoinnin seuraamiselle (esimerkiksi televalvonta) ja lopuksi keskeisten rikoksesta epäiltyjen henkilöiden seurannalle ja tarkkailulle (esimerkiksi suunnitelmallinen tarkkailu, henkilön tekninen seuranta tai muu kuin tietoverkossa tehtävä peitelty tiedonhankinta).

Seuraavassa tarkastellaan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvia rikoksia ja niiden estämisessä ja selvittämisessä käytössä olevia salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja, erityisesti televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa ja henkilön teknistä seurantaa. Näiden salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen perusterikoksina poliisilaissa ja pakkokeinolaissa ovat lähinnä vakavat rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Poliisilain 5 luvun 8 §:n 2 momentin, 15 §:n 2 momentin ja 21 §:n 3 momentin mukaan poliisi voi lähtökohtaisesti käyttää televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa ja henkilön teknistä seurantaa sellaisten rikosten estämiseksi, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentissa ja 21 §:n 2 momentissa säädetään esitutkintaviranomaisten oikeudesta käyttää televalvontaa ja henkilön teknistä seurantaa sekä luvun 14 §:n 2 ja 3 momentissa poliisin ja Tullin oikeudesta käyttää peiteltyä tiedonhankintaa lähtökohtaisesti sellaisten rikosten selvittämiseksi, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

2.2.2.1 Laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvät rikokset

Laittoman maahantulon järjestäminen voi tulla Rajavartiolaitoksen tietoon oman valvonnan tai toiminnan yhteydessä kuten rajatarkastuksessa taikka paljastavana tutkintana, jolloin Rajavartiolaitoksen omin tutkintatoimenpitein kyetään käynnistämään tutkinta tapahtuneesta rikoksesta tai vasta suunnitteilla tai valmistelussa olevasta rikoksesta. Rikoksen selvittäminen

voi käynnistyä myös toisen viranomaisen tuottaman tiedon tai materiaalin avulla, kuten Rajavartiolaitokselle tutkittavaksi toimitettujen väärennetyjen asiakirjojen perusteella. Tällöin rikoksen selvittäminen käynnistyy käsillä olevan rikoksen tutkintana, mutta voi laajeta tehtyjen selvitysten perusteella paljon laajemmaksi rikoskokonaisuudeksi. Esimerkiksi väärennysrikoksen estäminen tai valtiorajarikoksen selvittäminen voi muuttua törkeän tai perusmuotoisen laittoman maahantulon järjestämisen tutkinnaksi, joka puolestaan laajentuu epäillyn rahanpesun tutkintaan. Tutkittavat rikosnimikkeet täydentyvät ja tarkentuvat tutkinnan edetessä ja saadun tiedon lisääntyessä.

Laittoman maahantulon järjestämisrikoksiin liittyy kiinteästi väärennetyjen tai väärillä perusteilla hankittujen matkustusasiakirjojen hyödyntäminen, todellisen matkustusreitien salaaminen tai häivyttäminen, todellisen maahantulon tarkoituksen peittäminen ja erilaisten palvelujen hyödyntäminen, kuten matkalippujen tai majoitusten hankinta jonkin toisen tahon toimesta. Näitä eri toimintoja tai palveluita hyödynnetään tarpeen mukaan, ja niistä maksetaan merkittäviä summia palveluita järjestäville tahoille. Tältä osin kyse on merkittävästä maailmanlaajuisesta rikollisesta toiminnasta.

Väärennetyjen asiakirjojen jatkuva kysyntä on johtanut siihen, että asiakirjojen väärentämiseen erikoistuneet toimijat tarjoavat palveluitaan yhä enenevässä määrin tietoverkoissa. Asiakirjojen väärentämiseen erikoistuneet toimijat tarjoavat palveluitaan enenevässä määrin tietoverkoissa. Samoin kuljettajia, majoittajia ja muita toimijoita rekrytoidaan verkossa suorittamaan yksittäisiä tehtäviä ilman, että heillä on kovinkaan vahvaa kontaktia verkoston ylemmän tason toimijoihin. Käytännössä perinteiset hierarkkiset järjestäytyneet rikollisryhmät muuttuvat enenevässä määrin rikollisten yhteistyöverkostoiksi, jossa vaihtelevat toimijat tuottavat tarvittavia palveluita tapauskohtaisiin tarpeisiin.

Rajavartiolaitoksen ennalta estäessä tai selvittäessä törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää ihmiskaupparikosta sen käytettävissä on nykyään muun muassa televalvonta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta sekä selvittäessä myös telekuuntelu ja tietojen saaminen telekuuntelun sijasta. Nämä toimivaltuudet ovat osoittautuneet merkityksellisiksi törkeään laittoman maahantulon järjestämisen estämisessä ja selvittämisessä.

Esityksessä ehdotetaan, että Rajavartiolaitos saisi toimivaltuuden estää ja selvittää rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä perusmuotoisia ja törkeitä ihmiskaupparikoksia ilman liityntää laittoman maahantulon järjestämiseen. Olisi perusteltua, että tässä tehtävässä Rajavartiolaitoksen käytössä olisi jatkossakin salaisista pakkokeinoista telekuuntelu ja tietojen saaminen telekuuntelun sijasta sekä salaisista tiedonhankinta- ja pakkokeinoista televalvonta, peitelty tiedonhankinta ja henkilön tekninen seuranta. Tämä vastaisi nykyisin käytössä olevia toimivaltuuksia törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvän ihmiskaupparikoksen estämisessä ja selvittämisessä.

Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevalla törkeällä väärennyksellä on monesti yhteys laittoman maahantulon järjestämiseen ja mahdollisesti ihmiskauppaan. Mainittuja rikoksia tehdään yleensä organisoidusti ja laajamittaisesti ja yleensä niiden takana ovat kansainväliset rikollisryhmät. Rajavartiolaitoksen ennalta estäessä tai selvittäessä Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa törkeää väärennysrikosta Rajavartiolaitoksen käytössä on tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta tietoverkossa, tekninen tarkkailu (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, perusmuotoinen tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku. Törkeän väärennyksen selvittämisessä Rajavartiolaitoksen käytössä on lisäksi televalvonta. Rikoslain 33 luvun 2 §:n perusteella törkeästä väärennyksestä on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Televalvonnalla, peiteltyllä tiedonhankinnalla ja henkilön teknisellä seurannalla on usein ratkaiseva merkitys näiden rikosten selvittämisessä ja jossain määrin myös estämisessä. Televalvonnalla voidaan myös sulkea tutkinnasta pois asiaan liittymättömät henkilöt.

2.2.2.2 Rajat ylittävä omaisuusrikollisuus

Rahanpesurikoksia, kätkemisrikoksia ja ammattimaisia kätkemisrikoksia tehdään yleensä organisoidusti ja laajamittaisesti ja yleensä niiden takana ovat kansainväliset rikollisryhmät. Kyseessä ovat vakavat rikokset, joilla on yleensä yhteys joko ammattimaiseen omaisuusrikollisuuteen tai laittoman maahantulon järjestämiseen ja mahdollisesti ihmiskauppaan. Mainittuja rikoksia tehdään yleensä organisoidusti ja laajamittaisesti ja yleensä niiden takana ovat kansainväliset rikollisryhmät. Televalvonnalla on usein ratkaiseva merkitys näiden rikosten estämisessä ja selvittämisessä. Televalvonnalla voidaan myös sulkea tutkinnasta pois asiaan liittymättömät henkilöt.

Rahanpesu sekä törkeä ja ammattimainen kätkemisrikos vaativat jo lähtökohdiltaan tekijöiltään suunnitelmallisuutta, paljon resursseja ja ammattimaista toimintatapaa. Lisäksi rahanpesu, törkeä kätkemisrikos ja ammattimainen kätkemisrikos ovat useimmiten rajat ylittävää rikollisuutta, jotka paljastuvat Rajavartiolaitoksen rajavalvonnassa, rikostorjunnassa tai Rajavartiolaitoksen valvontatyössä. Näiden rikosten vakavuusasteen ja tekoon liittyvän suunnitelmallisuuden vuoksi televalvonnalla, peiteltyllä tiedonhankinnalla ja henkilön teknisellä seurannalla voi olla tärkeä merkitys rikoksen estämisessä ja selvittämisessä.

2.2.2.3 Törkeä metsästysrikos

Rajavartiolaitos valvoo metsästyslain (615/1993) 88 §:n perusteella toimialueellaan, että metsästystä koskevia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan. Rajavartiolaitoksella on oikeus televalvontaan ja henkilön tekniseen seurantaan ennalta estettäessä ja selvitettäessä rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta, ja lisäksi televalvontaan selvitettäessä rikoslain 48 a luvun 4 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman saaliin kätkemistä. Törkeästä metsästysrikoksesta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Metsästysrikosten tutkinta laajoilla ja asumattomilla alueilla on tutkinnallisesti hankalaa. Tämän vuoksi läheskään kaikkia rikoksia ei pystytä havaitsemaan valvontatoiminnan yhteydessä, vaan osa saadaan tietoon Rajavartiolaitoksen muun toiminnan yhteydessä. Peiteltyllä tiedonhankinnalla pystyttäisiin todennäköisesti hankkimaan tietoa suunnitelluista tai jo toteutuneista törkeistä metsästysrikoksista. Mahdollisista suunnitelluista tai jo toteutuneista teoista saatetaan keskustella erilaisilla tietoverkon alustoilla, jolloin Rajavartiolaitos voi käyttää tietoverkossa tapahtuvan peiteltyä tiedonhankinnan toimivaltuutta. Tietoa liikkuu myös ihmisten välisissä kohtaamisissa reaali maailmassa. Tällaista tiedonhankintaa varten peiteltyä tiedonhankinnan toimivaltuus törkeiden metsästysrikosten selvittämiseksi ja jossain määrin myös estämiseksi voisi jossain tapauksissa osoittautua välttämättömäksi.

2.2.2.4 Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädettyjen säännösten noudattamatta jättäminen

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:n 7 kohdassa säädetään, että Rajavartiolaitoksen tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen noudattamatta jättäminen. Seuraavassa käsitellään sellaisia Rajavartiolaitoksen valvottavaksi kuuluvia säännöksiä, joista rikoslaisissa säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Törkeä ympäristön turmeleminen ja törkeä luonnonsuojelurikos

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 24 §:n perusteella Rajavartiolaitos valvoo lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista toimialallaan. Rangaistus ympäristön turmelemisesta

säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Merenkulun ympäristönsuojelunlain (1672/2009) 12 luvun 6 §:ssä säädetään Rajavartiolaitoksen valvontatehtävistä lain valvonnassa. Rangaistus vastoin merensuojelun ympäristölakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, jollei siihen ole syyllistytty huolimattomuudesta ulkomaiselta alukselta, säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Törkeästä ympäristön turmelemisesta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Luonnonsuojelulain (9/2003) 9 §:n perusteella Rajavartiolaitos osallistuu lain noudattamisen valvontaan luonnonsuojelualueilla. Rikoslain 48 luvun 5 a §:n mukaan törkeästä luonnonsuojelurikoksesta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Törkeä ympäristön turmeleminen ja törkeä luonnonsuojelurikos luonnonsuojelualueella ovat rikoksia, joissa Rajavartiolaitoksen toiminta keskittyy pääasiassa jo tapahtuneeksi epäillyn rikoksen selvittämiseen. Ei ole kuitenkaan poissuljettua, että esimerkiksi meriliikenteessä tai luonnonsuojelualueella pystyttäisiin estämään törkeä ympäristön turmeleminen tai törkeä luonnonsuojelurikos, jos Rajavartiolaitos saisi tiedon tällaisesta rikoksesta etukäteen. Näiden rikosten törkeään muotoon liittyy yleensä peruuttamatonta luonnonarvojen menetystä, joten rikosten estäminen on erityisen merkityksellistä.

Tästä syystä olisi perusteltua, että Rajavartiolaitos voisi käyttää törkeän ympäristön turmelemisen ja törkeän luonnonsuojelurikoksen luonnonsuojelualueella estämisessä ja selvittämisessä televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa ja henkilön teknistä seurantaa.

Törkeä ampuma-aserikos

Ampuma-aselain (1/1998) 115 §:n 1 momentissa säädetään, että Rajavartiolaitos valvoo lain noudattamista toimialallaan. Rikoslain 41 luvun 2 §:n mukaan törkeästä ampuma-aserikoksesta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Rajavartiolaitos valvoo ampuma-aselain säännöksiä noudattamista etenkin metsästyslain valvonnan yhteydessä. On kuitenkin mahdollista, että törkeä ampuma-aserikos liittyy myös muihin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin. Vaikka Rajavartiolaitos voi siirtää havaitsemansa törkeän ampuma-aserikoksen estämisen tai selvittämisen poliisille ja maahantuontiin tai maastavientiin liittyvissä tapauksissa Tullille Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 8 §:n perusteella, olisi perusteltua, että Rajavartiolaitos voisi käyttää törkeän ampuma-aserikoksen estämisessä ja selvittämisessä televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa ja henkilön teknistä seurantaa.

2.2.2.5 Rajavartioviranomaiseen tai rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvat rikokset

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:n 9 kohdassa säädetään, että Rajavartiolaitoksen tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva rikos. Tällaisia rikoksia voivat olla esimerkiksi Rajavartiolaitoksen omaisuuteen kohdistuva vahingonteko, varkaus, moottoriajoneuvon käyttövarkaus taikka Rajavartiolaitoksen virkamiehen väkivaltainen vastustaminen.

Rajavartiolaitokseen tai rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva törkeä vahingonteko, törkeä varkaus ja törkeä moottoriajoneuvon käyttövarkaus ovat rikoksia, jotka ovat 4 §:n 9 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksen tutkittavia. Kyseeseen voisi tulla esimerkiksi rajanylityspaikan rakenteiden tai itärajan esteaidan vahingoittaminen. Näissä tilanteissa on kuitenkin varmistuttava tutkinnan puolueettomuudesta, sillä Rajavartiolaitoksella on yleensä vahingonkorvausvaatimus tekijää kohtaan.

Rikoslain 28 luvun 2 §:n mukaan törkeästä varkaudesta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Saman luvun 9 b §:n mukaan törkeästä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi ja 35 luvun 2 §:n mukaan törkeästä vahingonteosta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Törkeän vahingonteon, törkeän varkauden ja törkeän moottoriajoneuvon käyttövarkauden kohdalla on yleensä kysymys jo tapahtuneesta rikoksesta ja sen selvittämisestä. Törkeä vahingonteko on kuitenkin esimerkki rikoksesta, jota saatetaan valmistella ennakolta. Tällaisessa tapauksessa kyseeseen voisi tulla myös rikoksen estäminen ja siihen soveltuvat salaiset tiedonhankintakeinot.

Silloin kun tutkinnan puolueettomuuteen liittyvät syyt eivät estä Rajavartiolaitoksen omaa tutkintaa, Rajavartiolaitokseen tai rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvan törkeän vahingonteon, törkeän varkauden ja törkeän moottoriajoneuvon käyttövarkauden selvittämisessä merkityksellinen toimivaltuus voi olla televalvonta ja tutkinnan seuraavassa vaiheessa myös peitelty tiedonhankinta ja henkilön tekninen seuranta. Mainituista rikoksista rikoksen estäminen tulisi todennäköisimmin kyseeseen törkeän vahingonteon kohdalla, jolloin televalvonnan, peitelty tiedonhankinnan ja henkilön teknisen seurannan toimivaltuudet voisivat osoittautua tarpeellisiksi.

Periaatteessa myös lahjuksen antaminen rajavartioviranomaiselle, virkamiehen väkivaltainen vastustaminen ja Rajavartiolaitokseen kohdistunut rikoslain 34 luvun mukainen yleisvaarallinen rikos kuten tuhotyö voisivat olla Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvia rikoksia 4 §:n 9 kohdan perusteella. Käytännössä kuitenkin tällaiset rikokset tutkii poliisi tutkinnan puolueettomuuteen tai rikoksen vakavuuteen liittyvästä syystä. Näiden rikosten estämisessä tai selvittämisessä ei nähdä tarvetta televalvonnan, peitelty tiedonhankinnan eikä henkilön teknisen seurannan toimivaltuuksille.

2.2.2.6 Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto

Peitetoimintaa ja valeostoa koskevat säännökset lisättiin poliisilakiin vuonna 2001 ja rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin vuonna 2015. Poliisin ja Tullin toiminnassa on käytännössä havaittu, että peitetoiminnalla ja valeostolla on erittäin tärkeä merkitys vakavan, järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden estämisessä ja selvittämisessä.

Pakkokeinolain ja poliisilain uudistuksen yhteydessä kyseessä olevien tiedonhankintamenetelmien katsottiin kohdistuvan niin voimakkaasti perusoikeuksien ydinalueelle, ettei niitä koskevista toimivaltuuksista tulisi voida säätää viittaussäännöksiin. Tämän seurauksena pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö rajattiin ainoastaan poliisin keinovalikoimaan. Linjaus kyseessä olevia menetelmiä koskevista itsenäisistä säännöksistä ja näitä edeltävästä huolellisesta tarveharkinnasta, ottaen huomioon mainittujen tiedonhankintamenetelmien luonne ja niihin liittyvät oikeudellisesti ongelmalliset kysymykset, oli lähtökohtaisen perusteltu.

Suuri osa Rajavartiolaitoksen estämis- ja tutkintavastuulla olevista rikosasioista ovat tietoverkkoavusteisia, mikä tarkoittaa sitä, että ainakin osa rikoksen valmistelusta ja toteutuksesta tapahtuu tietoverkoissa tai niiden avustuksella. Kun Rajavartiolaitos valvoo rikosten ennalta estämisen tarkoituksessa tapahtumia tietoverkossa ilman konkreettista kohdetta, kyseessä on eräänlainen yleisvalvonta virtuaalisessa ympäristössä, esimerkiksi keskustelupalstalla. Jos Rajavartiolaitos havaitsee tietoverkossa suoritettavan valvonnan yhteydessä seikkoja, joiden perusteella jonkun on perusteltua syytä olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, tiedonhankintaa voidaan jatkaa tarkkailuna. Tarkkailulle on ominaista tiettyyn henkilöön salaa kohdistettava havaintojen

tekeminen tarkkailutarkoituksessa. Jos tietoverkossa toteutettavan tarkkailun perusteella vahvistuu käsitys kohteen rikollisesta toiminnasta, voidaan henkilöön kohdistaa suunnitelmallista tarkkailua, ottaen huomioon suunnitelmallisen tarkkailun edellytykset ja rajoitukset. Rikoksen estämisen edellyttäessä keinoja, jotka puuttuvat kohdehenkilön yksityiselämään syvällisemmin, voisi kyseeseen mahdollisesti tulla peitelty tiedonhankinta tietoverkossa.

Salaisissa tiedonhankintamenetelmissä siis edetään aloittaen lievemmistä keinoista jatkaen tarvittaessa keinoihin, jotka puuttuvat yksityisyyteen enemmän, ja kunkin yksittäisen menetelmän käyttö voi olla melko lyhytaikaista. Virtuaalisessa ympäristössä etenevien tapahtumien ja tapahtumaketjujen ennalta tuntematon etenemistahti määrittää tapauskohtaisesti sen, mikä tiedonhankintamenetelmä voisi milloinkin olla Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisen tai selvittämisen kannalta vaikutuksellinen.

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tiedonhankinnassa ja vakavan rikollisuuden torjunnassa tarvitaan uusia tehokkaampia keinoja erityisesti tietoverkkoja hyväksikäyttäen tehtävien rikosten torjunnassa. Erityisesti rajat ylittävän kansainvälisen ja kansallisen ammattimaisen ja vakavan rikollisuuden tehokkaampi estäminen ja selvittäminen edellyttävät myös Rajavartiolaitoksen käytössä olevien epäkonventionaalisten tiedonhankintamenetelmien laajentamista. Tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja tietoverkossa tehtävän valeoston mahdollistaminen myös Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluuissa rikoksissa on yksi keino, jolla pystytään vastaamaan vakavan rajat ylittävän rikollisuuden torjunnan haasteisiin kuten siihen, että rikollisuus on muuttunut yhä laajemmin tietoverkkoja hyödyntäväksi. Tarkoitus on nimenomaan vastata toimintaympäristön muutokseen tehostamalla tietoverkkoja hyväksikäyttävän rikollisuuden torjuntaa, minkä vuoksi tässä esityksessä ei ehdoteta Rajavartiolaitokselle muun kuin tietoverkossa tehtävien peitetoiminnan ja valeoston toimivaltuutta.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto olisivat toimivaltuuksina Rajavartiolaitokselle kokonaan uusia. Rajavartiolaitokselle toimivaltuuksilla olisi merkitystä erityisesti laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvän näytön hankkimisessa tietoverkossa. Laittoman maahantulon järjestämiseen liittyviä matkareitti-, matkalippu- ja majoituspalveluja samoin kuin väärennettyjä asiakirjoja tarjotaan ostettavaksi pääsääntöisesti avoimesti sosiaalisen median eri alustoilla. Tarkemmat tiedot varsinaisesta myytävästä palvelusta ja palveluntarjoajan varsinaiset yhteystiedot annetaan palvelun hankinnasta sovittaessa.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävällä peitetoiminnalla ja yksinomaan tietoverkossa tehtävällä valeostolla saattaisi olla merkitystä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi esimerkiksi tilanteessa, jossa Rajavartiolaitoksen tietoon on tullut ihmissalakuljetusorganisaatio ja siihen liittyen sosiaalisen median kanavia, keskusteluryhmiä ja viestejä, joissa on laittoman maahantulon järjestämiseen liittyviä tietoja. Tilanteessa kyseeseen tulisi esimerkiksi yhteydenotto palveluntarjoajaan sosiaalisen median kautta peiteltyä tiedonhankintana tietoverkossa. Rajavartiolaitoksen käytössä olevat nykyiset salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot eivät kuitenkaan mahdollista varsinaisen palveluntarjoajan selvittämistä. Peiteltyä tiedonhankintana tehty yhteydenotto palveluntarjoajaan joudutaan yleensä tässä vaiheessa jättämään sillensä.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävässä peitetoiminnassa toiminnan luonteeseen kuuluu aktiivinen vuorovaikutus tiedonhankinnan kohteen kanssa ja pyrkiminen vuorovaikutustilanteisiin. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta voisi olla kyse esimerkiksi tilanteessa, jossa tehtävään määrätty, salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies rikoksen estämis- tai selvittämistarkoituksessa pyrkii todellisen identiteettinsä salaten tietoverkossa hankkimaan rikoksen estämisen tai selvittämisen kannalta välttämätöntä tietoa taikka esimerkiksi luomaan yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston edellyttämän luottamussuhteen mahdollisen tulevan valeoston kohteeseen. Yksinomaan

tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta voisi olla kyse myös tilanteessa, jossa tietoverkossa todellisen identiteettinsä salaten toimiva rajavartiomies esittää myyjälle tarkentavia kysymyksiä myytävästä kohteesta tai sen toimitustavasta ennen varsinaista valeostoon sisältyvää ostotarjousta.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus tehdä yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta taikka kätkemisrikos.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa koskisi edellytys, jonka mukaan niitä saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai selvittämiseksi. Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan valeoston käyttäminen edellyttäisi lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Välttämättömyyttä koskevalla edellytyksellä ei tarkoiteta sitä, että yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta tai yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto voidaan toteuttaa vain, jos rikos muuten jäisi estämättä tai selvittämättä. Toisaalta yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta tai yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ei olisi mahdollinen vielä sillä perusteella, että se helpottaisi asian selvittämistä, eikä myöskään silloin, jos näyttö voidaan hankkia muilla keinoilla. Käytännössä yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa edeltäisi avointen lähteiden kautta saatavan tiedon hankinta, mahdollisesti tarkkailu ja sen jälkeen peitelty tiedonhankinta tietoverkossa, eli keino olisi viimesijainen.

Rajavartiolaitoksella olisi oikeus kohdistaa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voitaisiin perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Rajavartiolaitos voisi toteuttaa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan tai yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston itse, sillä toimenpiteet eivät sisällä peitetoiminnan tai valeoston kohteen ja peitetoimintaa tai valeostoa toteuttavan rajavartiomiehen fyysistä kohtaamista. Näin ollen ei olisi tarvetta erilliseen organisaatioon peiteltyyn henkilöllisyyden luomista ja suojaamista varten tai muita poikkeuksellisia järjestelyitä.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto edellyttäisivät rajavartiomiesten kouluttamista. Poliisi vastaa valtakunnallisesti salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen koulutuksista.

2.2.2.7 Tietolähdetoiminta

Tietolähdetoiminta on salainen tiedonhankinta- ja pakkokeino, jolla on tärkeä merkitys vaativien rikosasioiden estämisessä ja selvittämisessä. Tietolähdetoimintaa ei monissa tapauksissa ole mahdollista korvata jollain toisella salaisella tiedonhankinta- tai pakkokeinolla. Toisin kuin muissa salaisissa tiedonhankinta- ja pakkokeinoissa, tietolähteen ohjattua käyttöä ei ole lainsäädännössä sidottu esimerkiksi peruserikoksiin tai rikoksen vakavuuteen.

Rajavartiomiehet kohtaavat ihmisiä rajatarkastus- ja rikostorjuntatehtävissä. He ovat yleensä ensimmäisiä viranomaisia, jotka kohtaavat ulkomaalaisen tämän tullessa maahan. Ensimmäisen viranomaiskosketuksen myötä voi syntyä tiedonantajasuhde, joka myöhemmin kehittyy tietolähdetoiminnaksi.

Tietolähteiden avulla voidaan saada tietoa sellaisista asioista, joista tiedon saaminen muutoin olisi varsin haasteellista, esimerkiksi ihmisten salakuljetuksesta, vapautteen kohdistuvista

rikoksista, asiakirjaväärennyksistä, rikollisorganisaatioista ja rahan liikkeistä Rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin liittyen. Tietoa voidaan saada myös muusta vakavasta rikollisuudesta, kuten lähtömaan sotarikoksista, terrorismista ja Suomeen palaavista vierastaistelijoista. Jälkimmäisen kaltaisen tiedon Rajavartiolaitos välittää niin Keskusrikospoliisille kuin Suojelupoliisille tai asianomaiselle poliisilaitokselle. Rajavartiolaitos on siirtänyt poliisille myös paljon tietolähteiltä saatua vakaviin huumausainerikoksiin ja muuhun rikollisuuteen liittyvää tietoa.

Rajavartiolaitoksen kokemuksen mukaan tietolähdetoiminnalla on ollut keskeinen merkitys viranomaisille entuudestaan tuntemattomien rikosasioiden esiin nostamisessa ja jo käynnissä oleviin esitutkintoihin liittyvässä rikosten selvittämisessä. Rajavartiolaitoksen käytössä oleva perusmuotoinen tietolähdetoiminta mahdollistaa passiivisen tietojen vastaanottamisen tietolähteeltä. Tällöin Rajavartiolaitos ei kuitenkaan kykene riittävässä määrin yksilöimään, millaiselle tiedolle on tarvetta, eikä hyödyntämään täysin tietolähdetoiminnan mahdollisuuksia. Tietolähteen ohjattu käyttö mahdollistaisi sellaisten tietojen hankkimisen tietolähteeltä, jolle Rajavartiolaitoksella olisi isompi käyttötarve. Tarkennettujen tietopyyntöjen kautta saadut tiedot mahdollistaisivat aikaisempaa tehokkaammin Rajavartiolaitoksen toimivallan mukaisten rikosten estämisen ja selvittämisen. Parhaassa tapauksessa tarkennetut tietopyynnöt vähentäisivät muiden salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käyttöä, kun pyydettyjen tietojen avulla toimintaa kyettäisiin kohdentamaan yksityiskohtaisemmin. Tietolähteen ohjattua käyttöä koskisi edellytys, jonka mukaan sitä saadaan käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai selvittämiselle.

Voimassa olevassa laissa Rajavartiolaitoksen tietolähdetoiminta on rajattu koskemaan rikoksia, joita Rajavartiolaitos toimivaltainen selvittämään. Rajavartiolaitoksen toiminnassa on tunnistettu tarpeita ja mahdollisuuksia hankkia tietoja tietolähdetoiminnalla myös muista Rajavartiolaitoksen kannalta tärkeistä asioista, jotka eivät kuitenkaan ole rikoslain mukaisia rikoksia tai täytä Rajavartiolaitoksen tutkintatoimivaltuuden mukaisen rikoksen tunnusmerkistöä. Tällaiset tunnistetut tietotarpeet liittyvät rajaturvallisuuden ylläpitämiseen. Tarve tiedoille on ollut erityisen korostunut vuosien 2023 ja 2024 itärajan vakavan rajaturvallisuuden häiriötilanteen aikana ja tietotarpeen nähdään jatkuvan tulevaisuudessa. Rajaturvallisuuden ylläpitäminen on Rajavartiolaitoksen päätehtävä. Tehtävän toteuttaminen edellyttää tietoja erilaisista tietolähteistä, mukaan lukien tietolähdetoiminnalla hankitut tiedot. Poliisin tietolähdetoiminnasta säädetään poliisilain 5 luvun 40–42:ssä. Poliisilla on toimivaltuus hankkia tietolähdetoiminnalla tietoja kaikkiin poliisilain mukaisiin tehtäviin liittyen, ei ainoastaan rikoksen estämiseen ja selvittämiseen.

Pakkokeinolain 10 luvun 39 §:n 3 momentin mukaan tietolähteen turvallisuudesta on tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen. Viranomaisen velvollisuus huolehtia tietolähteen turvallisuudesta on kirjattu nimenomaan tietolähteen ohjattua käyttöä sääntelevään kohtaan. Viranomaisen velvollisuus huolehtia tietolähteen turvallisuudesta koskee myös Rajavartiolaitosta perusmuotoisessa tietolähdetoiminnassa. Nykyinen sääntely on kuitenkin kirjattu epäselvästi ja voi vaikuttaa siltä, että voimassa oleva sääntely saattaa asettaa Rajavartiolaitoksen tietolähteet erilaiseen asemaan verrattuna poliisin ja Tullin tietolähteisiin.

Rajavartiolaitoksella ei ole toimivaltaa maksaa tietolähteelle palkkiota, mikä asettaa Rajavartiolaitoksen tietolähteet erilaiseen asemaan verrattuna poliisin ja Tullin tietolähteisiin. Palkkion maksu olisi varteenotettava keino tehostaa Rajavartiolaitoksen tietolähdetoimintaa.

Rajavartiolaitoksessa perusmuotoista tietolähdetoimintaa harjoittavat vain asianmukaisen koulutuksen saaneet rajavartiomiehet. Koulutus on yhteismitallista poliisin koulutuksen kanssa ja osittain yhteistyössä järjestettyä. Tietolähdetoiminnan järjestämiseksi Rajavartiolaitoksessa on perustettu erillinen organisaatio ja annettu tietolähdetoimintaa koskeva sisäinen määräys. Rajavartiolaitoksen esikunta valvoo osaltaan salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen käyttöä sekä raja- ja merivartiostojen sisäisen valvonnan järjestämistä ja toteutumista.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen rikoksen estämis- ja selvittämiskykyä. Ehdotuksilla pyritään vastaamaan muuttuneen toimintaympäristön vaatimuksiin yhä vahvemmin kansainvälistyvän ja tietoverkoissa tehtävän tai sähköisiä palveluja hyväksi käyttävän rikollisuuden torjumiseksi.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin lisättäisiin ihmiskaupparikokset rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä ilman liityntää laittoman maahantulon järjestämisrikoksiin. Lisäksi ehdotetaan, että Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin lisättäisiin rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä rahanpesu tai rahanpesurikkomus silloin, kun epäillyn rikoksen esirikos on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos taikka kätkemisrikoksen esirikos eli varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikos.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi Rajavartiolaitoksen toimivallan laajentamista eräiden salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen osalta. Televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa ja henkilön teknistä seurainta saisi käyttää Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi, jos kyse on rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta eräin selvittämisen puolueettomuuteen tai rikosten vakavuuteen liittyvin poikkeuksin. Ehdotettu muutos johtuu mainittujen toimivaltuuksien merkittävydestä vakavien rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi.

Esityksessä ehdotetaan, että Rajavartiolaitos saisi oikeuden yksinomaan tietoverkossa tehtävään valeostoon yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta estääkseen ja selvittääkseen sellaisen tutkittavakseen kuuluvan rikoksen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai kyse on kätkemisrikoksesta.

Rajavartiolaitoksella olisi myös oikeus kohdistaa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa yksinomaan tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Lisäksi Rajavartiolaitos saisi oikeuden tietolähteen ohjattuun käyttöön sen tutkittavaksi säädettyjen rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi sekä rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi.

Esityksessä ei ehdoteta Rajavartiolaitokselle oikeutta käyttää mitään sellaisia salaisia tiedonhankinta- tai pakkokeinoja, jotka eivät jo ole poliisin tai Tullin käytettävissä, lukuun ottamatta rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tietojen vastaanottamista tietolähteeltä (tietolähdetoiminta). Lähtökohtaisesti toimivaltuuksien ei tule olla sisällöllisesti laajempia tai edellytyksiltään erilaisia kuin poliisin vastaavat toimivaltuudet. Ehdotettu tietolähdetoiminnan toimivaltuuden laajentaminen on kuitenkin perusteltua Rajavartiolaitoksen ensisijaisen tehtävän eli rajaturvallisuuden ylläpitämiseen vuoksi (rajavartiolain 3 §).

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset viranomaisen toimintaan

Uudet ja laajentuvat toimivaltuudet huomioon ottaen on selvää, että Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan virkamiehet tarvitsevat koulutusta uuden lainsäädännön käyttöön ottamisen yhteydessä. Erityisesti ihmiskaupparikosten laajentuva tutkinta-ala vaatii rikostutkijoiden ja tutkinnanjohtajien koulutusta ja osaamista ihmiskaupan tunnistamisessa ja tutkinnassa. Poliisi vastaa valtakunnallisesti salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen koulutuksista. Salaisiin tiedonhankintakeinoihin erityisesti koulutetut pidättämiseen oikeutetut virkamiehet (STEKPOV) kouluttaa poliisi.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toimivaltuudet edellyttävät salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettujen rajavartiomiesten koulutusta tehtävään. Koulutuksen järjestäisi Rajavartiolaitos hyödyntäen Tullin vastaavanlaisesta koulutuksesta saatuja kokemuksia.

Esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksien samanlaisuus on omiaan lisäämään lainsäädännön selkeyttä ja oikeusvarmuutta. Se myös parantaa viranomaisten yhteistyön edellytyksiä rikostorjunnassa ja on omiaan vähentämään sekaantumisia ja tulkinnallisia ristiriitoja syyttäjien ja tuomioistuinten toiminnassa.

4.2.2 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset voivat lisätä jossain määrin Rajavartiolaitoksen tutkittavia rikostapauksia ja tutkintaa tukevien toimien määrää. Käytännössä tämä saattaa tarkoittaa muutamien henkilötyövuosien lisätarvetta. Tietolähteille varattavien palkkioiden määrää on vaikea arvioida, mutta rahamäärä ei ole kuitenkaan kovin suuri. Kustannukset rahoitetaan olemassa olevan kehysrahoituksen puitteissa.

Rajavartiolaitos käyttää salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen kirjaamisessa ja hallinnoimisessa poliisin ylläpitämiä järjestelmiä. Esitetyt muutokset tarkoittavat vähäisiä lisäyksiä tietojärjestelmien käyttäjäprofileihin ja käyttäjämääriin, millä ei ole sanottavia kustannusvaikutuksia.

4.2.3 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot

Salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käytöllä puututaan perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeusvelvoitteissa suojattuihin oikeushyviin. Tämä koskee erityisesti oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, liikkumisvapautta, yksityiselämän, kotirauhan ja luottamuksellisen viestin suojaa sekä omaisuuden suojaa. Perustuslain 21 §:n nojalla huomioon on otettava myös oikeusturvakäsitteet.

Toisaalta rikosten estämisellä ja selvittämisellä suojataan samalla myös perus- ja ihmisoikeuksia. Ehdotettujen säännösten avulla Rajavartiolaitoksen mahdollisuudet estää ja selvittää vakavaa rikollisuutta paransivat. Ehdotettavilla säännöksillä edistettäisiin rikollisen toiminnan kohteena olevien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Esityksellä olisi tiettyjen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden asemaa parantava vaikutus. Ihmiskaupan ja laittoman maahantulon järjestämisrikosten tehokkaalla estämisellä pystyttäisiin pysäyttämään rikollinen toiminta jo ennen kuin ihminen joutuu hyväksikäyttävän rikollisuuden piiriin. Esityksellä myös edistettäisiin rikosvastuun tehokasta toteutumista ihmiskaupparikoksissa ja sen lähirikoksissa, mikä vastaavalla tavalla parantaisi ihmiskaupan uhriksi joutuvien ihmisten oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja tärkeimpien ihmiskauppatapausten kohdalla jopa oikeutta elämään.

Ehdotetut muutokset tarkoittaisivat, että aiempaa useampi henkilö voisi päätyä salaisten tiedonhankinta- tai pakkokeinojen kohteeksi. Rikoksesta tai sen valmistelusta epäillyn henkilön asemaa turvaavat muun muassa laissa säädetyt yleiset ja erityiset edellytykset tiedonhankinta- tai pakkokeinojen käytölle samoin kuin käytön tarkoituksen ja edellytysten huolellinen arviointi. Vaikka esityksellä on vaikutusta rikostorjuntatoimenpiteiden kohteina olevien henkilöiden perusoikeuksiin, on perusoikeuksien suojaaminen huomioitu niin, että perusoikeusrajoitukset ja perusoikeuksien suojaaminen ovat tasapainossa.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä ehdotettuun yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toimivaltuuteen. Kyseessä on niin sanottu epäkonventionaalinen rikostorjuntamenetelmä, jossa on rikosprovokaation riski. Toimivaltuutta arvioitaessa erityisen merkityksellistä on EIT:n peitetoimintaa koskeva ratkaisukäytäntö, jolla on merkitystä myös valeoston kannalta. Ratkaisukäytännöt liittyvät erityisesti siihen, mitä tekoja viranomainen saa tehdä suorittaessaan peitetoimintaa. Keskeisimpiä aihepiiriä koskevia ratkaisuja on Lüdi v. Sveitsi (A-238 15.6.1992). Siinä EIT totesi yksityiselämän suojaa koskien sen, että valittajan on täytynyt olla tietoinen toimintansa laittomuudesta (huumausainekauppa) ja siitä, että hän näin ollen oli vaarassa joutua tekemisiin salaista tehtävää suorittavan poliisimiehen kanssa, jonka tehtävänä olisi hänen paljastamisensa. EIS 8 artiklaa ei siten ollut loukattu. Myöskään virkamiehen tässä tarkoituksessa tekemien toimenpiteiden (puhelut, valeostot ja hallinnolliset peitteet) ei katsottu olevan ongelmallisia. EIT on vahvistanut myös ratkaisuisaan sen, ettei passiivinen soluttautuminen vaarana epäillyn oikeuksia (Teixeira de Castro v. Portugali 9.6.1998).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen rikkomista koskevissa ratkaisuisa on tullut esiin myös kysymys poliisin tekemästä yllytyksestä rikokseen. Edellä mainitussa Teixeira de Castro -tapauksessa EIT katsoi kyseistä määräystä rikotun siksi, että poliisit olivat toimineet yllyttäjinä tekemällä aloitteen valittajan suorittamaan huumerikokseen. Yllyttämisestä oli kyse myös tapauksessa Sequeira v. Portugali (6.5.2003). EIT arvioi, olivatko tapauksessa toimineet kaksi poliisia peitetarinan turvin vain puuttuneet jo käynnissä olleeseen huumekauppaan koskeneeseen operaatioon (agent infiltré) vai oliko heidän katsottava provosoineen rikoksen tekemiseen (agent provocateur). Tapauksessa mikään ei viittanut EIT:n mielestä siihen, että rikos olisi tehty ilman poliisien väliintuloa. Näin valittajalta oli riistetty oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Rikoksen estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille

Voimassaolevassa Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalaissa säädetään esitutkinnan siirtämisestä poliisille, jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen viranomainen sitä vaatii. Esityksessä säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että Rajavartiolaitoksen olisi siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisin suorittavaksi, jos on syytä epäillä Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen ja rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää. Rikoksen selvittäminen olisi aina siirrettävä poliisin suorittavaksi, jos rikoksesta epäilty on Rajavartiolaitoksen päällikön tai apulaispäällikön, kenraalin tai amiraalin virkaan nimitetty virkamies.

Rajavartiolaitoksen linjaorganisaatiosta johtuen puolueettomuusvaatimus rikosten estämisessä ja selvittämisessä korostuu. Ehdotetulla säännöksellä halutaan korostaa puolueettomuuden toteutumista rikosten estämisessä ja selvittämisessä. Toisaalta virkamiehen korkea asema sekä tehtävien vaativuus tekevät rikosepäilystä yhteiskunnallisesti merkittävämmän, vaikka puolueettomuus ei sinänsä vaarantuisikaan.

4.2.4 Vaikutukset Ahvenanmaan maakunnassa

Ahvenanmaan maakunnan alue on ollut vuodesta 1856 demilitarisoitu. Ahvenanmaan demilitarisointi ja neutralisointi perustuu Ahvenanmaansaarten linnoittamattomuutta ja puolueettomuutta koskevaan sopimukseen (SopS 1/1922) ja sopimukseen Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä Ahvenanmaan saarista (SopS 24/1940). Ahvenanmaan maakunta on kansainvälisten sopimusten perusteella demilitarisoitu ja neutralisoitu alue.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:ssä säädetään maakunnan lainsäädäntötoimivaltaan kuuluvista asioista ja 27 §:ssä säädetään valtakunnan lainsäädäntötoimivaltaan kuuluvista asioista. Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat yleistä järjestystä ja turvallisuutta 27 §:n 27, 34 ja 35 kohdassa säädetyn poikkeuksin, samoin kuin palo- ja pelastustointia. Lain 18 §:n 10 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa luonnon- ja ympäristönsuojelua koskevissa asioissa, 11 kohdan mukaan muun muassa muinaismuistoja koskevissa asioissa, 16 kohdan mukaan muun muassa metsästystä ja kalastusta koskevissa asioissa ja 21 kohdan mukaan muun muassa tieliikennettä koskevissa asioissa. Lain 18 §:n 25 kohdan mukaan maakunta päättää teon rangaistavaksi säätämisestä ja rangaistuksen määrästä maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvissa asioissa.

Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 22 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat rikosoikeutta koskevat asiat 18 §:n 25 kohdassa säädetyn poikkeuksin. Mainitun lainkohdan mukaan maakunta päättää teon rangaistavaksi säätämisestä ja rangaistuksen määrästä maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvissa asioissa. Itsehallintolain 27 §:n 23 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat lisäksi asiat, jotka koskevat lainkäyttöä, ottaen huomioon lain 25 ja 26 §:n säännökset, sekä esitutkintaa, tuomioiden ja rangaistusten täytäntöönpanoa sekä rikoksentehtävien luovuttamista.

Rajaturvallisuus kuuluu valtakunnan toimivaltaan 27 §:n 34 kohdan perusteella. Rajavartiolaitoksen tehtävät Ahvenanmaan maakunnassa määräytyvät rajavartiolain, meripelastuslain, Ahvenanmaan itsehallintolain sekä Rajavartiolaitoksen tehtävistä Ahvenanmaan maakunnassa annetun tasavallan presidentin asetuksen (255/2024, jäljempänä *sopimusasetus*) mukaan. Sopimusasetuksen 1 §:n mukaan asetuksessa säädetään Rajavartiolaitoksen tehtävistä ja toimivaltuuksista Ahvenanmaan maakunnan alueella ja maakunnan viranomaisten Rajavartiolaitoksella antamasta virka-avusta ottaen huomioon, mitä Ahvenanmaan itsehallintolaissa, rajavartiolaissa ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa säädetään.

Rajavartiolaitos tutkii Ahvenanmaalla sellaisia rikoksia, joiden kriminalisointi sisältyy säädöksiin, jotka kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Lisäksi sopimusasetuksen 3 §:n 3 momentin perusteella Rajavartiolaitos voi Ahvenanmaan maakunnassa valvoa tie- ja vesiliikennettä, kalastusta, metsästystä, luonnonsuojelualueita, laivalöytöjä ja niitä koskevien säännösten noudattamista sekä aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen estämistä ja merensuojelua. Valvoessaan Rajavartiolaitos voi toimittaa myös esitutkintaa.

5 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Eri maiden rajavartioviranomaisten toisistaan poikkeavat tehtävät ja toimivaltuudet vaikeuttavat salaisia tiedonhankintamenetelmiä ja salaisia pakkokeinoja koskevien lainsäädäntöjen ja käytänteiden vertailua eri EU-maiden rajavartioviranomaisten välillä. Tarkastelun kohteeksi valituissa maissa ei ole samanlaista erillistä rajavalvontaviranomaista kuin Suomessa ja osassa maista rajatarkastus- ja rajavalvontatehtävät kuuluvat poliisille tai poliisi- ja rajavartioviranomaisten muodostamalla organisaatiolle. Osassa maista rikosten estäminen, paljastaminen ja selvittäminen on keskitetty poliisiviranomaisille. Eri maiden rajavalvontaa

suorittavien viranomaisten toimivaltuuksiin käyttää salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja vakavien rikosten estämiseksi ja torjumiseksi sisältyy samankaltaisia piirteitä.

Tarkastelun kohteeksi valittiin Ruotsi, Viro, Norja, Saksa, Tanska ja Ranska. Tarkastelun kohteeksi valituista maista vain Virolla on raja Schengen-alueeseen kuulumattoman maan kanssa.

Ruotsi: Ruotsissa rajavalvonnasta ja rajatarkastuksista vastaavat oikeusministeriön alainen poliisi, puolustusministeriön alainen rannikkovartiosto ja valtiovarainministeriön alainen tulli. Poliisille kuuluu päävastuu rajatarkastuksista. Rannikkovartiosto suorittaa rajavalvontaa ja rajatarkastuksia merellä.

Oikeudenkäymiskaassa säädetään salaisten pakkokeinojen käytön edellytyksistä ja niiden käyttämisestä päättämisestä.

Valeostosta ja peitetoiminnasta ei säädetä Ruotsissa laissa, vaikka ne ovatkin poliisin yleisesti käyttämä menetelmä. Valeostoon ja peitetoimintaan sovelletaan poliisilain yleisiä säännöksiä.

Poliisitoimivaltuuksista rajanläheisillä alueilla annettu laki (lag om polisiärä befogenheter i gränsnära områden, SFS 2023:474) tuli voimaan 1.8.2023. Laissa säädetään uusista toimivaltuuksista, jotka koskevat henkilöntarkastuksia, sisäisiä ulkomaalaistarkastuksia ja kameravalvontaa rajaseuduilla. Lain tavoitteena on parantaa poliisin edellytyksiä torjua luvaton maassa oleskelua ja rajat ylittävää rikollisuutta, kuten salakuljetusta ja varastetun tavaran vientiä.

Viro

Virossa rajavalvonnasta ja rajatarkastuksista huolehtii sisäministeriön alainen poliisi- ja rajavartiolaitos, joka on Viron poliisi- ja rajavartiolaitain mukaan poliisiviranomainen. Puolustusvoimat valvoo valtakunnanrajaa merellä.

Virossa esitutkinnasta ja peitetoiminnasta säädetään rikosprosessilaissa. Rikosprosessilain 3 luvussa säädetään valvontatoimista (jälitustoimingud), joissa on kyse lähtökohtaisesti samankaltaisista salaisista pakkokeinoista kuin mitä pakkokeinolain 10 luvussa säädetään. Rajavartiolaitoksella on oikeus suorittaa peiteoperaatio muun muassa rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi. Rikosprosessilaissa viitataan rikoslain pykäliin, joissa mainittujen rikosnimikkeiden estämiseksi ja selvittämiseksi peiteoperaatio voidaan suorittaa. Rajavartiolaitoksella on oikeus suorittaa peiteoperaatio muun muassa estääkseen ja selvittääkseen ihmiskaupan tukemista, laitonta valtion rajan ylittämistä ja rahanpesua.

Rikosprosessilaissa säädetään, että rajavartiolaitoksella on oikeus rikoksen paljastamiseksi ja rikosentekijän pidättämiseksi jäljitellä rikosta. Rikoksen jäljittelemisellä tarkoitetaan rikoksen tunnusmerkistön täyttävän teon tekemistä. Tuomioistuimien päätös rikoksen jäljittelemisestä.

Norja

Norjassa vastuu rajavalvonnasta kuuluu oikeus- ja poliisiministeriön alaiselle poliisille. Menettelystä rikosasioissa annetussa laissa säädetään pakkokeinoista, muun muassa teknisestä seurannasta, viestintälaitteiden salakuuntelusta ja muusta valvonnasta. Tuomioistuimien voi antaa poliisille luvan käyttää laissa säädettyjä pakkokeinoja, kun on perusteltu syy epäillä henkilön tekevän tietyn rikoslaissa rangaistavaksi säädetyn teon.

Norjassa ei säädetä laissa poliisin oikeudesta osallistua rikolliseen toimintaan eikä suorittaa valeosto, mutta niiden käyttö on katsottu mahdolliseksi ilman lainsäädäntöä. Provokaatiolla tarkoitetaan sitä, että poliisi vaikuttaa muiden tekemiin rangaistavaksi säädettyihin teoihin saadakseen parempaa tietoa tekeillä olevasta rikoksesta tai voidakseen valvoa sen tekemistä.

Rikoksen tekemistä osana peitetoimintaa pidetään rajoitetusti sallittuna. Valtakunnansyyttäjä on antanut ohjeita provokaatiosta ja peitetoiminnasta.

Saksa

Saksassa liittovaltion poliisin tehtäviin kuuluu rajavalvonta, rajat ylittävän liikenteen valvonta ja rajaturvallisuutta heikentäviä vaaroja vastaan puolustautuminen raja-alueella. Liittovaltion poliisista annetun lain mukaan liittovaltion poliisin tehtäviin kuuluu sääntöjen vastaisen maahantulon estäminen ja pysäyttäminen sekä rajaturvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjuminen.

Poliisin toimivaltuuksista säädetään osavaltioiden omissa poliisilaeissa. Poliisiviranomaisten peitetoiminnasta ja sitä koskevista menettelysäännöistä säädetään rikosprosessilaisissa. Saksan liittopäivät käsittelee tällä hetkellä lakiuudistusta, joka liittyy peitetoiminnassa oleviin henkilöihin.

Ranska

Ranskassa rajatarkastukset ja rajavalvonta kuuluvat sisäasiainministeriön alaiselle rajapoliisille ja santarmistolle sekä valtionvarain, talouden ja teollisuuden ministeriön alaiselle tullille. Merivoimat ja merisantarmisto osallistuvat merialueen valvontaan. Poliisi ja santarmit vastaavat rajat ylittävän rikollisuuden, laittoman maahantulon ja ihmiskaupan torjumisesta. Myös tullit osallistuu siihen rajanylityspaikoilla. Tullilla ei kuitenkaan ole oikeutta tutkia laittomaan maahantuloon liittyvää rikollisuutta.

Rikosten tutkintakeinoista säädetään Ranskassa rikosprosessilaisissa. Rikosprosessilaisissa säädetään muun muassa poliisin oikeudesta tehdä valeosto ja salanimellä tehtävästä tutkinnasta (enquête sous pseudonyme).

Ranskassa on vain vähän tietolähteitä koskevaa sääntelyä. Tietolähteen on mahdollista saada esimerkiksi kevyempi rangaistus. Rikosprosessilaisissa käsitellään muun muassa ihmiskaupan tutkintaa ja tuomitsemista. Rikosprosessilaisissa ei ole erillistä osiota, joka käsitelisi laittoman maahantulon järjestämisen tutkintaa. Lain osiossa, joka käsittelee järjestäytyneen rikollisuuden tutkintaa, mainitaan sen koskevan myös laittoman maahantulon ja oleskelun tutkintaa.

Tanska

Tanskassa rajavalvonta, rajatarkastukset sekä turvapaikka- ja maahanmuuttoasiat kuuluvat oikeusministeriön hallinnonalaan. Rajavalvonnan ja rajatarkastusten suorittamisesta vastaa oikeusministeriön alainen poliisi.

Poliisi käyttää laajasti erilaisia pakkokeinoja estäessään ja selvittäessään ihmiskaupparikoksia. Lainsäädännössä on asetettu edellytyksiä tutkintatoimenpiteiden käyttämiselle rikosten tutkinnassa. Tällaisia erityisiä tutkintamenetelmiä ovat muun muassa salakuuntelu, peitetoiminta ja valvottu läpilasku. Edellä mainitut tutkintamenetelmät soveltuvat ihmiskaupparikosten tutkintaan. Tanskassa poliisin ja turvallisuus- ja tiedustelupalvelun toimintaa sääntelee oikeudenkäyttölaki. Lain toisessa osassa säädetään tutkimuksista ja pakkokeinoista.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa

4 §. *Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset.* Pykälään lisättäisiin uusi *3 a kohta*, jonka mukaan Rajavartiolaitos saisi estää, paljastaa ja selvittää rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän

suorittamisen yhteydessä rikoslain 25 luvun 3 §:ssä rangaistavaksi säädettyä ihmiskauppaa ja 3 a §:ssä rangaistavaksi säädettyä törkeää ihmiskauppaa.

Pykälään lisättäisiin uusi *11 a kohta*, jonka mukaan Rajavartiolaitos saisi estää, paljastaa ja selvittää rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä rahanpesurikoksia ja rikkomuksia silloin kun epäillyn rikoksen esirikos on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos taikka kätkemisrikoksen esirikos eli varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikos.

Kätkemisrikosta koskevaa *11 kohtaa* muutettaisiin vastaamaan esitetyn rahanpesurikoksen tutkimisen edellytyksiä eli kätkemisrikoksia voitaisiin jatkossa estää, paljastaa ja selvittää pelkän rajatarkastuksen sijasta rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän yhteydessä. Epäiltyjä kätkemisrikoksia voidaan havaita esimerkiksi rajojen valvonnan tai ulkomaalaisvalvonnan yhteydessä.

Pykälän *5 kohdassa* viitataan virheellisesti rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettuun alueloukkaukseen. Alueloukkaus on säädetty rangaistavaksi rikoslain 17 luvun 7 c §:ssä, joten viittaus muutettaisiin.

8 §. *Rikoksen estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille.* Pykälän *2 momentti* koskee Rajavartiolaitokselle varattavaa tilaisuutta osallistua tiettyjen rikosten estämiseen ja selvittämiseen myös sen jälkeen, kun rikoksen estäminen ja selvittäminen on siirretty toiselle viranomaiselle.

Pykälän *2 momentin 2 kohdassa* mainitaan laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvät vapautteen kohdistuvat rikokset. Vapautteen kohdistuvat rikokset sisältävät nykyisin myös ihmiskaupparikokset. Rajavartiolaitokselle esitetään oikeutta estää ja selvittää ihmiskaupparikoksia myös ilman liityntää laittoman maahantulon järjestämiseen, minkä vuoksi ihmiskaupparikokset tulisi mainita kohdassa erikseen.

Pykälän *3 momentti* koskee rikoksen selvittämisen siirtämistä poliisiin suoritettavaksi sotilas- ja virkarikosasioissa. Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisille, jos on syytä epäillä Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen ja rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää.

Pykälän *3 momenttiin* lisättäisiin säännös, jonka mukaan rikoksen selvittäminen olisi kuitenkin aina siirrettävä poliisiin suoritettavaksi, jos rikoksesta epäilty on Rajavartiolaitoksen päällikön tai apulaispäällikön, kenraalin tai amiraalin virkaan nimitetty virkamies. Tällaisessa rikosepäilyssä on kyse yhteiskunnallisesti merkittävästä asiasta, joten myös objektiivisuussyyt puoltavat sitä, että rikoksen selvittämisen suorittaisi poliisi. Menettelyllä turvattaisiin myös tutkinnan puolueettomuus. Poliisin resurssit huomioon ottaen on tarkoituksenmukaista, että poliisi suorittaisi aina vain Rajavartiolaitoksen ylimpien virkamiesten epäiltyjen rikosten esitutkinnan. Säännös olisi sisällöllisesti vastaava kuin mitä ehdotetaan Puolustusvoimia koskevaisi sääntelyksi hallituksen esityksessä laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa (HE 82/2023 vp).

13 §. *Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen.* Pykälässä luetellaan Rajavartiolaitoksen käytössä olevat salaiset tiedonhankintakeinot sen tutkittavaksi kuuluvien rikosten estämiseksi. Luetteloon tulisi lisätä yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto.

14 §. *Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset.* Pykälän *2 momentin* mukaan sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä

seurantaa, teknistä laitetarkkailua ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle. Kyseisillä menetelmillä voidaan puuttua perus- ja ihmisoikeuksiin siinä määrin, että niiden käytölle on ollut perusteltua asettaa tämänkaltainen erityinen edellytys.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin niin, että erittäin tärkeää merkitystä koskeva edellytys ulotettaisiin esityksessä ehdotettuihin uusiin salaisen tiedonhankinnan toimivaltuuksiin eli yksinomaan tietoverkossa tehtävään peitetoimintaan, yksinomaan tietoverkossa tehtävään valeostoon ja tietolähteen ohjattuun käyttöön.

Lisäksi yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toimivaltuuden käyttö edellyttäisi kyseisen keinon käytön viimesijaisuutta. Vaatimus kuvattaisiin poliisilain kanssa yhdenmukaisella ilmauksella ”välttämätöntä”. Momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi. Näiden menetelmien käytölle asetettaisiin siten yhdenmukaisesti poliisilain ja rikostorjunnasta Tullissa annetun kanssa muita salaisia tiedonhankintakeinoja selvästi tiukemmat erityiset edellytykset.

16 §. Televalvonta ja sen edellytykset. Pykälän 2 momentissa säädetään Rajavartiolaitoksen oikeudesta televalvontaan. Rajavartiolaitos saa käyttää televalvontaa estettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskaupparikosta ja törkeää metsästysrikosta. Momenttia muutettaisiin niin, että Rajavartiolaitoksella olisi lähtökohtaisesti oikeus televalvontaan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos kyse on rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Tämä tarkoittaisi, että televalvonta rikoksen estämiseksi laajenisi seuraaviin rikoksiin:

- ihmiskaupparikos ja törkeä ihmiskaupparikos ilman liityntää törkeän laittoman maahantulon järjestämiseen
- laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvä rikoslain 25 luvussa tarkoitettu törkeä vapaudenriisto
- Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskeva törkeä väärennys
- törkeä rahanpesu
- törkeä tai ammattimainen kätkemisrikos
- törkeä ampuma-aserikos
- törkeä ympäristön turmeleminen
- törkeä luonnonsuojelurikos luonnonsuojelualueella
- rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva törkeä vahingonteko, törkeä varkaus ja törkeä moottoriajoneuvon käyttövarkaus.

Toimivaltuutta ei olisi perusteltua laajentaa Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:n 12 ja 13 kohdassa tarkoitettuihin virka- ja sotilasrikoksiin eikä laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun panttivangin ottamiseen. Toimivaltuutta ei myöskään olisi perusteltua ulottaa Rajavartiolaitokseen kohdistuviin rikoslain 34 luvussa tarkoitettuihin yleisvaarallisiin rikoksiin eikä rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun

virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen eikä 14 §:ssä tarkoitettuun törkeän lahjuksen antamiseen. Käytännössä Rajavartiolaitos siirtäisi tällaisten rikosten estämisen poliisille Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 8 §:n 1 momentin perusteella tutkinnan puolueettomuuteen tai rikoksen vakavuuteen liittyvistä syistä.

23 §. Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset. Rajavartiolaitoksen tarve peiteltylle tiedonhankinnalle korostuu erityisesti Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan painopistealueella torjuttaessa laittomaan maahantuloon liittyvää rikollisuutta, mutta se on tarpeellinen työkalu myös eräiden muiden Rajavartiolaitoksen tutkintavastuulla olevien rikosten estämisessä ja selvittämisessä. Nykyisin Rajavartiolaitos saa käyttää toimivaltuutta estettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskaupparikosta.

Törkeiden matkustusasiakirjoihin kohdistuvien väärennysrikosten estäminen ja selvittäminen kuuluu Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan ydinalueelle, koska siinä on kyse Schengen-ulkorajan ylittävstä laittomaan maahantuloon liittyvästä rikollisuudesta. Törkeät matkustusasiakirjojen väärennykset ovat yleensä järjestäytyneiden rikollisryhmien tekemiä. Osallisten selvittäminen peitelty tiedonhankinnan keinoin olisi keskeinen menetelmä selvittää asiaa. Matkustusasiakirjoihin liittyvä törkeä väärennysrikos on rikoslajina hyvin lähellä törkeän laittoman maahantulon järjestämistä. Yhtäläinen toimivaltuus molempien rikosten estämisessä ja selvittämisessä loisi edellytyksiä laittomaan maahantuloon liittyvän vakavan rikollisuuden torjuntaan.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin niin, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos kyse on rikoksesta, josta säädetty ankaran rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Tämä tarkoittaisi, että peitelty tiedonhankinnan toimivaltuus rikoksen estämiseksi laajenisi seuraaviin rikoksiin:

- ihmiskaupparikos ja törkeä ihmiskaupparikos ilman liityntää törkeän laittoman maahantulon järjestämiseen
- laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvä rikoslain 25 luvussa tarkoitettu törkeä vapaudenriisto
- Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskeva törkeä väärennys
- törkeä rahanpesu
- törkeä tai ammattimainen kätkemisrikos
- törkeä metsästysrikos
- törkeä ampuma-aserikos
- törkeä ympäristön turmeleminen
- törkeä luonnonsuojelurikos luonnonsuojelualueella
- rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva törkeä vahingonteko, törkeä varkaus ja törkeä moottoriajoneuvon käyttövarkaus.

Poliisilain 5 luvun 14 §:n 2 momentin 6 kohdan perusteella poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvästä

kätkemisrikoksesta. Vastaavaa toimivaltuutta esitetään myös Rajavartiolaitokselle, sillä tämän tyyppisissä vakavissa rikoksissa peitelty tiedonhankinta voi olla merkittävässä asemassa rikokseen liittyvien tietojen hankinnassa. Asiasta säädettäisiin pykälän 2 momentin 2 kohdassa.

Sen sijaan toimivaltuutta ei olisi perusteltua laajentaa Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:n 12 ja 13 kohdassa tarkoitettuihin virka- ja sotilasrikoksiin eikä laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun panttivangin ottamiseen. Toimivaltuutta ei myöskään olisi perusteltua ulottaa Rajavartiolaitokseen kohdistuviin rikoslain 34 luvussa tarkoitettuihin yleisvaarallisiin rikoksiin eikä rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen eikä 14 §:ssä tarkoitettuun törkeän lahjuksen antamiseen. Käytännössä Rajavartiolaitos siirtäisi tällaisten rikosten estämisen poliisille Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 8 §:n 1 momentin perusteella tutkinnan puolueettomuuteen tai rikoksen vakavuuteen liittyvistä syistä.

24 §. Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen. Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi.

Operatiivisessa rikostorjunnassa on mahdollista, että peitellyn tiedonhankinnan käyttämistä koskevat tilanteet voivat ilmetä nopeasti ja ajankohtana, jolloin tietty yksittäinen virkamies ei ole tavoitettavissa. Tällöin kyseistä toimivaltuutta ei voida käyttää salaisen tiedonhankintakeinon käyttämisen aineellisten edellytysten täyttymisestä huolimatta. Poliisilain 5 luvun 16 §:n mukaan peitellystä tiedonhankinnasta voi päättää muun muassa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies. Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 12 §:n 1 momentin mukaan peitellystä tiedonhankinnasta rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi voi päättää myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Olisi tarkoituksenmukaista, että päätöksentekotasoa yhtenäistettäisiin muihin rikostorjuntaviranomaisiin nähden ja päätöksentekijöihin lisättäisiin myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies (STEKPOV). Päätöksentekotason muutos koskisi peiteltyä tiedonhankintaa ja peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa.

Pidättämiseen oikeutettuun rajavartiomieheen liittyvä vaatimus erityisestä salaisen tiedonhankinnan koulutuksesta johtuu siitä, että peitellyn tiedonhankinnan rajan tiedostaminen on erityisen tärkeää, jotta toimivaltuutta ei käytettäisi tavalla, jossa olisi tosiasiallisesti kysymys peitetoiminnasta. Koulutuksella voitaisiin myös parantaa työturvallisuutta, vähentää riskiä rikosprovokaatioon ja tiedonhankinnan paljastumiseen sekä edistää toiminnan tuloksellisuutta.

29 §. Tekninen seuranta ja sen edellytykset. Pykälän 3 momentin mukaan, jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaitte hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen (*henkilön tekninen seuranta*), saadaan toimenpide suorittaa vain, jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 16 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen eli törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikokseen tai törkeään metsästysrikokseen.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin niin, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus henkilön tekniseen seurantaan sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos kyse on rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Henkilön teknisen seurannan edellytyksenä olisi lisäksi se, että kyseisellä keinolla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiselle.

Ehdotettu muutos tarkoittaisi, että henkilön tekninen seuranta rikoksen estämiseksi laajenisi seuraaviin rikoksiin:

- ihmiskaupparikos ja törkeä ihmiskaupparikos ilman liityntää törkeän laittoman maahantulon järjestämiseen
- laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvä rikoslain 25 luvussa tarkoitettu törkeä vapaudenriisto
- Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskeva törkeä väärennys
- törkeä rahanpesu
- törkeä tai ammattimainen kätkemisrikos
- törkeä ampuma-aserikos
- törkeä ympäristön turmeleminen
- törkeä luonnonsuojelurikos luonnonsuojelualueella
- rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva törkeä vahingonteko, törkeä varkaus ja törkeä moottoriajoneuvon käyttövarkaus.

Sen sijaan toimivaltuutta ei olisi perusteltua laajentaa Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 4 §:n 12 ja 13 kohdassa tarkoitettuihin virka- ja sotilasrikoksiin eikä laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun panttivanjin ottamiseen. Toimivaltuutta ei myöskään olisi perusteltua ulottaa Rajavartiolaitokseen kohdistuviin rikoslain 34 luvussa tarkoitettuihin yleisvaarallisiin rikoksiin eikä rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen eikä 14 §:ssä tarkoitettuun törkeän lahjuksen antamiseen. Käytännössä Rajavartiolaitos siirtäisi tällaisten rikosten estämisen poliisille Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 8 §:n 1 momentin perusteella tutkinnan puolueettomuuteen tai rikoksen vakavuuteen liittyvistä syistä.

Henkilön tekninen seuranta voitaisiin toteuttaa esimerkiksi sijoittamalla seurantalaite seurattavan henkilön yllä olevaan vaatekappaleeseen tai hänen mukanaan olevaan laukkuun. Jos seurantalaite sijoitettaisiin kulkuneuvoon, kyseessä olisi kuitenkin aina tekninen seuranta, ei 3 momentissa tarkoitettu henkilön tekninen seuranta.

33 §. *Telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen.* Pykälän 2 momentissa viitataan Viestintävirastoon. Viraston nimi on muuttunut Liikenne- ja viestintävirastoksi ja viittaus tulisi muuttaa tämän mukaiseksi.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto

34 a §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja sen edellytykset.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin uudesta yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toimivaltuudesta Rajavartiolaitokselle. Toimivaltuus olisi erittäin tärkeä menetelmä erityisesti laittoman maahantulon järjestämisrikosten ja ihmiskaupparikosten torjunnassa, sillä tämän tyyppisten rikosten suunnittelu ja toteutus ovat siirtyneet käytännössä lähes kokonaan tietoverkkoihin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin peitetoiminnan määritelmästä. Peitetoiminnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai tämän toimintaan kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi

tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja. Määritelmäsäännös ei edellyttäisi, että kohteena oleva henkilö tai henkilöryhmä kyettäisiin nimeämään tai yksilöimään esimerkiksi ominaisuuksiltaan, vaan riittävää olisi, että henkilö tai henkilöryhmä voitaisiin yksilöidä esimerkiksi harjoitetun toiminnan kautta. Koska peitetoiminnan eräänä tavoitteena on selvittää rikollisorganisaation rakenteita ja siinä toimivia henkilöitä, olisi perusteetonta, että tällaisen selvittämistyön edellytyksenä olisi tieto esimerkiksi henkilön nimestä.

Pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 28 §:n 1 momenttia ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 23 §:n 1 momenttia.

Rajavartiolaitokselle ei esitetä muun peitetoiminnan kuin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toimivaltuutta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevasta toimivaltuudesta. Momentin mukaan Rajavartiolaitoksella olisi oikeus kohdistaa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Toimivaltuus olisi ainoastaan tiettyjen erikseen koulutettujen rikostorjunnan rajavartiomiesten käytössä.

Pykälän 2 momentti vastaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 23 §:n 3 momenttia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi, että yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ei olisi mahdollista asunnossa, sillä yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta voi tapahtua ainoastaan tietoverkossa. Peitehenkilön ja kohdehenkilön tapaaminen fyysisesti olisi peitetoimintaa, johon Rajavartiolaitoksella ei olisi jatkossakaan oikeutta.

Pykälän edelle lisättäisiin uusi väliotsikko.

34 b §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toteuttaminen.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toteuttamisesta. Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toteuttaisi tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies. Sääntely vastaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 24 §:n 1 momentissa yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta säädettyä.

Tietoverkossa tapahtuvaa tiedonhankintaa on kuvattu tarkemmin jaksossa 2.2.6.6. Tarkkailussa ja suunnitelmallisessa tarkkailussa tiedonhankintaa toteuttava rajavartiomies ei lähtökohtaisesti saa olla aktiivisessa vuorovaikutuksessa tiedonhankinnan kohteen kanssa. Tietoverkossa toteutettavaan peiteltyyn tiedonhankintaan kuuluu lähtökohtaisen passiivinen vuorovaikutus. Jos nämä keinot eivät olisi rikoksen estämisen tai selvittämisen kannalta riittäviä, vaan rikoksen estäminen tai selvittäminen tosiasiallisesti edellyttäisi aktiivista kanssakäymistä tiedonhankinnan kohteen kanssa, kyseeseen voisi tulla tietoverkossa tehtävä peitetoiminta. Pykälässä tarkoitettua, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta voisi olla kyse esimerkiksi tilanteissa, jossa tehtävään määrätty, salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies rikoksen estämis- tai selvittämistarkoituksessa pyrkii todellisen identiteettinsä salaten tietoverkossa hankkimaan rikoksen estämisen tai selvittämisen kannalta välttämätöntä tietoa taikka esimerkiksi luomaan valeoston edellyttämän luottamussuhteen mahdollisen tulevan valeoston kohteeseen.

34 c §. Rikoksentelekielto. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jonka mukaan yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava rajavartiomies ei saisi tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen. Pykälä vastaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 25 §:ää. Tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan erityispiirteiden vuoksi pykälässä ei olisi tarpeen säätää poliisilaissa säädetyn kaltaisia poikkeuksia pääsäännöstä eli rikoksentelekiellosta.

34 d §. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jonka 1 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa peitetoimintaa suorittavan rajavartiomiehen osallistumisesta järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan. Säännöksen tarkoituksena olisi mahdollistaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi yksinomaan tietoverkossa toteutettavan peitetoiminnan käyttö ammattimaisen, vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden toiminnassa. Osallistuminen tällaiseen toimintaan ei välttämättä ole kovin todennäköistä yksinomaan tietoverkossa tehtävässä peitetoiminnassa, mutta toisaalta ei ole poissuljettua, että järjestäytynyt rikollisryhmä etsisi verkon välityksellä Suomesta henkilöä esimerkiksi toteuttamaan laittoman maahantulon järjestämiseen liittyviä järjestelyitä tai rahansiirtoja.

Peitehenkilö saattaa helposti joutua virkatehtävää hoitaessaan tilanteeseen, jossa hänen menettelynsä voisi asiaa jälkikäteen tarkasteltaessa merkitä jonkin rikostumuserkistön täyttymistä. Erityisesti toimittaessa rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettua järjestäytyneessä rikollisryhmässä vaara rikokseen syyllistymisestä on suuri. Tämän rikoksen rangaistavuus voi johtua rikoksesta, joka tehdään vasta osallistumisteon jälkeen ja voi siten olla vaikeasti ennakoitavissa.

Säännös koskisi vain tilanteita, joissa yksinomaan tietoverkossa suoritettavaa peitetehtävää toteuttava rajavartiomies soluttautuisi rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun ryhmään, jossa mukanaolo on sellaisenaan hyvin laajasti rangaistavaa. Lainkohta oikeuttaisi virkatehtävää toteuttavan rajavartiomiehen toimimaan ryhmässä vain eräänlaisena ryhmän teknisenä avustajana ryhmän luottamuksen hankkimiseksi ja ryhmän seurannan tehostamiseksi.

Jos yksinomaan tietoverkossa suoritettavaa peitetoimintaa toteuttava rajavartiomies toimisi 1 momentin asettamissa rajoissa, hän olisi rangaistusvastuusta vapaa, vaikka jokin osa hänen menettelystään olisikin täyttänyt rikoksen tunnusmerkit. Momentissa tarkoitettu toimiminen voisi olla kyseessä, mikäli henkilö toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä hankkimalla osallistuisi henkilöiden, esineiden tai aineiden kuljettamisen järjestämiseen. Niin ikään rikollisryhmän taloudellisten asioiden hoito tai muu tähän rinnastava ryhmän avustaminen voisi olla momentissa tarkoitettua toimintaa. Edellytyksenä olisi, että toimenpide tehtäisiin ilman hänen myötävaikutustaan. Rajavartiomiehen toiminta ei saisi tulla aiheuttamaan vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle, vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle. Lisäksi avustamisen tulisi edistää merkittävästi toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittavan rajavartiomiehen oikeudesta osallistua 37 §:ssä tarkoitettun valvotun läpilaskun kohteena olevan toimituksen järjestämiseen, jos osallistuminen merkittävästi edistäisi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

Pykälä vastaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 26 §:ää.

34 e §. Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskeva esitys ja suunnitelma. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevan esityksen sisällöstä. Pykälän 1 momentin mukaan esityksessä olisi on mainittava: 1) toimenpiteen esittäjä; 2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö riittävästi yksilöitynä; 3) toimenpiteen perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos riittävästi yksilöitynä; 4) toiminnan tavoite; 5) toiminnan tarpeellisuus; 6) muut toiminnan edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että toiminnan toteuttamisesta olisi laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulee sisältää päätöksenteon ja toiminnan toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelma annettaisiin tiedoksi keskusrikospoliisille. Suunnitelmaa olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

Pykälä vastaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 27 §:ää.

34 f §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäminen.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan päätöksen tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun rajavartiomiehen toteuttamasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta tekisi keskusrikospoliisin päällikkö Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikön tai apulaisosastopäällikön taikka tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun rajavartiomiehen esityksestä. Rajavartiolaitos vastaisi yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan edellytysten täytymisestä ja toimenpiteen suorittamisesta suhteessa tiedonhankinnan kohteeseen sekä poliisille esitettävän, yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevan esityksen asianmukaisuudesta ja siinä annettujen tietojen oikeellisuudesta.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös voitaisiin antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Pykälän 3 momentin mukana päätös olisi tehtävä kirjallisesti ja siinä olisi mainittava: 1) toimenpiteen esittäjä; 2) toiminnan toteuttava yksikkö ja toiminnan toteuttamisesta vastaava rajavartiomies; 3) tunnistetiedot yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittavista rajavartiomiehistä; 4) tiedonhankinnan perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos; 5) peitetoiminnan kohteena oleva henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 4 kohdassa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, jos henkilö on tiedossa; 6) tosiseikat, joihin epäily ja peitetoiminnan edellytykset perustuvat; 7) toiminnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; 8) päätöksen voimassaoloaika; 9) voidaanko toiminnassa tehdä 34 d §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä, ja toimenpiteiden perusteena olevat tosiseikat sekä peitetoiminnan rajoitukset ja ehdot.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että päätöstä olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Toiminnan lopettamisesta olisi tehtävä kirjallinen päätös.

Säännös vastaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 29 §:ää.

34 g §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentaminen.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan tiedonhankintaa toteuttava rajavartiomies saisi laajentaa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan koskemaan myös muun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämistä tai selvittämistä, jos tiedonhankinnan aikana ilmenisi, että toiminnan kohteen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tiedonhankinnan perusteena olevan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen lisäksi siihen välittömästi liittyvään muuhun pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen mukaan luettuna törkeä laittoman maahantulon järjestäminen, jonka estämiseksi tai selvittämiseksi on välittömästi tehtävä yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa. Edellytyksenä olisi lisäksi, että yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan välitön laajentaminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toiminnan laajentaminen olisi kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Edellä esitetyn 34 f §:n 3 momentin mukaisessa yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevassa päätöksessä olisi yksilöitävä peitetoiminnan kohteena oleva henkilö ja se Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikos, jonka estämiseksi yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa saadaan suorittaa. Toiminnan aikana on mahdollista, että yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan kohteena oleva henkilö paljastaa esimerkiksi tehneensä muunkin kuin päätöksessä mainitun tiedonhankinnan perusteena olevan rikoksen. Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa toteuttava virkamies saisi täysin rajoituksetta päättää tiedonhankinnasta momentissa tarkoitettussa tilanteessa, menettäisivät tätä peitetoimintaa koskevat edellytykset merkityksensä ja päätöksen yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta tekisi tosiasiallisesti peitehenkilönä tietoverkossa toimiva henkilö. Tilanne voi olla joka tapauksessa yllättävä ja ainutkertainen siinä merkityksessä, ettei tiedonhankinta ole enää myöhemmin mahdollista.

Momentin mukaan rikoksen tulisi liittyä välittömästi siihen rikokseen, jonka estämiseksi yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa toteutetaan. Uuden rikoksen tulisi olla myös sellainen rikos, johon lupa voitaisiin myöntää. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa päätös koskee törkeän laittoman maahantulon järjestämistä ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan aikana ilmenee, että peitetoiminnan kohteen olisi perusteltua syytä olettaa syyllistyvän myös törkeään rahanpesuun. Laajentaminen tulisi lisäksi kysymykseen vain tilanteessa, jossa uuden rikoksen estämiseksi olisi tarve peitetoiminnan välittömään laajentamiseen. Jos peitehenkilö arvioisi, että asiassa päästäisiin myöhemmin uudelleen tulokselliseen tiedonhankintaan, ei tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa saisi välittömästi laajentaa.

Momentin sanamuoto poikkeaisi poliisilain ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain vastaavista säännöksistä siltä osin kuin niissä viitataan poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momenttiin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 23 §:n 2 momentin kautta pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ään. Viittaus pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ään tarkoittaa niin sanottuja telekuuntelurikoksia, joihin sisältyy myös törkeä laittoman maahantulon järjestäminen. Poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentin mukaan poliisilla ei ole oikeutta peitetoimintaan epäillyn törkeän laittoman maahantulon järjestämisen yhteydessä. Tämä johtuu siitä, että peitetoiminta on kielletty Rajavartiolaitokselta eikä peitetoiminnan tarpeellisuutta poliisille ei ole törkeän laittoman maahantulon järjestämisen tutkinnan osalta arvioitu kumotun poliisilain tai nyt voimassa olevan poliisilain yhteydessä (HE 219/2008 vp, s. 47; HE 16/2013, s. 23/II).

Näin ollen viittaaminen poliisilain 5 luvun 28 §:ään vastaavalla tavalla kuin poliisilain 5 luvun 34 §:n 1 momentissa tai rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 31 §:n 2 momentissa johtaisi epätoivottuun tilanteeseen. Rajavartiolaitos ei voisi esimerkiksi epäiltyyn ihmiskaupparikokseen kohdistuvan yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan yhteydessä laajentaa peitetoimintaa koskemaan ihmiskaupparikokseen välittömästi liittyvää törkeän laittoman maahantulon järjestämistä. Tämän vuoksi momentissa olisi nimenomaisesti mahdollistettava yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentaminen myös törkeän laittoman maahantulon järjestämiseen.

Tällä lisäyksellä ei ole tarkoitus ottaa kantaa muun peitetoiminnan kuin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan käyttämiseen estettäessä tai selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä. Kyse olisi yksinomaan siitä, että ehdotetun 34 a §:n 2 momentin perusteella Rajavartiolaitos voisi käyttää yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa törkeän laittoman maahan tulon järjestämisen estämiseksi tai selvittämiseksi. Näin ollen olisi perusteltua, että Rajavartiolaitos voisi laajentaa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan tiedonhankinnan perusteena olevan rikoksen lisäksi myös siihen välittömästi liittyvään törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen. Tietoverkkoympäristössä ei ole tavanomaisen peitetoiminnan turvallisuusriskejä eikä mahdollisia rikollisryhmään soluttautumisen haasteita, jotka voisivat vaikuttaa tähän arvioon.

Pykälän 2 momentin mukaan yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava rajavartiomies saisi laajentaa toiminnan koskemaan myös muuta kuin tiedonhankinnan kohteena olevaan henkilöä, jos toiminnan aikana ilmenee perusteltua syytä olettaa myös muun henkilön syyllistyvän pakkokeinolain 10 §:n 3 momentissa tai poliisilain luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen mukaan lukien törkeä laittoman maahantulon järjestäminen, jonka estämiseksi tai selvittämiseksi häneen olisi välittömästi kohdennettava yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa. Edellytyksenä olisi lisäksi, että peitetoiminnan välitön laajentaminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toiminnan laajentaminen olisi kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen rajavartiomiehen ratkaistavaksi. Momentin tarkoittamissa tapauksissa menettely ja toimintaperiaatteet vastaisivat 1 momentin perusteluissa esitettyä.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentaminen koskisi kuitenkin sellaista henkilöä, joka ei ole alkuperäisessä yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevassa päätöksessä tiedonhankinnan kohteena. Laajentamisen ensi vaiheessa päätöksen tekijänä olisi peitetoimintaa tietoverkossa toteuttava rajavartiomies, jonka olisi kuitenkin saatettava asia ilman aiheetonta viivytystä yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentaminen kohdistuu muun kuin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan estämiseen tai selvittämiseen ja jossa toiminnan toteuttaisi poliisi. Toiminnan laajentamista koskevassa asiassa meneteltäisiin tällöin poliisilain 5 luvun 34 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

34 h §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ja sen edellytykset.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin uudesta yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toimivaltuudesta Rajavartiolaitokselle. Toimivaltuus olisi erittäin tärkeä menetelmä erityisesti laittoman maahantulon järjestämisrikosten ja ihmiskaupparikosten torjunnassa, sillä tämän tyyppisten rikosten suunnittelu ja toteutus ovat siirtyneet käytännössä lähes kokonaan tietoverkkoihin. Toimivaltuus vastaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 32 §:ää.

Rajavartiolaitokselle ei esitetä muun valeoston kuin yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toimivaltuutta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valeoston määritelmästä. Valeostolla tarkoitettaisiin esitutkintaviranomaisen tekemää esineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena olisi rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi saada viranomaisen haltuun tai löytää rikokseen liittyvä esine tai omaisuus, taikka saada haltuun tai löytää todiste rikosasiassa tai rikoksella saatu hyöty. Määritelmä vastaisi pääosin poliisilain 5 luvun 35 §:n 1 momenttia ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 32 §:ää, mutta ilman mainintaa aineen ostotarjouksesta tai ostosta. Sellaisissa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvissa rikoksissa, joiden estämiseksi tai selvittämiseksi yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto voisi tulla kyseeseen, ei ole kyse aineeseen liittyvistä tilanteista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa koskevasta toimivaltuudesta. Säännöksen mukaan tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies saisi Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tehdä yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta, jos estettävänä tai selvitettävänä olisi rikos, josta säädetty ankarin rangaistus olisi vähintään kaksi vuotta vankeutta taikka kätkemisrikos ja olisi todennäköistä, että valeostolla saavutetaan 1 momentissa tarkoitettu tavoite. Toimivaltuus olisi ainoastaan tiettyjen erikseen koulutettujen rikostorjunnan rajavartiomiesten käytössä.

Momentissa säädettäisiin lisäksi, että muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttäisi ostamisen olevan välttämätöntä yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamiseksi. Näyte-erän osto olisi ensisijainen valeoston toteutustapa, koska ei voida pitää hyväksyttävänä sitä, että ostotoiminta koskee suuria eriä tai jatkuu kovin pitkään. Jos valeostoa ei voitaisi toteuttaa kohdistamalla sitä näyte-erään, on suuremman kokonaisuuden ostaminen mahdollista. Näyte-erän ensisijaisuus estäisi myös osaltaan kiellettyä rikokseen provosointia, josta säädettäisiin pykälän 3 momentissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttajan tiedonhankinnasta. Hän saisi tehdä vain sellaista tiedonhankintaa, joka on välttämätöntä yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamiseksi. Valeosto olisi toteutettava siten, ettei se saisi kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi. Tämä vaatimus koskee niin näyte-eriä kuin kokonaisuuksia koskevia ostotarjouksia ja -ostoja.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi, että yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ei olisi mahdollista asunnossa, sillä yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto voi tapahtua ainoastaan tietoverkossa. Myyjän tai palveluntarjoajan tapaaminen fyysisesti olisi valeosto, johon Rajavartiolaitoksella ei olisi jatkossakaan oikeutta.

34 i §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttaminen.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston käytännön toteutuksesta. Se toteutettaisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan osalta esitetyllä tavalla. Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttaisi tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies. Sääntely vastaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 33 §:n 1 momentin säännöstä yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävällä valeostolla tarkoitettaisiin sananmukaisesti valeostoa, jossa myyjän ja valeostajan välinen vuorovaikutus tapahtuu kokonaisuudessaan tietoverkossa. Valeoston kohteena oleva myyjä tai palveluntarjoaja ja sen toteuttava virkamies eivät siis fyysisesti kohtaisi tiedonhankinnan aikana. Jos itse valeostoon liittyisi tapahtuma, jossa myyjä tai palveluntarjoaja ja valeostaja joutuisivat kohtaamaan fyysisesti, kyseessä ei olisi yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto, eikä Rajavartiolaitoksella olisi toimivaltuutta toteuttaa tällaista toimenpidettä. Nyt tarkoitettussa yksinomaan tietoverkossa tehtävässä valeostossa olisi siis kyse vain tilanteista, joissa tietoverkossa anonymisti toimivaa henkilöä epäillään Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvasta rikoksesta, jonka estämiseksi tai selvittämiseksi valeoston toteuttaminen tietoverkossa olisi välttämätöntä.

34 j §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättäminen.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättämisestä. Se toteutettaisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan osalta esitetyllä tavalla. Pykälän 1 momentin mukaan päätöksen tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun rajavartiomiehen toteuttamasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta tekisi keskusrikospoliisin päällikkö tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun rajavartiomiehen esityksestä. Rajavartiolaitos vastaisi yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston edellytysten täyttymisestä ja toimenpiteen suorittamisesta suhteessa tiedonhankinnan kohteeseen sekä poliisille esitettävän, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa koskevan esityksen asianmukaisuudesta ja siinä annettujen tietojen oikeellisuudesta. Päätöksentekomenettely vastaisi asiallisesti rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 35 §:n 1 momentissa säädettyä.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös voitaisiin antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Pykälän 3 momentin mukaan päätös olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä olisi mainittava: 1) toimenpiteen perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos; 2) valeoston kohteena oleva henkilö; 3) tosiseikat, joihin epäily ja valeoston edellytykset perustuvat; 4)

valeoston kohteena oleva esine, omaisuus tai palvelu; 5) valeoston tarkoitus; 6) päätöksen voimassaoloaika; 7) valeoston suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies; 8) valeoston rajoitukset ja ehdot.

Päätöksen voimassaoloaikaa ja sisältöä koskevat 2 ja 3 momentti vastaisivat poliisilain 5 luvun 36 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 35 §:ssä säädettyä.

34 k §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva suunnitelma.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskevasta suunnitelmasta. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 37 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 36 §:ssä säädettyä.

Pykälän 1 momentin mukaan yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta olisi laadittava kirjallinen suunnitelma, jos se olisi tarpeen toiminnan laajuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Pykälän 2 momentin mukaan suunnitelmaa olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

34 l §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva päätös.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskevasta päätöksestä. Säännös asiallisesti poliisilain 5 luvun 38 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 37 §:ssä säädettyä.

Pykälän 1 momentin mukaan päätös yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksen tekisi valeoston toteuttamisesta vastaava salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa koskevan päätöksen sisällöstä. Momentin mukaan päätöksessä olisi mainittava: 1) valeostosta päättänyt rajavartiomies, päätöksen antopäivä ja sisältö; 2) valeoston toteuttava hallintoyksikkö; 3) tunnistetiedot valeoston suorittavista Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan rajavartiomiehistä; 4) selvitys siitä, miten on varmistuttu, että valeosto ei saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi; 5) toteuttamisen rajoitukset ja ehdot.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa väliaikaisesti 2 momentissa tarkoitettun päätöksen kirjallisesta muodosta, jos kyseessä olisi toimenpide, joka ei sietäisi viivytystä. Päätös olisi kuitenkin laadittava kirjallisesti viipymättä valeoston jälkeen.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskevaa päätöstä olisi 4 momentin mukaan olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

36 §. *Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset.* Pykälässä säädetään perusmuotoisesta tietolähdetoiminnasta. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin Rajavartiolaitoksen oikeus saada vastaanottaa rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen lisäksi myös rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisiä tietoja viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä eli tietolähteeltä.

Rajavartiolaitoksessa on tietolähdetoimintaa toteutettu Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain nojalla vuodesta 2018 alkaen. Tänä aikana on tunnistettu, että tietolähdetoiminnalla on mahdollisuus hankkia Rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta sellaista merkityksellistä tietoa, jolla kuitenkin ei ole suoranaista yhteyttä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, kuten voimassa oleva laki toimivallan tällä hetkellä rajoittaa. Merkitykselliset Rajavartiolaitoksen tutkintatoimivallan ulkopuoliset tiedot koskevat Suomen valtakunnan rajan tapahtumia ja ilmiöitä, joilla on liittymäpinta Suomen rajaturvallisuuteen. Rajavartiolain 3 §:n mukaisesti rajaturvallisuuden ylläpitäminen on Rajavartiolaitoksen lakisääteinen tehtävä.

Rajaturvallisuuteen liittyvien tietojen avulla Rajavartiolaitos voi muun muassa suunnata omaa valvonta- ja tarkastustoimintaansa. Rajaturvallisuuteen liittyvien tietojen tarve on kasvanut itärajan vakavan rajaturvallisuuden häiriötilanteen hallinnassa ja tarpeen nähdään myös jatkuvan tulevaisuudessa.

Rajavartiolaitos hankkii ja saa tietoja rajaturvallisuuteen liittyen myös muilla keinoin kuin tietolähdetoiminnalla. Yleinen tapa on pitää aktiivisesti yhteyttä raja-alueilla asuvien tai toimivien henkilöiden kanssa tai keskustella havainnoista muun muassa rajanylittäjien kanssa. Tämän kaltainen tiedonhankinta ei kuitenkaan ole tietolähdetoimintaa, sillä siitä puuttuu tietolähdetoimintaa määrittelevä luottamuksellisuus ja edellä mainitun kaltainen tiedonvaihto voidaan toteuttaa julkisesti.

Tietolähdetoimintaa toteuttaessaan viranomaisen rekrytoi tietolähteitä, joilla on tietoa viranomaiselle merkityksellisistä asioista sekä tuomalla tietolähteen tietoon, minkälaisista asioista viranomaisen on nimenomaan kiinnostunut. Edellä mainitusta huolimatta aika-ajoin tietolähteet tuovat Rajavartiolaitoksen tietoon asioita, jotka ovat mahdollisesti merkityksellisiä, mutta eivät kuulu Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikosasioihin tai rajaturvallisuuden piiriin. Tämän kaltaiset tiedot Rajavartiolaitos välittää muille suomalaisille viranomaisille.

Tietolähdetoiminta on Rajavartiolaitoksessa tarkoituksenmukainen keino hankkia tietoa rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi sekä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Henkilökohtaiseen kanssakäymiseen perustuva tiedonhankinta on usein tehokkaampi tapa kuin moni muu tälläkin hetkellä viranomaisen keinovalikoimassa oleva tiedonhankintakeino. Tietolähdetoiminnan kautta on saatavissa sellaista yksityiskohtaista tietoa, jota on vaikea tai jopa mahdotonta tuottaa muilla salaisilla tiedonhankinta- tai pakkokeinoilla. Tietolähteen tuottama tieto voisi olla erittäin merkityksellistä silloin, kun muilla tiedonhankinta- tai pakkokeinoilla ei tietoa kyetä hankkimaan.

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain määritelmä tietolähdetoiminnasta eroaa jonkin verran poliisilain 5 luvun 40 §:n määritelmästä, jota muutettiin vuonna 2019 niin, että ”muun esitutkintaviranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä” on nykyään muodossa ”muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä” (laki 581/2019). Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain tietolähdetoiminnan määritelmä tulisi vastata poliisilain säännöstä, sillä ei ole olemassa perustetta toisistaan poikkeavalle tietolähteen määritelmälle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen oikeudesta tietolähteen ohjattuun käyttöön. Rajavartiolaitos saisi oikeuden pyytää tarkoitukseen hyväksytyä henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan pykälän 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*). Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaavasti.

Momentista kävisi ilmi, että tietolähteitä voitaisiin käyttää Rajavartiolaitoksen tiedonhankinnassa varsin laajasti. Tietolähdetoiminnan käyttöön ei liity esimerkiksi rikollisen teon rangaistusasteikkoon perustuvia rajoituksia. Käytännössä tietolähteen ohjattu käyttö kohdistettaisiin kuitenkin lähinnä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan vakavan rikollisuuden estämiseen ja selvittämiseen sekä rajaturvallisuuden ylläpitämisen kannalta erityisen merkityksellisten tietojen hankkimiseen.

Pykälän 2 momentin muotoilu ”saa pyytää” viittaa viranomaisen ainakin jonkinasteiseen aktiivisuuteen suhteessa tietolähteeseen. Vaikka tietolähde tietenkin saa valita seuransa kuten haluaa ja tarpeelliseksi katsoessaan ilmoittaa tietoonsa tulleista seikoista viranomaiselle, kyseessä olevan viranomaisen aktiivinen rooli toiminnassa nostaa esiin kysymyksen tietolähteen oikeusturvasta. Käytännössä kyse on viime kädessä tietolähteen toimimisesta viranomaisen aloitteesta ja tämän lukuun. Paitsi tietolähteen, myös tiedonhankinnan kohteen

sekä toiminnassa mukana olevien virkamiesten oikeusturvaan liittyvät kysymykset ovat keskeisiä tietolähteen käytöstä säättämistä lain tasoisin normein puoltavia tekijöitä.

Pykälän muotoilu ”*tiedonhankintaan suostunutta henkilöä*” ilmentäisi tietolähdetoiminnan taustalla olevaa lähtökohtaa vapaaehtoisesta tietojen antamiseen. Näin ollen Rajavartiolaitokselle laissa säädetyn tiedonsaantioikeuden perusteella tietoja antanutta henkilöä ei katsottaisi 1 momentissa tarkoitetuksi tietolähteeksi, vaikka henkilö luovuttaisikin esimerkiksi asemansa perusteella Rajavartiolaitokselle tietoja 1 momentissa tarkoitettulla tavalla muutoin kuin satunnaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tietolähteen ohjatun käytön rajoituksista. Tietoja ei saisi pyytää hankittavaksi tavalla, joka edellyttäisi viranomaisille kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä olisi tietolähteelle tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta.

Tietolähteen ohjattu käyttö ei anna tietolähteelle vapautusta rikosoikeudellisesta vastuusta tämän hankkiessa tietoa viranomaisen ohjauksessa. Tietolähdettä koskee absoluuttinen rikosentekokiello. Tästä johtuen viranomaisen ei voi ohjata tietolähdettä toimiin, joissa tämä mahdollisesti syyllistyisi rikoksiin, huomioiden myös Suomen rikosoikeuden laaja tekijä- ja osallisuusvastuu. Tämä kaventaa merkittävästi tietolähteen ohjatun käytön mahdollisuuksia.

Momentissa säädettäisiin lisäksi, että tietolähteen turvallisuudesta olisi tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen. Tapauskohtainen huolehtiminen tietolähteen turvallisuudesta voitaisiin käytännössä toteuttaa osittain yhteistyössä poliisin kanssa, mutta pääasiallinen ja viimekätinen vastuu olisi aina asiaa hoitavalla Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköllä. Yhteistyöllä poliisin kanssa voitaisiin kuitenkin välttää päällekkäisiä toimintoja ja tarvittaessa keskittämään resursseja sinne, missä kyseistä toimintaa jo harjoitetaan.

Tietolähteen ohjatun käytön merkitys kasvaa estettäessä ja selvitettyäessä Rajavartiolaitoksen toimivaltaan kuuluvia vakavia rikoksia, kuten järjestäytyneiden rikollisryhmien toteuttamia rikoksia. Tämän tyyppiset teot edellyttävät luonteensa puolesta usein pidempikestoista ja erittäin luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta viranomaisen ja mahdollisen tietolähteen välillä erityisesti silloin, jos tietolähde itse on mukana rikollisessa toiminnassa. Tietolähde voisi myös muuten suhteidensa johdosta liikkua oletettujen rikolliseen tekoon liittyvien henkilöiden parissa, tavata entuudestaan tuntemiaan henkilöitä sekä keskustella heidän kanssaan.

Pykälän säännökset vastaisivat poliisilain, pakkokeinolain ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain säännöksiä.

36 a §. *Tietolähdettä koskevien tietojen käsittely ja palkkion maksu.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jonka 1 momenttiin siirrettäisiin nykyinen 36 §:n 2 momentin säännös tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin. Momentissa on informatiivinen viittaus henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 12 §:ään.

Henkilörekisteriin sisällytettävien tietojen käsittelyssä noudatettaisiin henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain säännöksiä. Tietolähteen rekisteröinnin avulla pyrittäisiin paitsi lisäämään Rajavartiolaitoksen tosiasiallisia mahdollisuuksia hyödyntää tietolähteitä valtakunnallisesti, myös ennaltaehkäistä tilanteet, joissa tietolähde toimisi samanaikaisesti eri yksiköiden ja mahdollisesti myös eri esitutkintaviranomaisten järjestelmällistä tietolähdetoimintaa suorittavien yksiköiden tietolähteenä. Lisäksi rekisteröinti parantaisi mahdollisuuksia toiminnan, mukaan lukien palkkioiden maksun, lainmukaisuuden valvontaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta maksaa tietolähteelle palkkio. Palkkion määräytymisen perusteista annettaisiin tarkempi ohjeistus asiaa koskevassa hallinnollisessa määräyksessä. Palkkiot perustuisivat tietynasteiseen yhteismitallisuuteen niin, että samankaltaisesta tiedosta maksettavat palkkiot olisivat valtakunnallisesti samansuuruisia, riippumatta siitä, mikä esitutkintaviranomainen toteuttaa toimintaa. Muunlainen käytäntö voisi johtaa eräänlaiseen tiedon kaupittelemiseen.

Tietolähdetoiminnasta maksettavasta palkkiosta säädetään tuloverolain (1535/1992) 92 b §:ssä. Kyseessä olevan säännöksen mukaan viranomaisen maksama tai välittämä rikoksen ennalta estämistä, rikoksen selvittämistä, rikoksenteikijän kiinnisaamista sekä rikoksella saadun hyödyn takaisin saamista edesauttaneen tiedon johdosta saatu palkkio on verovapaata. Palkkiosta ei olisi myöskään maksettava muita lakisääteisiä työnantaja- ja eläkemaksuja. Kyseessä ei ole saajalleen sellainen tulo, että sitä voitaisiin pitää varsinaisesti palkkaan rinnastettavana säännöllisenä tulona, vaan tulo olisi varsin satunnainen ja vähäinen. Toiseksi on huomattava, että palkkion veronalaisuus merkitsisi tietolähteen paljastumisriskiä verotusmenettelystä johtuvien seikkojen vuoksi. Verotukseen liittyvien tietojen tietynasteinen julkisuus voisi paljastaa henkilön toiminnan tietolähteenä paitsi yleisellä tasolla myös rikollisille. Tätä voidaan pitää tietolähteelle selkeänä vaaratekijänä.

Edellä mainittujen lisäksi 2 momentissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että lähtökohtaisesti vain rekisteröidyille tietolähteille voitaisiin maksaa palkkio. Tätä voidaan pitää perusteltuna toimintaan liittyvän valvonnan kannalta. On selvää, että tietolähteen rekisteröinti lisäisi tietolähteiden käytön kontrolloitavuutta, jolloin vastaavasti mahdollisuus maksaa palkkio vain rekisteröidylle tietolähteelle lisäisi palkkioiden maksuun ja määriin liittyviä seurantamahdollisuuksia. Rekisteröinnin ja palkkion maksamisen kytkeminen toisiinsa ehkäisee mahdollisuuksia maksaa esimerkiksi huomaamatta useampia kertoja. Momentissa säädettäisiin kuitenkin poliisilain tavoin mahdollisuudesta poiketa rekisteröintiä koskevasta pääsäännöstä. Vaikka siis palkkionmaksun edellytyksenä lähtökohtaisesti olisikin rekisteröinti, perustellusta syystä palkkio voitaisiin maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle.

36 b §. Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen. Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jossa säädettäisiin tietolähteen ohjatusta käytöstä päättämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättäisi tietolähteen ohjatusta käytöstä. Päätöksentekotasoa vastaisi tietolähteen ohjattuun käyttöön liittyvien erilaisten riskien vuoksi keskeisimmiltä osiltaan peitellyn tiedonhankinnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetöiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston kohdalla esitettyä.

Pykälän 2 momentin mukaan tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva päätös voitaisiin antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Verrattuna esimerkiksi tulevaisuuteen suuntautuviin telepakkokeinoihin tiedonhankintakeinoa koskevan päätöksen pitkäköö voimassaoloaika voidaan perustella tiedonhankintakeinon luonteella. Tietolähteen ohjattuun käyttöön liittyvä elimellisenä tekijänä virkamiehen ja tietolähteen välillä vallitseva luottamuksellinen suhde, jota ei välttämättä saavuteta kovinkaan nopeasti. Toisaalta ohjatun käytön voidaan olettaa olevan vain harvoin kertaluonteista, sillä parhaat tulokset saavutettaneen tietolähteen pitkäjänteisellä ohjaamisella.

Päätöksen sisältöä koskeva 3 momentti vastaisi muiden vastaaventyyppisten tiedonhankintakeinojen päätösten sisältöä koskevia säännöksiä. Momentissa säädettäisiin, että päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä olisi mainittava: 1) toimenpiteen esittäjä; 2) tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava rajavartiomies; 3) tunnistetiedot tietolähteestä; 4) toimenpiteen peruste; 5) toimenpiteen kohteena oleva henkilö, jos hän on päätöstä tehtäessä yksilöitävissä; 6) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; 7) päätöksen voimassaoloaika; 8) tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

Pykälän 4 momentin mukaan päätöstä olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Tietolähteen ohjatun käytön lopettamisesta olisi tehtävä kirjallinen päätös.

38 §. *Valvotusta läpilaskusta päättäminen.* Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää Rajavartiolaitoksen suorittamasta valvotusta läpilaskusta.

Operatiivisessa rikostorjunnassa on mahdollista, että valvotun läpilaskun käyttämistä koskevat tilanteet voivat ilmetä nopeasti ja ajankohtana, jolloin tietty yksittäinen virkamies ei ole tavoitettavissa. Tällöin kyseistä toimivaltuutta ei voida käyttää salaisen tiedonhankinta- tai pakkokeinon käyttämisen aineellisten edellytysten täyttymisestä huolimatta.

Olisi tarkoituksenmukaista, että päätöksentekotasoa yhtenäistettäisiin muihin rikostorjuntaviranomaisiin nähden ja päätöksentekijöihin lisättäisiin myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies.

Pidättämiseen oikeutettuun rajavartiomieheen liittyvä vaatimus erityisestä salaisen tiedonhankinnan koulutuksesta on tärkeää toimenpiteen rajojen, työturvallisuuden, rikosprovokaation riskin vähentämisen, tiedonhankinnan paljastumisen estämisen ja toiminnan tuloksellisuuden edistämisen kannalta.

52 §. *Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen.* Pykälän 5 momentin mukaan suunnitelmallisesta tarkkailusta ja peitelystä tiedonhankinnasta ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään. Momenttiin lisättäisiin maininta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä. Näiden tiedonhankintakeinojen käytöstä ei tarvitsisi lainkaan ilmoittaa, jos niiden kohteena olevassa asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos se olisi puolestaan aloitettu, ratkaistaisiin kysymys ilmoittamisesta pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n mukaisesti.

Pykälän 7 momentin mukaan ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä noudatetaan 39 §:ää. Momenttiin lisättäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat säännökset. Asiat käsiteltäisiin Helsingin käräjäoikeudessa. Helsingin käräjäoikeudessa on sen koko ja asiantuntemus huomioon ottaen mahdollista erikoistua salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä ilmoittamista koskeviin kysymyksiin. Istuntojärjestelyin voidaan varmistua siitä, että istuva tuomari on perehtynyt salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja koskevien asioiden käsittelyyn. Keskittäminen olisi perusteltua myös näiden tiedonhankintakeinojen käytöstä tietoisten henkilöiden lukumäärän rajoittamiseksi sekä tarvittavien turvajärjestelyjen toteuttamiseksi.

Näiden tiedonhankintamenetelmien käytöstä ilmoittamista koskevissa asioissa olisi tuomioistuimelle välitettävä vain välttämättömät tiedot. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja tietoturvallisuusjärjestelyihin. Momentin säännöksillä pyritään turvaamaan toimenpiteen suorittavan virkamiehen ja hänen läheistensä turvallisuutta sekä turvaamaan tiedonhankinnan tavoitteen saavuttaminen. Momentti tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että tuomioistuimelle ei tarvitsisi toimittaa tietoa siitä, kuka on tiedonhankinnan kohteena tai millä paikkakunnalla tiedonhankintaa harjoitetaan. Olennaista ja riittävää olisi epäillyn rikoksen tai rikollisen toiminnan kuvaaminen yleisellä tasolla. Asian käsittely voitaisiin tarvittaessa pitää muualla kuin tuomioistuimessa, esimerkiksi Rajavartiolaitoksen poliisin tiloissa. Keskeisimmät salassapitoa koskevat säännökset ovat oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa (370/2007).

Säännökset vastaisivat poliisilain 5 luvun 45 §:n 6 momentin ja 58 §:n 5 ja 7 momentin sekä rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 44 §:n 6 momentin ja 57 §:n 5 ja 7 momentin

sääntelyä. Rajavartiolaityksella ei olisi käytössä muu kuin yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta, joten ei olisi tarpeen säätää peitetoiminnan lupa-asiasta kuten poliisilain 45 §:n 1 ja 6 momentissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 44 §:n 1 ja 6 momentissa säädetään.

58 §. *Salaisten pakkokeinojen käyttäminen.* Pykälän 1 momentin mukaan salaisten pakkokeinojen käyttöön Rajavartiolaityksen suorittamassa esitutkinnassa sovelletaan pakkokeinolain 10 lukua jäljempänä säädetyin poikkeuksin. Momentti säilyisi muuttamattomana. Rajavartiolaityksen oikeudesta käyttää yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa sekä tietolähteen ohjattua käyttöä Rajavartiolaityksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen esitutkinnassa säädettäisiin kuitenkin jatkossa rikostorjunnasta Rajavartiolaityksessä annetussa laissa. Tähän tehtäisiin informatiivinen viittaus pakkokeinolain 10 luvun 1 §:ssä jäljempänä kuvatuksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään niistä salaisista pakkokeinoista, jotka eivät ole Rajavartiolaityksen käytössä. Momenttia muutettaisiin niin, että Rajavartiolaitykselle saisi toimivaltuuden tietolähteen ohjattuun käyttöön ja yksinomaan tietoverkossa tehtävään peitetoimintaan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoon. Rajavartiolaityksen käytössä ei edelleenkään olisi varsinainen peitetoiminta ja valeosto.

Pykälän 3 momentin 1 kohdassa säädetään Rajavartiolaityksen oikeudesta telekuunteluun ja tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta ja muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvitettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa.

Rajavartiolaitykselle ehdotetaan toimivaltuutta estää ja selvittää ihmiskaupparikoksia rajavalvonnan, Rajavartiolaityksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitykselle säädetyin valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä ilman liityntää laittoman maahantulon järjestämiseen. Tästä syystä momentista olisi poistettava liityntä laittoman maahantulon järjestämisen ja ihmiskaupparikosten välillä. Rajavartiolaitykselle voisi edelleenkin käyttää telekuuntelua ja tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta selvitettäessä ihmiskaupparikoksia.

Pykälän 3 momentin 2 kohdassa säädetään televalvonnasta selvitettäessä Rajavartiolaityksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta. Kohtaa muutettaisiin niin, että televalvonnan toimivaltuutta laajennettaisiin kaikkiin niihin Rajavartiolaityksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Toimivaltuus ei kuitenkaan laajenisi sotilas- ja virkarikoksiin, virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen, törkeään lahjuksen antamiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään panttivanjin ottamiseen eikä Rajavartiolaitykseen kohdistuviin yleisvaarallisiin rikoksiin. Näistä poikkeuksista säädettäisiin pykälän uudessa 4 momentissa.

Televalvonta rikoksen estämiseksi laajenisi ihmiskaupparikokseen ja törkeään ihmiskaupparikokseen ilman liityntää törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun törkeään vapaudenriistoon, törkeään rahanpesuun, törkeään ympäristön turmelemiseen, törkeään luonnonsuojelurikokseen luonnonsuojelualueella sekä rajavartiioviranomaiseen tai Rajavartiolaityksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvaan törkeään vahingontekoon, törkeään varkauteen ja törkeään moottoriajoneuvon käyttövarkauteen. Oikeus televalvontaan selvitettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, Rajavartiolaityksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa törkeää väärennystä, törkeää tai ammattimaista kätkemisrikosta, törkeää metsästysrikosta sekä törkeää laittoman saaliin kätkemistä säilyisi ennallaan.

Muusta peitellystä tiedonhankinnasta kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettu peitellystä tiedonhankinnasta tietoverkossa säädettäisiin momentin 3 kohdassa.

Toimivaltuus laajenisi kaikkiin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, 4 momentissa säädetyn poikkeuksin. Tämä tarkoittaa, että toimivaltuus rikoksen selvittämiseksi laajenisi ihmiskaupparikokseen ja törkeään ihmiskaupparikokseen ilman liityntää törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään törkeään vapaudenriistoon, Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaan törkeään väärennykseen, törkeään rahanpesuun, törkeään tai ammattimaiseen kätkemisrikokseen, ja törkeään metsästysrikokseen, törkeään ympäristön turmelemiseen, törkeään luonnonsuojelurikokseen luonnonsuojelualueella sekä rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvaan törkeään vahingontekoon, törkeään varkauteen ja törkeään moottoriajoneuvon käyttövarkautta. Lisäksi toimivaltuutta ehdotetaan suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvän kätkemisrikoksen selvittämiseen. Toimivaltuutta saisi edelleen käyttää törkeän laittoman maahantulon järjestämisen selvittämiseen kuten nykyäänkin.

Pykälän 3 momentin uudessa 4 kohdassa säädettäisiin henkilön teknisestä seurannasta. Toimivaltuutta laajennettaisiin kaikkiin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, 4 momentissa säädetyn poikkeuksin. Toimivaltuus rikoksen selvittämiseksi laajenisi ihmiskaupparikokseen ja törkeään ihmiskaupparikokseen ilman liityntää törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään törkeään vapaudenriistoon, Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaan törkeään väärennykseen, törkeään rahanpesuun, törkeään tai ammattimaiseen kätkemisrikokseen, törkeään ympäristön turmelemiseen, törkeään luonnonsuojelurikokseen luonnonsuojelualueella sekä rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvaan törkeään vahingontekoon, törkeään varkauteen ja törkeään moottoriajoneuvon käyttövarkautta. Toimivaltuutta saisi edelleen käyttää törkeän laittoman maahantulon järjestämisen ja törkeän metsästysrikoksen selvittämiseen kuten nykyäänkin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin poikkeuksista televalvontaan, muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa ja henkilön tekniseen seurantaan. Näitä toimivaltuuksia ei saisi käyttää selvitetäessä sotilas- ja virkarikoksia, virkamiehen väkivaltaista vastustamista, törkeää lahjuksen antamista, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää panttivangin ottamista eikä Rajavartiolaitokseen kohdistuvia yleisvaarallisia rikoksia.

Pykälän nykyisessä 4 momentissa säädetään Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista 5 §:n mukaisessa muussa esitutkinnassa. Momentti siirtyisi muuttamattomana 5 momentiksi.

59 §. *Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen rikoksen esitutkinnassa.* Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi.

Operatiivisen rikostorjunnan tilanteet voivat ilmetä nopeasti ja ajankohtana, jolloin tietty yksittäinen virkamies ei ole tavoitettavissa. Tällöin kyseistä toimivaltuutta ei voida käyttää salaisen pakkokeinon käyttämisen aineellisten edellytysten täyttymisestä huolimatta. Olisi tarkoituksenmukaista, että päätöksentekotaso yhtenäistettäisiin muihin rikostorjuntaviranomaisiin nähden ja päätöksentekijöihin lisättäisiin myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies. Päätöksentekotason muutos koskisi peiteltyä tiedonhankintaa ja peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa.

7.2 Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta

17 §. Vaitiolovelvollisuus. Pykälän 1 momentissa säädetään Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiolovelvollisuudesta luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyydestä, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiolovelvollisuuden piiriin lisättäisiin peitehenkilönä tai valeostajana tietoverkossa toimineen henkilöllisyyttä koskeva tieto. Vaikka peitehenkilön tai valeostajan henkilöllisyyden paljastumisen riskit liittyvät ensi sijaisesti reaali maailmassa tehtävään peitetoimintaan tai valeostoon, on tarpeen suojata myös yksinomaan tietoverkossa peitehenkilönä tai valeostajana toimivaa.

17 c §. Ilmaisuvellisuus oikeudenkäynnissä. Pykälässä säädetään edellytyksistä, joilla tuomioistuimien voi velvoittaa Rajavartiolaitoksen palveluksessa olevan ilmaisemaan luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevan tiedon, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle on lisäksi, että virallinen syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankaran rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen.

Luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön henkilöllisyyttä ei tällöinkään saa määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle. Pykälään lisättäisiin vastaava yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan peitehenkilöä ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston valeostajaa koskeva rajoitus.

Ilmaiseminen liittyy oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edistämiseen. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ilmaistaan nimenomaisesti EIS 6 artiklan 1 kappaleessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 1 kappaleessa. Oikeuden voi katsoa sisältyvän myös perustuslain 21 §:n 1 momentissa ilmaistuun asian asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen. Periaatteen merkityksen voi katsoa korostuvan vakavien rikosten käsittelyssä.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyviin näkökohtiin on myös perustuslakivaliokunta kiinnittänyt huomiota epäsovinnainten rikostorjunta- ja rikostutkimintamenetelmistä säättämisen yhteydessä (PeVL 5/1999 vp). Valiokunta on todennut oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvan sen, että syytetty ja hänen puolustajansa saavat tiedon ja mahdollisuuden lausua kaikkea siitä asiaan vaikuttavasta aineistosta, jolla voi olla vaikutusta tuomioon.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyviin seikkoihin myös eduskunnan hallintovaliokunta kiinnitti huomiota nyttemmin kumotun poliisilain (493/1995) 44 §:n muuttamisen yhteydessä (HaVM 10/2005 vp). Valiokunnan mukaan syytetyn oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei vaarannu silloin, kun peitetoiminnalla ja valeostolla saatuja tietoja ei ole käytetty syyteharkinnan perustana eikä oikeudenkäynnissä, vaan ne ovat ainoastaan auttaneet poliisitoiminnan suuntaamisessa.

Lähtökohtana tulee olla, että oikeutta käydään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asian ratkaisuun vaikuttavat tiedot on saatettava asianosaisten tietoon. Syyttäjän tai asianomistajan tehtävänä on akkusatorisessa menettelyssä näyttää toteen vastaajan syyllisyys. Näytön puute johtaa epävarmuustilanteessa asian ratkaisemiseen vastaajan eduksi. Jos esimerkiksi valeostajana toimineen henkilöllisyyttä ei voida ilmaista, tuomioistuimen harkittavaksi tulee, mikä merkitys ilmaisematta jättämisellä on näytön arvioinnin ja asian lopputuloksen kannalta.

17 d §. Ilmaisuvellisuus rikosta selvitetäessä. Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on vaitiolovelvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 17 §:n 1 momentissa ja 17 b §:n 1 momentissa tarkoitettua

sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, jos luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa syytä olettaa syyllistyneen rikokseen.

Momenttiin lisättäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan peitehenkilö ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston valeostaja. Lain 17 §:ään ehdotetun muutoksen perusteella peitehenkilönä tai valeostajana tietoverkossa toimineen henkilöllisyys kuuluisi vaitiolovelvollisuuden piiriin.

Esitutkinnan edellytysten arvioiminen koskisi sen selvittämistä ja harkitsemista, onko jotakin henkilöä syytä epäillä rikoksesta. Käytännössä kysymys olisi siitä, että henkilön on perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen toimiessaan momentissa tarkoitetussa ominaisuudessa.

Rikosvastuun toteuttamiseen liittyvistä syistä tieto olisi ilmaistava kaikissa tapauksissa, kun tiedon ilmaisemista voidaan pitää välttämättömänä. Momentissa edellytystä "välttämätön" käytettäisiin samassa merkityksessä kuin salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan 3 luvun säännöksissä. Kysymyksessä oleva kynnys olisi korkea ja tarkoittaisi sitä, että esitutkinnan edellytysten arvioiminen tai rikoksen selvittäminen ei onnistu ilman peitehenkilön tai valeostajan henkilöllisyyden ilmaisemista.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin vastaavalla tavalla, niin että siihen lisättäisiin Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan velvollisuus ilmaista 1 momentissa tarkoitettu tieto myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan peitehenkilö tai yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston valeostaja on siinä tehtävässä on syyllistynyt rikokseen.

Pykälän 5 momentti koskee tilannetta, jossa tuomioistuin voi määrätä Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan kieltäytymisestä huolimatta, että pykälän 1 tai 2 momentissa tarkoitettu tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei olisi laillista perustetta. Kyseessä on siis eräänlainen vaikenemisen murtaminen.

Momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan jos 3 momentissa tarkoitettu asia koskisi yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa tai tietolähteen ohjattua käyttöä, asia käsiteltäisiin Helsingin käräjäoikeudessa. Muu ilmaisuvelvollisuutta koskeva asia käsiteltäisiin edelleen siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa ja ohjattua tietolähdetoimintaa koskevien asioiden ohjaaminen Helsingin käräjäoikeuteen johtuisi siitä, että ehdotetun 52 §:n 7 momentin mukaan näitä tiedonhankintakeinoja koskevat asiat käsiteltäisiin Helsingin käräjäoikeudessa.

Ehdotettu sääntely vastaisi poliisilain 7 luvun 5 §:n 5 momenttia, pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 7 momenttia ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 4 luvun 5 §:n 5 momenttia.

7.3 Pakkokeinolaki

10 luku **Salaiset pakkokeinot**

1 §. Soveltamisala. Pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momenttia tarkistettaisiin siten, että momenttiin tehtäisiin informatiivinen viittaus Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalakiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan, yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston sekä tietolähteen ohjatun käytön osalta. Lisäksi momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta Rajavartiolaitoksessa.

39 §. Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset. Pykälän 2 ja 4 momenttiin tehtäisiin muutokset, jotka johtuvat tietolähteen ohjatun käytön toimivaltuudesta.

40 §. Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös päätöksenteosta Rajavartiolaitoksessa. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi päättäisi Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies.

7.4 Poliisilaki

5 luku Salaiset tiedonhankintakeinot

1 §. Soveltamisala ja määritelmät. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä huomioidaan Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalakiin ehdotetut uudet toimivaltuudet. Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin informatiivinen viittaus yksinomaan tietoverkossa tehtävään peitetoimintaan, yksinomaan tietoverkossa tehtävään valeostoon ja tietolähteen ohjattuun käyttöön, joista säädetäisiin Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalaissa. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi lyhyt kuvaus yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston päätöksenteosta.

7.5 Laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa

12 §. Tietolähdetietojen käsittely. Pykälässä säädetään niistä henkilötiedoista, joita Rajavartiolaitos saa käsitellä Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 36 §:ssä tarkoitetusta henkilöstä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus myös pakkokeinolain 10 luvun 39 §:ään, jossa säädetään rikoksen selvittämiseen liittyvästä tietolähdetoiminnasta. Tietolähteen rekisteröinnistä ja kirjaamisesta säädetään lisäksi esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (122/2014) 3 luvun 13 §:n 2 momentissa ja 14 §:ssä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 62 §:n 4 momentin perusteella valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä laissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen käytön järjestämisestä ja valvonnasta sekä toimenpiteiden kirjaamisesta ja valvontaa varten annettavista selvityksistä. Ehdotetuista yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja ohjattua tietolähdetoimintaa koskevista muutoksista seuraa muutostarpeita esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annettuun valtioneuvoston asetukseen.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.6.2025.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen nykytilan kuvauksessa sekä säännöskohtaisissa perusteluissa on jo edellä arvioitu perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen ja suojaamiseen liittyviä kysymyksiä siltä osin kuin niillä on vaikutusta siihen, minkälaisiksi ehdotetut säännökset muodostuvat ja miten niitä tulisi tulkita. Huomioon on otettu myös eduskunnan perustuslakivaliokunnan ja EIT:n kannanotot.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 80 §:n 1 momentin perusteella yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla.

Rikostorjunnan toimenpiteillä puututaan perustuslaissa turvatuista perusoikeuksista erityisesti perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 9 §:n 1

momentissa turvattuun liikkumisvapauteen, 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan ja 15 §:ssä turvattuun omaisuuden suojaan. Lisäksi ehdotuksia arvioitaessa merkitystä on myös perustuslain 21 §:n säännöksillä oikeusturvasta. Samaan aikaan on selvää, että rikosten estäminen on tavoite, jonka saavuttamista yleinen etu ja yhteiskunnallinen intressi voimakkaasti edellyttää.

Perustuslain kannalta merkityksellisimpinä ovat esitykseen sisältyvät lainsäädäntömuutokset, joilla annettaisiin Rajavartiolaitokselle uusia yksilöön kohdistuvia tai yksilön oikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia, joilla muuten laajennettaisiin jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitettaisiin yksilön oikeuksia tai toimintavapautta.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että pakkokeinojen ja esitutkinnan sääntelylle on ollut ominaista kehitys, jossa toimivaltuuksia lisätään tai niitä laajennetaan vähittäin. Lainmuutoksilla toteutettavat toimivallan laajennukset voivat sinänsä olla vähäisiä, mutta välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on otettava huomioon myös jo aiemmin säädetyt valtuudet. Vähäinkin laajennus toimivaltuuteen, jonka perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossa arvioinut olevan valtiosääntöoikeudellisesti moitteeton, voi antaa aihetta muuttaa välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arviointia. (PeVL 98/2022 vp, kappale 2; PeVL 99/2023 vp, kappale 3).

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotetaan Rajavartiolaitokselle kokonaan uusia toimivaltuuksia sekä eräisiin jo olemassa oleviin toimivaltuuksiin muutoksia, joista osa on luonteeltaan toimivallan käyttöalaa laajentavia. Perusoikeuksien rajoittamisen sallittavuutta tulee arvioida paitsi yksittäisiin perusoikeussäännöksiin mahdollisesti sisältyvien lakivarausten kannalta myös perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta (PeVM 25/1994 vp). Rajoittamisen yleiset edellytykset koskevat ennen muuta vaatimusta säätää rajoituksesta lailla, rajoituksen tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyttä, suhteellisuusvaatimuksen täyttymistä perusoikeutta rajoitettaessa, rajoitukseen liittyvien oikeusturvajärjestelyjen riittävyttä ja rajoituksen ristiriidattomuutta Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa (PeVL 5/1999 vp).

Esityksen sisältöön vaikuttaa myös perustuslain 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Esityksessä on siksi pyritty viranomaistoimivaltuuksien kattavaan ja täsmälliseen sääntelyyn.

10.1 Salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan 3 lukuun ja salaisia pakkokeinoja koskevaan 4 lukuun ehdotetaan eräitä perusoikeusrajoitusten kannalta merkityksellisiä muutoksia. Merkitystä on tässä tarkastelussa ennen kaikkea perustuslain 10 §:llä, jonka 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen voidaan saman pykälän 4 momentin perusteella säätää muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa.

Rikoksen tutkinnan voidaan sanonnallisesti ymmärtää tarkoittavan vain jo tehtyjen rikosten selvittämistä. Rikoksen tutkintana pidetään perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettussa mielessä kuitenkin myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei vielä olisi ehtinyt toteutuneen teon asteelle. Näin ollen esimerkiksi televalvontaa on katsottu perustuslain 10 §:n 3 momentin estämättä voitavan käyttää tiettyjen rikosten estämiseen (PeVL 5/1999 vp, s. 2; PeVL 2/1996 vp, s. 2–3).

Perustuslakivaliokunta otti kyseisen lainkohdan tulkintaan kantaa myös perustuslain muuttamista koskeneessa mietinnössään PeVM 4/2018 vp (s. 5–6). Valiokunta toteaa, että perustuslain 10 §:n 3 momentin rajoituslauseketta on jo ennen uuden perustuslain voimaantuloa (ks. Esim. PeVL 2/1996 vp, PeVL 5/1999 vp) tulkittu varsin johdonmukaisesti siten, että rikoksen tutkintana pidetään sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi vielä edennyt toteutuneen teon asteelle. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että toimenpiteen valtiosääntöoikeudellisen sallittavuuden edellytyksenä oleva konkreettinen ja yksilöity rikosepäily tuodaan selvästi esille myös säännöksen sanamuodossa. Perustuslakivaliokunnan näkemyksillä on erityisesti merkitystä arvioitaessa rikoksen estämiseen liittyviä toimivaltuuksia (PeVL 2/1996 vp, 5/1999 vp, 37/2002 vp ja 11/2005 vp). Tältä osin tulkinta on vakiintunut eikä siitä ole epäselvyyttä.

Perustuslakivaliokunta on käsitellessään pakkokeinolain sääntelyä todennut, että kyseessä on perus- ja ihmisoikeusherkkä sääntelykohde, jossa on sovitettava yhteen perus- ja ihmisoikeuksien turvaamia seikkoja rikosten selvittämisen ja muiden vastaavien painavien yhteiskunnallisten intressien kanssa ja jossa korostuvat vaatimukset sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, välttämättömyydestä sekä oikeusturvasta. Lisäksi vaatimuksella sopusoinnusta Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa, sellaisena kuin sopimuksen sisältö täsmentyy Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä, on tällaisessa sääntelyssä suuri merkitys. (PeVL 98/2022 vp, kappale 1).

10.1.1 Televalvonnan, peitellyn tiedonhankinnan ja henkilön teknisen seuraamisen perusterikoksien laajentaminen

Salaisella tiedonhankinnalla ja salaisilla pakkokeinoilla puututaan salaa useiden perusoikeuksien ydinalueeseen, erityisesti yksityiselämän, kotirauhan, luottamuksellisen viestin ja henkilötietojen suojaan. Näiden keinojen käytöllä voi olla vaikutusta myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiseen. Toimenpiteiden tulee pysyä kohteelta salassa ainakin toiminnan alkuvaiheessa, jotta keinot olisivat tehokkaita.

Salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen edellytyksenä on aina yksilöity rikosepäily lukuun ottamatta tietolähdetoimintaa. Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yhteydessä sovellettaisiin Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 14 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 2 §:ssä säädettyjä salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käytön edellytyksiä sekä rajavartiolain 2 luvun mukaisia Rajavartiolaitoksen toiminnassa noudatettavia yleisiä periaatteita.

Esityksessä ehdotetaan, että televalvonnan, muun peitellyn tiedonhankinnan kuin tietoverkossa tehtävän peitellyn tiedonhankinnan ja henkilön teknisen seurannan toimivaltuuksia rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi laajennettaisiin lähtökohtaisesti kaikkiin sellaisiin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Televalvontaa, muuta peiteltyä tiedonhankintaa kuin tietoverkossa tehtävää tiedonhankintaa ja henkilön teknistä seurantaa koskeva laajennus ei kuitenkaan olisi kategorinen, vaan se perustuu arviointiin siitä, mikä kustakin näistä keinoista on merkityksellinen rikoksen estämisessä tai selvittämisessä sekä siihen, tarvitseeko Rajavartiolaitos käytännössä kyseistä keinoa.

Ehdotettu toimivaltuuksien laajennus ei näin ollen koskisi lainkaan erikseen nimettyjä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvia rikoksia. Arvioinnin perusteella toimivaltuuksia ei ole syytä laajentaa niihin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin, joiden estäminen tai selvittäminen käytännössä siirrettäisiin poliisille Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 8 §:n perusteella joko tutkinnan puolueettomuuteen tai rikoksen vakavuuteen tai laajuuteen liittyvistä syistä. Näitä rikoksia olisivat sotilas- ja virkarikokset, virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, törkeä lahjuksen antaminen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvä rikoslain 25 luvussa tarkoitettua panttivaningin ottaminen sekä Rajavartiolaitokseen kohdistuva rikoslain 34 luvussa tarkoitettu yleisvaarallinen rikos.

Rajavartiolaitos voisi jatkossakin estää tai selvittää tällaisia rikoksia esimerkiksi suorittamalla tutkinnan turvaamista koskevat alkutoimet. Käytössä eivät kuitenkaan olisi televalvonta, muu peitelty tiedonhankinta kuin tietoverkossa tehtävä peitelty tiedonhankinta ja henkilön tekninen seuranta.

Televalvonta

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 16 §:n 2 momentissa ehdotetaan, että Rajavartiolaitos saisi käyttää televalvontaa, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 58 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksella olisi oikeus televalvontaan selvittäessään Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä, 4 momentissa säädetyn poikkeuksin.

Televalvonta rikoksen estämiseksi laajenisi ihmiskaupparikokseen ja törkeään ihmiskaupparikokseen ilman yhteyttä törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun törkeään vapaudenriistoon, Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaan törkeään väärennykseen, esityksessä ehdotettuun törkeään rahanpesuun, törkeään tai ammattimaiseen kätkemisrikokseen, törkeään ympäristön turmelemiseen, törkeään luonnonsuojelurikokseen luonnonsuojelualueella sekä rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvaan törkeään vahingontekoon, törkeään varkauteen ja törkeään moottoriajoneuvon käyttövarkauteen.

Televalvonta rikoksen selvittämiseksi laajenisi vastaavalla tavalla kuin rikoksen estämiseksi, lukuun ottamatta törkeää väärennystä sekä törkeää tai ammattimaista kätkemisrikosta, joita selvittäessään Rajavartiolaitoksella jo on televalvonnan toimivaltuus.

Televalvonnan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön teknisen seurannan toimivaltuus rikosten selvittämiseksi ei kuitenkaan laajenisi 1. lakiehdotuksen 16 §:n 2 momentissa lueteltuihin rikoksiin eli sotilas- ja virkarikoksiin, virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen, törkeään lahjuksen antamiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun panttivangin ottamiseen eikä Rajavartiolaitokseen kohdistuviin yleisvaarallisiin rikoksiin.

Televalvontaa koskevia ehdotuksia on arvioitava perustuslain 10 §:n 2 momentissa säädetyn luottamuksellisen viestin salaisuuden loukkaamattomuuden kannalta. Televalvonta merkitsee välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista sekä osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä.

Välttämättömistä rajoituksista luottamuksellisen viestin salaisuuteen voidaan perustuslain 10 §:n 3 momentin perusteella säätää lailla muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten piiriin kuuluvat perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan esimerkiksi huumausainerikokset, törkeät väkivaltarikokset sekä maan- ja valtiopetosrikokset (HE 309/1993 vp, s. 54/II). Valiokunta on pitänyt lisäksi mahdollisena, että tunnistamistietojen saaminen jätetään sitomatta tiettyihin rikostyyppeihin, jos sääntely muutoin täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVL 26/2001 vp, s. 3/II, PeVL 37/2002 vp, s. 3/I).

Peitelty tiedonhankinta

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 23 §:n 2 momentissa ehdotetaan, että Rajavartiolaitos saisi käyttää peiteltyä tiedonhankintaa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta 16 §:n 2 momentin 1–5 kohdassa tarkoitettuja rikoksia.

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 58 §:n 3 momentin 3 kohdassa ehdotetaan, että Rajavartiolaitoksella olisi oikeus muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvitetessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvää kätkemisrikosta, 4 momentissa säädetyn poikkeuksin.

Ehdotus tarkoittaa, että muu peitelty tiedonhankinta kuin tietoverkossa tehtävä peitelty tiedonhankinta rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi laajenisi ihmiskaupparikokseen ja törkeään ihmiskaupparikokseen ilman yhteyttä törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun törkeään vapaudenriistoon, Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaan törkeään väärennykseen, esityksessä ehdotettuun törkeään rahanpesuun, törkeään tai ammattimaiseen kätkemisrikokseen, törkeään metsästysrikokseen, törkeään ympäristön turmelemiseen, törkeään luonnonsuojelurikokseen luonnonsuojelualueella sekä rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvaan törkeään vahingontekoon, törkeään varkauteen ja törkeään moottoriajoneuvon käyttövarkauteen.

Lisäksi ehdotetaan, että muuta peiteltyä tiedonhankintaa kuin peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa saisi käyttää suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvän kätkemisrikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Peitellyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa rajavartiomiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Peitellyllä tiedonhankinnalla on peitetoimintaa muistuttavia piirteitä, mutta se on lyhytaikaista ja siinä ei muodosteta samanlaista luottamussuhdetta kohdehenkilön kanssa kuin peitetoiminnassa.

Perusterikosten piirin laajentaminen koskisi rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Lisäksi toimivaltuutta saisi käyttää suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvän kätkemisrikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Tämä vastaisi kätkemisrikoksen osalta perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 67/2010 vp, PeVL 33/2013 vp) säädettyä peiteltyä tiedonhankintaa koskevaa poliisilain 5 luvun 15 §:n 6 kohdassa omaksuttua sääntelymallia.

Henkilön tekninen seuranta

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 29 §:n 3 momentissa ehdotetaan, että Rajavartiolaitos saisi kohdistaa henkilön teknistä seuranta (*henkilön tekninen seuranta*), jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta 16 §:n 2 momentin 1–5 kohdassa tarkoitettuja rikoksia. Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 58 §:n 3 momentin 4 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksella olisi oikeus henkilön tekniseen seurantaan selvitetessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, pykälän 4 momentissa säädetyn poikkeuksin.

Ehdotus tarkoittaa, että henkilön tekninen seuranta rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi laajenisi ihmiskaupparikokseen ja törkeään ihmiskaupparikokseen ilman yhteyttä törkeään

laittoman maahantulon järjestämiseen, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvään rikoslain 25 luvussa tarkoitettuun törkeään vapaudenriistoon, Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaan törkeään väärennykseen, esityksessä ehdotettuun törkeään rahanpesuun, törkeään tai ammattimaiseen kätkemisrikokseen, törkeään ympäristön turmelemiseen, törkeään luonnonsuojelurikokseen luonnonsuojelualueella sekä rajavartiioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuvaan törkeään vahingontekoon, törkeään varkauteen ja törkeään moottoriajoneuvon käyttövarkauteen.

Henkilön tekninen seuranta henkilön olinpaikkaan ja liikkumiseen kohdistuvavana seurantana rinnastuu tuntuudeltaan tai merkitykseltään telesoitteen ja telepäätelaitteen sijaintitietojen hankkimiseen, jolla pyritään myös saamaan tietoa henkilön tai henkilöiden liikkeistä. Näin ollen lähtökohtana on, että estettävästä tai tutkittavasta rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

10.1.2 Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto

Esityksessä ehdotetaan Rajavartiolaitokselle uutena toimivaltuutena yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa valeostoa. Ehdotuksen mukaan päätöksen yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta ja valeostosta tekisi keskusrikospoliisin päällikkö tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun rajavartiomiehen esityksestä (1. lakiehdotuksen 34 f ja 34 j §). Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston toteuttaisi Rajavartiolaitoksen rikoksentorjunta (1. lakiehdotuksen 34 b ja 34 i §).

Laissa säädettäisiin Rajavartiolaitoksen itsenäisestä oikeudesta kohdistaa henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa. Tietoverkossa toteutettavan peitetoiminnan käyttöedellytyksenä olisi, että kohdehenkilön voidaan hänen lausumiensa tai muun käyttäytymisen perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Peitetoimintaa tietoverkossa suorittava rajavartiomies ei saisi tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen (1. lakiehdotuksen 34 c §). Tietyin edellytyksin peitetoimintaa yksinomaan tietoverkossa suorittava rajavartiomies voisi tehdä rikkomusluonteisia rikoksia osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan (34 d §).

Laissa säädettäisiin myös Rajavartiolaitoksen itsenäisestä oikeudesta toteuttaa yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto. Yksinomaan tietoverkossa tehtävällä valeostolla tarkoitettaisiin valeostoa, jossa myyjän ja valeostajan välinen vuorovaikutus tapahtuu kokonaisuudessaan tietoverkossa. Valeoston kohteena oleva myyjä ja sen toteuttava rajavartiomies eivät siis fyysisesti kohtaisi tiedonhankinnan kuluessa, vaan kyse olisi anonyymista toiminnasta tietoverkossa.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa rajoittaisi säännös, jonka mukaan toteuttaja saisi tehdä vain sellaista tiedonhankintaa, joka on välttämätöntä yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamiseksi. Valeosto olisi toteutettava siten, ettei se saa kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi. Yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ei olisi sallittua asunnossa.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja valeosto ovat viimesijainen keino, joiden käyttöä edeltää tiedonhankinta Rajavartiolaitoksen muilla käytettävissä olevilla tiedonhankintakeinoilla. Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston käyttö edellyttäisivät erityistä osaamista ja koulutusta, sillä kyseessä olevan peitetoiminnan tai valeoston voisi toteuttaa vain tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

10.1.3 Tietolähdetoiminta

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 36, 36 a ja 36 b §:ssä säädettäisiin tietolähteen ohjatusta käytöstä. Toimivaltuus olisi Rajavartiolaitokselle uusi.

Tietolähdetoiminnan kautta on saatavissa sellaista yksityiskohtaista tietoa, jota on vaikea tai jopa mahdotonta saada muilla salaisilla tiedonhankinta- tai pakkokeinoilla. Tietolähteet voivat olla ratkaisevassa roolissa Rajavartiolaitoksen tutkintatoimivaltaan kuuluvien rikosten estämisessä ja selvittämisessä.

Tietolähdetoimintaan ei ehdotuksen mukaan liittyisi esimerkiksi rikollisen teon rangaistusasteikkoon perustuvia rajoituksia. Kuitenkin lähtökohtana olisi, että Rajavartiolaitos kohdistaisi tietolähteen ohjatun käytön vakavan, suunnitelmallisen ja ammattimaisen rikollisuuden estämiseen ja selvittämiseen.

Esityksen mukaan tietolähdetoimintaa voisi toteuttaa paitsi rikostorjunnassa, myös rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamiseksi. Rajaturvallisuuden varmistamisen merkitys on viime aikoina suuresti kasvanut Suomen turvallisuusympäristön nopean heikkenemisen myötä. Turvallisuusympäristön muutokset jäävät todennäköisesti pysyviksi ja lisäävät painetta Euroopan unionin itäisellä ulkorajalla, jonka valvonnasta Rajavartiolaitos vastaa huomattavilta osin koko unionin tasolla. Ehdotuksella olisi myönteistä vaikutusta kansalliseen turvallisuuteen ja sitä kautta osaltaan useiden perusoikeuksien toteutumiseen.

Tietolähteen, tiedonhankinnan kohteen sekä toiminnassa mukana olevien virkamiesten oikeusturvaan liittyvät kysymykset ovat keskeisiä säänneltäviä asioita. Tietolähteen asemaa ja oikeusturvaa pyritään turvaamalla esimerkiksi sillä, että tietolähteelle olisi ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saisi pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä taikka joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Muutenkin tietolähteen ohjattua käyttöä koskevat säännökset olisivat tarkkarajaisia ja täsmällisiä.

10.1.4 Oikeusturva

Perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelyistä. Oikeusturvavaatimus on siten yksi perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä (PeVM 25/1994 vp, s. 4–5).

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksessa ehdotettiin salaisiin tiedonhankinta- ja pakkokeinoihin liittyä seuraavia oikeusturvajärjestelyjä. Salaisista tiedonhankintakeinoista televalvonnan (16 §) ja henkilön teknisen seurannan (29 §) käyttäminen edellyttäisi tuomioistuimen lupaa (Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 18 ja 30 §). Salaisista pakkokeinoista tuomioistuimen lupaa edellyttäisi telekuuntelu ja tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta (pakkokeinolain 10 luku 5 §), televalvonta (pakkokeinolain 10 luku 9 §) ja henkilön tekninen seuranta (pakkokeinolain 10 luku 22 §).

Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 18 ja 30 §:n mukaan tuomioistuimelle esitettävässä televalvonnan ja henkilön teknistä seurannan käyttämiseen liittyvässä vaatimuksessa olisi esitettävä muun muassa toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika sekä henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen. Lisäksi tulisi ilmoittaa tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja salaisen tiedonhankintakeinon käyttämisen edellytykset perustuvat.

Pakkokeinolain 10 luvun 5, 9 ja 22 §:n mukaan telekuuntelun ja tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan ja henkilön teknisen seurannan käyttämiseen liittyvässä vaatimuksessa olisi esitettävä muun muassa epäilty rikos ja sen tekoaika sekä tosiseikat, joihin epäilyyn kohdistuva rikosepäily ja salaisen pakkokeinon käyttämisen edellytykset perustuvat.

Televalvonnasta päättämistä ja henkilön teknisestä seurannasta päättämistä koskevien Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain ja pakkokeinolain säännöksiä mukaan jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on asian kiireellisyyden vuoksi päättänyt kyseisen salaisen tiedonhankintatäi pakkokeinon käyttämisestä, asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Oikeusturvaan liittyvät myös säännökset salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käytöstä ilmoittamisesta. Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain 52 §:n mukaan muun muassa televalvonnasta, peitelystä tiedonhankinnasta ja teknisestä tarkkailusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n mukaan muun muassa epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, peitelystä tiedonhankinnasta ja teknisestä tarkkailusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Säännökset liittyvät myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaan, jonka mukaan jokaisella, jonka sopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt. Perustuslakivaliokunta on sotilastiedustelulakia koskevassa lausunnossaan todennut, että tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittamista koskeva sääntely luo merkittävän oikeusturvatakeen, vaikka kyse on jälkikäteisestä ilmoittamisvelvollisuudesta (PeVL 36/2018 vp, s. 8).

Ehdotettujen salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen toimivaltuuksien merkityksellisiä ovat myös Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalain ja pakkokeinolain säännökset kuuntelu- ja katselukiellosta (44 §; 10 luvun 52 §), tietojen hävittämisestä (49 §; 10 luvun 57 §), pakkokeinolain mukaisen telekuuntelun sekä televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämisestä (50 §; 10 luvun 58 §) sekä kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittämisestä (51 §; 10 luvun 59 §). Säännöksillä pyritään varmistamaan sekä tiedonhankinnan kohteen että sivullisten oikeusturva, koska säännökset rajoittavat salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käyttämistä ja keinoilla saatujen tietojen hyödyntämistä silloin, kuin kyseisille toimille ei ole edellytyksiä.

10.1.5 Arviointi

Perustuslakivaliokunta on aikaisemmissa lausunnoissaan katsonut, että poliisin käytössä olevien toimivaltuuksien kanssa samojen valtuuksien säätäminen toiselle esitutkintaviranomaiselle ei välttämättä ole sopuisuudessa perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen näkökulmasta (PeVL 36/2024 vp, kappale 9, PeVL 10/2016 vp, s. 3, PeVL 49/2014 vp, s. 2/I, PeVL 37/2002 vp, s. 1—2, PeVL 2/1996 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan eri rikostorjuntaviranomaisten toimivaltuuksien epäsymmetria ei sellaisenaan ole perusoikeuksien rajoitusedellytysten vaatima painava yhteiskunnallinen tarve, joka perustelisi toimivaltuuksien välttämättömyyden (PeVL 36/2024, kappale 9, PeVL 21/2024 vp, kappale 3, PeVL 6/2018 vp, s. 2, PeVL 10/2016 vp, s. 3, PeVL 49/2014 vp, s. 2). Valiokunta on myös painottanut, että poliisilla on perusoikeuksiin

kajoamista sisältävien valtuuksien käyttöön erityinen koulutus ja kokemus (PeVL 67/2016 vp, s. 3).

Näin ollen vaikka muille rikostorjuntaviranomaisille on säädetty oikeus käyttää tiettyjä salaisia tiedonhankinta- tai pakkokeinoja, on kuitenkin perusoikeuksien rajoittamisedellytyksistä rajoituksen hyväksyttävyyttä sekä rajoituksen suhteellisuutta arvioitava erikseen kunkin Rajavartiolaitoksen käyttöön ehdotettavan keinon osalta. Kullekin toimivaltuudelle on kyettävä esittämään Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatehtäviin liittyvä painava peruste, joka osoittaa toimivaltuuden välttämättömyyden.

Toimivaltuutta ei tee välttämättömäksi pelkästään havainto valtuuden tehokkuudesta (PeVL 36/2002 vp s. 6). Perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp, s. 4). Salaisen tiedonhankinta- tai pakkokeinon käyttökelpoisuus, hyödyllisyys tai tarpeellisuus jonkin rikoksen estämisessä tai selvittämisessä ei ole yksin ratkaisevassa asemassa arvioitaessa, pitäisikö keinon käyttö lainsäädännössä sallia kyseisen rikoksen estämisessä tai selvittämisessä. Perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikosta ei useinkaan pystytä selvittämään ilman pakkokeinon käyttämistä.

Salaisten pakkokeinojen käytölle on korkeat selvitettävän rikoksen vakavuustasoa koskevat vaatimukset ja muutenkin tiukat käyttöä koskevat edellytykset erityisesti perusoikeuksiin puuttumiseen liittyen. Huomioon tulee ottaa perusoikeuksien rajoitusedellytykset, joiden vuoksi rajoitusten tulee muun ohessa olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, suhteellisuusvaatimuksen mukaisia ja välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi.

Salaiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot muodostavat kokonaisuuden. Niitä tarvitaan eri tutkinnoissa ja tutkintojen sisälläkin eri vaiheissa riippuen siitä, mitä tietoa vaaditaan yksittäisen rikoksen estämiseen tai selvittämiseen. Salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja käytetään vain siinä laajuudessa kuin on välttämätöntä. Salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käyttö yleensä etenee lievemmästä keinosta vakavampaan ja keinovalikoima on tapauskohtainen.

Ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvä törkeä vapaudenriisto, Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskeva törkeä väärennys, törkeä rahanpesu sekä törkeä tai ammattimainen kätkemisrikos ovat ammattimaista ja laajamittaista rikollisuutta, jolla voi olla yhtymäkohtia muuhun vakavaan rikollisuuteen. Ne ovat yleensä myös rajat ylittävää rikollisuutta. Törkeään ympäristön turmelemiseen ja törkeään luonnonsuojelurikokseen voi liittyä merkittävän taloudellisen hyödyn tavoittelu. Rajavartiioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva rikos voi puolestaan pyrkiä horjuttamaan kansallista turvallisuutta.

Näin vakavien rikosten kohdalla korostuu paitsi rikosten selvittämisintressi, myös rikosten estäminen etenkin silloin, kun on kyse ihmisten salakuljetuksesta ja muusta hyväksikäytöstä tai menetetyistä ympäristö- tai luonnonarvoista.

Käytännössä nykyinen televalvontaa, muuta peiteltyä tiedonhankintaa kuin tietoverkossa tehtävää peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknisen seuranta, yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja valeostoa sekä ohjattua tietolähdetoimintaa koskevat toimivaltuuksien rajaukset Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvien rikosten estämisessä ja selvittämisessä voivat johtaa tehokkaan rikostorjunnan kannalta epätarkoituksenmukaiseen tilanteeseen, jossa rikoksen estämisessä tai selvittämisessä käytettävät menetelmät eivät ole riippuvaisia rikoksen vakavuusasteesta, vaan siitä, mikä esitutkintaviranomainen on estämässä tai selvittämässä rikosta.

Tätäkin painavampi peruste toimivaltuuksien ehdotetulle laajentamiselle on kuitenkin sanottujen toimivaltuuksien tarpeellisuus ja tehokkuus vakavien rikosten estämisessä ja selvittämisessä. Kyseessä olevilla toimivaltuuksilla saattaa olla ratkaiseva merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvien vakavien rikosten selvittämisessä ja lukumääräisesti vähemmän määrin myös niiden estämisessä. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentamista ehdotetulla tavalla puoltaa vakavien rikosten selvittämisintressi, rikosten uhrien oikeudet samoin kuin rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuus.

Televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknistä seurantaan sekä yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja valeostoa sekä ohjattua tietolähdetoimintaa koskevilla toimivaltuuksilla puututtaisiin etenkin perustuslain 10 §:n mukaiseen yksityiselämän ja kotirauhan suojaan. Ehdotettavia säännöksiä voidaan kuitenkin edellä mainitut seikat huomioon ottaen pitää täsmällisinä ja tarkkarajaisina. Perusoikeuksien rajoitusten perusteena olisi vakavien rikosten estämis- ja selvittämisintressi, joten sääntely ei ole ongelmallista perusoikeusnäkökulmasta.

Edellä kerrotuilla perusteilla hallituksen esityksessä ehdotetun sääntelyn arvioidaan täyttävän perusoikeuksien rajoittamisen yleiset edellytykset. Sääntely on arvioitu välttämättömäksi ja oikeasuhtaiseksi ottaen huomioon sääntelyn taustalla olevien tavoitteiden yhteiskunnallinen painavuus, erityisesti vakavien rikosten estämis- ja selvittämisintressi samoin kuin rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuus, suhteessa rajoitettaviin perusoikeuksiin.

Lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Ottaen huomioon etenkin esityksessä ehdotettava sääntely Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien laajentumisesta ja kokonaan uusista toimivaltuuksista, hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 4 §, 8 §:n 2 ja 3 momentti, 13 §, 14 §:n 2 momentti, 16 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentti, 24 §:n 1 momentti, 29 §:n 3 momentti, 33 §:n 2 momentti, 36 §, 38 §:n 1 momentti, 52 §:n 5 ja 7 momentti, 58 § ja 59 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 4 § osaksi laissa 790/2019 ja 58 § osaksi laissa 461/2023, sekä

lisätään lakiin uusi 34 a—34 l § ja niiden edelle uusi väliotsikko sekä 36 a ja 36 b § seuraavasti:

4 §

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset

Rajavartiolaitoksen tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää seuraavia rikoksia:

- 1) rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 ja 7 a §:ssä tarkoitettu valtionrajarikos;
- 2) rikoslain 17 luvun 8 ja 8 a §:ssä tarkoitettu laittoman maahantulon järjestäminen;
- 3) laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvä rikoslain 25 luvussa tarkoitettu vapauteen kohdistuva rikos;
- 3 a) rajavaltion, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettu ihmiskauppa;
- 4) Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskeva rikoslain 33 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettu väärennysrikos;
- 5) rikoslain 17 luvun 7 c §:ssä tarkoitettu alueloukkaus ja muu Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaaminen;
- 6) rikoslain 48 a luvun 1 §:ssä tarkoitettu metsästysrikos, 1 a §:ssä tarkoitettu törkeä metsästysrikos, 4 §:ssä tarkoitettu laittoman saaliin kätkeminen ja 4 a §:ssä tarkoitettu törkeä laittoman saaliin kätkeminen;
- 7) Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen noudattamatta jättäminen;
- 8) merilain (674/1994) 20 luvussa ja vesiliikennelaissa (782/2019) rangaistavaksi säädetty teot sekä vesiliikenteessä tapahtunut rikoslain 23 luvun 1 §:ssä tarkoitettu liikenneturvallisuuden vaarantaminen, 2 §:ssä tarkoitettu törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen, 5 §:ssä tarkoitettu vesiliikennejuopumus, 8 §:ssä tarkoitettu kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle, 10 §:ssä tarkoitettu kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta ja 11 a §:ssä tarkoitettu liikenteen häirintä;
- 9) rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva rikos;
- 10) rajavartiolain 72 §:ssä tarkoitettu rajavyöhykerikkomus;
- 11) rajavaltion, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä rikoslain 32 luvun 1–5 §:ssä tarkoitettu kätkemisrikos ja -rikkomus;
- 11 a) rajavaltion, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä rikoslain 32 luvun 6, 7, 9 ja 10 §:ssä tarkoitettu rahanpesu tai rahanpesurikkomus silloin kun epäillyn rikoksen esirikos on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos taikka kätkemisrikoksen esirikos eli varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikos;

12) rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 tai 31 §:ssä tarkoitetun sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön epäilty syyllistyminen sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu;

13) Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön epäilty syyllistyminen rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun virkarikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

8 §

Rikoksen estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille

Viranomainen, jolle rikoksen estäminen ja selvittäminen siirretään, varaa Rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua estämiseen ja selvittämiseen myös siirron jälkeen, jos asia koskee:

- 1) valtionrajarikosta;
- 2) laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyviä vapautteen kohdistuvia rikoksia taikka ihmiskaupparikosta;
- 3) Rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta; tai
- 4) Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisiin suoritettavaksi, jos on syytä epäillä Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen ja rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää. Rikoksen selvittäminen on aina siirrettävä poliisiin suoritettavaksi, jos rikoksesta epäilty on Rajavartiolaitoksen päällikön tai apulaispäällikön, kenraalin tai amiraalin virkaan nimitetty virkamies.

13 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen

Tässä luvussa säädetään televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peitellyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan, yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseen taikka vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

14 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi. Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi.

Televalvonta ja sen edellytykset

Rajavartiolaitokselle voidaan sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta:

- 1) 4 §:n 12 ja 13 kohdassa tarkoitettuja rikoksia;
- 2) rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitettua virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja 14 §:ssä tarkoitettua törkeää lahjuksen antamista;
- 3) laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää rikoslain 25 luvussa tarkoitettua panttivangin ottamista;
- 4) Rajavartiolaitokseen kohdistuvia rikoslain 34 luvussa tarkoitettuja yleisvaarallisia rikoksia.

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Rajavartiolaitos saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta 16 §:n 2 momentin 1–5 kohdassa tarkoitettuja rikoksia;
- 2) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvään kätkemisrikokseen.

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi.

Tekninen seuranta ja sen edellytykset

Jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaite hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen (*henkilön tekninen seuranta*), saadaan toimenpide suorittaa vain, jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta 16 §:n 2 momentin 1–5 kohdassa tarkoitettuja rikoksia.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Rajavartiolaitos saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Liikenne- ja viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettuna vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto

34 a §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja sen edellytykset

Peitetoiminnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai tämän toimintaan kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja.

Rajavartiolaitoksella on oikeus kohdistaa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ei ole sallittua asunnossa.

34 b §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toteuttaminen

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toteuttaa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

34 c §

Rikoksenteckielto

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava rajavartiomies ei saa tehdä rikosta eikä aloittaa rikoksen tekemiseen.

34 d §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 34 c §:ssä säädetään, yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava rajavartiomies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja taikka kulku- tai muita sellaisia välineitä, osallistua henkilöiden, esineiden tai aineiden kuljettamiseen järjestämiseen, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perustein on voitu olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) rajavartiomiehen toiminta ei tule aiheuttamaan vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle, vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava rajavartiomies saa osallistua 37 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevan toimituksen järjestämiseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

34 e §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskeva esitys ja suunnitelma

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevassa esityksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö riittävästi yksilöitynä;
- 3) toimenpiteen perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos riittävästi yksilöitynä;
- 4) toiminnan tavoite;
- 5) toiminnan tarpeellisuus;
- 6) muut toiminnan edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.

Toiminnan toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulee sisältää päätöksenteon ja toiminnan toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelma annetaan tiedoksi keskusrikospoliisille. Suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

34 f §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäminen

Päätöksen tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun rajavartiomiehen toteuttamasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta tekee keskusrikospoliisin päällikkö Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikön tai apulaisosastopäällikön taikka tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun rajavartiomiehen esityksestä.

Päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) toiminnan toteuttava yksikkö ja toiminnan toteuttamisesta vastaava rajavartiomies;
- 3) tunnistetiedot yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittavista rajavartiomiehistä;
- 4) tiedonhankinnan perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos;
- 5) peitetoiminnan kohteena oleva henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 4 kohdassa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, jos henkilö on tiedossa;
- 6) tosiseikat, joihin epäily ja peitetoiminnan edellytykset perustuvat;
- 7) toiminnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 8) päätöksen voimassaoloaika;
- 9) voidaanko toiminnassa tehdä 34 d §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä, ja toimenpiteiden perusteena olevat tosiseikat sekä peitetoiminnan rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Peitetoiminnan lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

34 g §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentaminen

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan aikana ilmenee, että voidaan perustellusti olettaa toiminnan kohteena olevan henkilön syyllistyvän sen käyttämisen perusteena olevan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen lisäksi siihen välittömästi liittyvään muuhun pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen mukaan lukien törkeä laittoman maahantulon järjestäminen, tehtävää suorittava rajavartiomies saa laajentaa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan koskemaan myös sitä. Edellytyksenä on lisäksi, että peitetoiminnan välitön laajentaminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan aikana ilmenee, että voidaan perustellusti olettaa muun kuin toiminnan kohteena olevan henkilön syyllistyvän pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen mukaan lukien törkeä laittoman maahantulon järjestäminen, tehtävää suorittava toimivaltainen virkamies saa laajentaa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan koskemaan myös mainittua henkilöä. Edellytyksenä on lisäksi, että peitetoiminnan välitön laajentaminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentamisessa on kyse muun kuin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisestä ja toiminnan toteuttajana on poliisi, toiminnan laajentamista koskevassa asiassa noudatetaan poliisilain 5 luvun 34 §:ää.

34 h §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ja sen edellytykset

Valeostolla tarkoitetaan esitutkintaviranomaisen tekemää esineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi saada viranomaisen haltuun tai löytää rikokseen liittyvä esine tai omaisuus taikka saada haltuun tai löytää todiste rikosasiassa tai rikoksella saatu hyöty.

Tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies saa, siten kuin jäljempänä säädetään, tehdä yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai kyseessä on kätkemisrikos, ja on todennäköistä, että valeostolla saavutetaan I momentissa tarkoitettu tavoite. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää, että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttaja saa tehdä vain sellaista tiedonhankintaa, joka on välttämätöntä yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamiseksi. Valeosto on toteutettava siten, ettei se saa kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ei ole sallittua asunnossa.

34 i §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttaminen

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttaa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

34 j §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättäminen

Päätöksen 34 i §:ssä tarkoitetun tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun rajavartiomiehen toteuttamasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta tekee keskusrikospoliisin päällikkö tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun rajavartiomiehen esityksestä.

Päätös voidaan antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos;
- 2) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston kohteena oleva henkilö;
- 3) tosiseikat, joihin epäily ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston edellytykset perustuvat;
- 4) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston kohteena oleva esine, omaisuus tai palvelu;
- 5) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston tarkoitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 8) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston rajoitukset ja ehdot.

34 k §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva suunnitelma

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jos se on tarpeen toiminnan laajuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

34 l §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva päätös

Päätös yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksen tekee yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta vastaava salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies.

Päätöksessä on mainittava:

- 1) yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättänyt rajavartiomies, päätöksen antopäivä ja sisältö;
- 2) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttava hallintoyksikkö;
- 3) tunnistetiedot yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston suorittavista Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan rajavartiomiehistä;
- 4) selvitys siitä, miten on varmistuttu, että yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ei saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi;
- 5) toteuttamisen rajoitukset ja ehdot.

Jos toimenpide ei siedä viivytystä, 2 momentissa tarkoitettua päätöstä ei tarvitse laatia kirjallisesti ennen yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa. Päätös on kuitenkin laadittava kirjallisesti viipymättä toimenpiteen jälkeen.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

36 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, Rajavartiolaitokselle laissa tutkittavaksi säädettyjen rikosten estämiseen ja selvittämiseen tai

rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista rajavartio- ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*).

Rajavartiolaitos saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Tietolähteen turvallisuudesta on tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen.

36 a §

Tietolähdettä koskevien tietojen käsittely ja palkkion maksu

Tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Tietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

Rekisteröidylle tietolähteelle voidaan maksaa palkkio. Perustellusta syystä palkkio voidaan maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle. Palkkion veronalaisuudesta säädetään erikseen.

36 b §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä.

Päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava rajavartiomies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) toimenpiteen peruste;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva henkilö, jos hän on päätöstä tehtäessä yksilöitävissä;
- 6) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 7) päätöksen voimassaoloaika;
- 8) tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Tietolähteen ohjatun käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

38 §

Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää Rajavartiolaitoksen suorittamasta valvotusta läpilaskusta.

52 §

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ää.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan 39 §:ää. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Tällöin tuomioistuimelle on toimitettava ainoastaan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot. Asian käsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavoit ja tietoturvallisuusjärjestelyin.

58 §

Salaisten pakkokeinojen käyttäminen

Salaisten pakkokeinojen käyttöön Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sovelletaan pakkokeinolain 10 lukua jäljempänä säädettyin poikkeuksin.

Rajavartiolaitoksen käytössä eivät ole peitetoiminta ja valeosto, lukuun ottamatta yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa.

Rajavartiolaitoksella on oikeus:

1) telekuunteluun ja tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta vain selvittäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa;

2) televalvontaan selvittäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä, 4 momentissa säädettyin poikkeuksin;

3) muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvittäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, 4 momentissa säädettyin poikkeuksin, taikka suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvää kätkemisrikosta;

4) henkilön tekniseen seurantaan selvittäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, 4 momentissa säädettyin poikkeuksin.

Rajavartiolaitoksella ei ole oikeutta televalvontaan, henkilön tekniseen seurantaan ja muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvittäessä:

1) 4 §:n 12 ja 13 kohdassa tarkoitettuja rikoksia;

2) rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitettua virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja 14 §:ssä tarkoitettua törkeää lahjuksen antamista;

3) laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää rikoslain 25 luvussa tarkoitettua panttivangin ottamista;

4) Rajavartiolaitokseen kohdistuvia rikoslain 34 luvussa tarkoitettuja yleisvaarallisia rikoksia.

Rajavartiolaitoksen suorittaessa 5 §:ssä tarkoitettua muuta esitutkintaa salaisista pakkokeinoista ei ole rajavartiomiheen käytävissä telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta, peitetoiminta, valeosto eikä tietolähteen ohjattu käyttö.

59 §

Peitelystä tiedonhankinnasta päättäminen rikoksen esitutkinnassa

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 17 §:n 1 momentti, 17 c §
sekä 17 d §:n 1, 2 ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 110/2018, seuraavasti:

17 §

Vaitiolovelvollisuus

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva virkamies ei saa ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka yksinomaan tietoverkossa peitehenkilönä tai valeostajana toimineen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka sanottuna peitehenkilönä tai valeostajana toimineen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiolovelvollisuus on voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

17 c §

Ilmaisovelvollisuus oikeudenkäynnissä

Tuomioistuimien voi määrätä ilmaistavaksi 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitetun tiedon, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle on lisäksi, että syyttäjällä on syytettyä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen. Luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön taikka yksinomaan tietoverkossa peitehenkilönä tai valeostajana toimineen henkilöllisyyttä ei tällöinkään saa määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

17 d §

Ilmaisovelvollisuus rikosta selvitettyäessä

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on vaitiolovelvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 17 §:n 1 momentissa ja 17 b §:n 1 momentissa tarkoitettua sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, jos luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa taikka yksinomaan tietoverkossa toimineen peitehenkilön tai valeostajan on siinä tehtävässä perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on velvollinen ilmaisemaan 1 momentissa tarkoitettua tiedon myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että luottamuksellisesti tietoja antanut siinä ominaisuudessa taikka yksinomaan tietoverkossa toimineen peitehenkilön tai valeostajan siinä tehtävässä on syyllistynyt rikokseen.

Jos 3 momentissa tarkoitettu asia koskee yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa tai tietolähteen ohjattua käyttöä, asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Muu ilmaisovelvollisuutta koskeva asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemista koskevan pyynnön esittäjän ja ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön on oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 1 §:n 2 momentti, 39 §:n 2 ja 4 momentti sekä 40 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentti ja 39 §:n 2 momentti laissa 628/2015, 39 §:n 4 momentti laissa 112/2018 ja 40 §:n 1 momentti laissa 452/2023, seuraavasti:

10 luku

Salaiset pakkokeinot

1 §

Soveltamisala

Mitä tässä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja, koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisin lisäksi rajavartio-, tull- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Tullin oikeudesta käyttää peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä tullirikoksen esitutkinnassa säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa. Tullirikoksen esitutkinnassa suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin

pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies. Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen esitutkinnassa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi toteuttaa salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

39 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Poliisi, Tulli tai Rajavartiolaitos saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin ja palkkion maksamisesta säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi päättää Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki**poliisilain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 1 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 623/2015, seuraavasti:

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

1 §

Soveltamisala ja määritelmät

Mitä tässä luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta myös rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Tullin oikeudesta tullirikoksen estämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015). Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies. Rajavartiolaitoksen oikeudesta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi suoritettavasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018). Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston voi toteuttaa salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 12 § seuraavasti:

12 §

Tietolähdetietojen käsittely

Rajavartiolaitos saa käsitellä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 36 §:ssä tai pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 39 §:ssä tarkoitettua henkilöstä tämän lain 6 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

- 1) tietolähteen käyttöä ja valvontaa koskevat tiedot;
- 2) tietolähteen antamien tietojen pääasiallinen sisältö.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Sisäministeri

LUONNOS

1.

Laki

rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) 4 §, 8 §:n 2 ja 3 momentti, 13 §, 14 §:n 2 momentti, 16 §:n 2 momentti, 23 §:n 2 momentti, 24 §:n 1 momentti, 29 §:n 3 momentti, 33 §:n 2 momentti, 36 §, 38 §:n 1 momentti, 52 §:n 5 ja 7 momentti, 58 § ja 59 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 4 § osaksi laissa 790/2019 ja 58 § osaksi laissa 461/2023, sekä

lisätään lakiin uusi 34 a—34 1 § ja niiden edelle uusi väliotsikko sekä 36 a ja 36 b § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 §

4 §

*Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset**Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvat rikokset*

Rajavartiolaitoksen tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää seuraavia rikoksia:

- 1) rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 ja 7 a §:ssä tarkoitettu valtionrajarikos;
- 2) rikoslain 17 luvun 8 ja 8 a §:ssä tarkoitettu laittoman maahantulon järjestäminen;
- 3) laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvä rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettu ihmiskauppa sekä laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvä muu rikoslain 25 luvussa tarkoitettu vapauteen kohdistuva rikos;
- 4) Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskeva rikoslain 33 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettu väärennysrikos;
- 5) rikoslain 17 luvun 7 b §:ssä tarkoitettu alueloukkaus ja muu Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaaminen;
- 6) rikoslain 48 a luvun 1 §:ssä tarkoitettu metsästysrikos, 1 a §:ssä tarkoitettu törkeä metsästysrikos, 4 §:ssä tarkoitettu laittoman saaliin kätkeminen ja 4 a §:ssä tarkoitettu törkeä laittoman saaliin kätkeminen;

Rajavartiolaitoksen tehtävänä on estää, paljastaa ja selvittää seuraavia rikoksia:

- 1) rikoslain (39/1889) 17 luvun 7 ja 7 a §:ssä tarkoitettu valtionrajarikos;
- 2) rikoslain 17 luvun 8 ja 8 a §:ssä tarkoitettu laittoman maahantulon järjestäminen;
- 3) laittoman maahantulon järjestäminen ja siihen liittyvä rikoslain 25 luvussa tarkoitettu vapauteen kohdistuva rikos;
3 a) rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä rikoslain 25 luvun 3 ja 3 a §:ssä tarkoitettu ihmiskauppa;
- 4) Rajavartiolaitoksen tarkastettavaa asiakirjaa koskeva rikoslain 33 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettu väärennysrikos;
- 5) rikoslain 17 luvun 7 c §:ssä tarkoitettu alueloukkaus ja muu Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaaminen;
- 6) rikoslain 48 a luvun 1 §:ssä tarkoitettu metsästysrikos, 1 a §:ssä tarkoitettu törkeä metsästysrikos, 4 §:ssä tarkoitettu laittoman saaliin kätkeminen ja 4 a §:ssä tarkoitettu törkeä laittoman saaliin kätkeminen;

Voimassa oleva laki

7) Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen noudattamatta jättäminen;

8) merilain (674/1994) 20 luvussa ja vesiliikenneläissa (782/2019) rangaistavaksi säädetyt teot sekä vesiliikenteessä tapahtunut rikoslain 23 luvun 1 §:ssä tarkoitettu liikenneturvallisuuden vaarantaminen, 2 §:ssä tarkoitettu törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen, 5 §:ssä tarkoitettu vesiliikennejuopumus, 8 §:ssä tarkoitettu kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle, 10 §:ssä tarkoitettu kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta ja 11 a §:ssä tarkoitettu liikenteen häirintä;

9) rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva rikos;

10) rajavartiolain 72 §:ssä tarkoitettu rajavyöhykerikkomus;

11) *rajatarkastuksen* yhteydessä rikoslain 32 luvun 1–5 §:ssä tarkoitettu kätkemisrikos ja -rikkomus;

12) rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 tai 31 §:ssä tarkoitettun sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön epäilty syyllistyminen sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu;

13) Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön epäilty syyllistyminen rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun virkarikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

Ehdotus

7) Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen noudattamatta jättäminen;

8) merilain (674/1994) 20 luvussa ja vesiliikenneläissa (782/2019) rangaistavaksi säädetyt teot sekä vesiliikenteessä tapahtunut rikoslain 23 luvun 1 §:ssä tarkoitettu liikenneturvallisuuden vaarantaminen, 2 §:ssä tarkoitettu törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen, 5 §:ssä tarkoitettu vesiliikennejuopumus, 8 §:ssä tarkoitettu kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle, 10 §:ssä tarkoitettu kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta ja 11 a §:ssä tarkoitettu liikenteen häirintä;

9) rajavartioviranomaiseen tai Rajavartiolaitoksen ylläpidettäviin rajamerkkeihin ja rajalaitteisiin kohdistuva rikos;

10) rajavartiolain 72 §:ssä tarkoitettu rajavyöhykerikkomus;

11) *rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen* yhteydessä rikoslain 32 luvun 1–5 §:ssä tarkoitettu kätkemisrikos ja -rikkomus;

11 a) *rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä rikoslain 32 luvun 6, 7, 9 ja 10 §:ssä tarkoitettu rahanpesu tai rahanpesurikkomus silloin kun epäillyn rikoksen esirikos on Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos taikka kätkemisrikoksen esirikos eli varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikos;*

12) rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 30 tai 31 §:ssä tarkoitettun sotilaskurinpitomenettelyn alaisen henkilön epäilty syyllistyminen sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettuun sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu;

13) Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön epäilty syyllistyminen rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun virkarikokseen, jollei puolustusvoimien tai poliisin esitutkintaa koskevista toimivaltuuksista muuta johdu.

8 §

Rikoksen estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja Tullin tehtäväjako koskevista säännöksistä muuta johdu, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) tarkoitetun tullirikoksen estämisen ja selvittämisen Tullille ja muun rikoksen estämisen ja selvittämisen poliisille, jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen viranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa rikoksen estämisen ja selvittämisen siihen saakka, kunnes asian siirtäminen on tapahtunut.

Viranomainen, jolle rikoksen estäminen ja selvittäminen siirretään, varaa Rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua estämiseen ja selvittämiseen myös siirron jälkeen, jos asia koskee:

- 1) valtionrajarikosta;
- 2) laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia;
- 3) Rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta; tai
- 4) Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisiin suoritettavaksi, jos on syytä epäillä Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen ja rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää.

13 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen

Tässä luvussa säädetään televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen,

8 §

Rikoksen estämisen ja selvittämisen siirtäminen poliisille tai Tullille

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja Tullin tehtäväjako koskevista säännöksistä muuta johdu, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) tarkoitetun tullirikoksen estämisen ja selvittämisen Tullille ja muun rikoksen estämisen ja selvittämisen poliisille, jos asian tai sen edellyttämien toimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen viranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa rikoksen estämisen ja selvittämisen siihen saakka, kunnes asian siirtäminen on tapahtunut.

Viranomainen, jolle rikoksen estäminen ja selvittäminen siirretään, varaa Rajavartiolaitokselle tilaisuuden osallistua estämiseen ja selvittämiseen myös siirron jälkeen, jos asia koskee:

- 1) valtionrajarikosta;
- 2) laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyviä vapauteen kohdistuvia rikoksia taikka ihmiskaupparikosta;
- 3) Rajavartiolaitoksen tarkastettavan asiakirjan väärennysrikosta; tai
- 4) Suomen alueellisen koskemattomuuden loukkaamista.

Rajavartiolaitoksen on siirrettävä rikoksen selvittäminen poliisiin suoritettavaksi, jos on syytä epäillä Rajavartiolaitoksessa palvelevan henkilön syyllistyneen sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävään rikokseen taikka rikoslain 40 luvussa tarkoitettuun rikokseen ja rikoksen vakavuus tai luottamus tutkinnan puolueettomuuteen sitä edellyttää. *Rikoksen selvittäminen on aina siirrettävä poliisiin suoritettavaksi, jos rikoksesta epäilty on Rajavartiolaitoksen päällikön tai apulaispäällikön, kenraalin tai amiraalin virkaan nimitetty virkamies.*

13 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen

Tässä luvussa säädetään televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen,

suunnitelmallisen tarkkailun, peiteltyyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseen taikka vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

suunnitelmallisen tarkkailun, peiteltyyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, *yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan, yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston*, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseen taikka vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

14 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Salaisen tiedonhankintakeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja.

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi.

Salaisen tiedonhankintakeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos sen tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

16 §

Televalvonta ja sen edellytykset

14 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Salaisen tiedonhankintakeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja.

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua, *yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä* ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi.*

Salaisen tiedonhankintakeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos sen tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

16 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonnalla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty mainitun pykälän 43 kohdassa tarkoitettuun yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista sekä osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Välitystiedolla* tarkoitetaan tässä laissa sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Rajavartiolaitokselle voidaan sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen;
- 2) törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikokseen; tai
- 3) törkeään metsästysrikokseen.

23 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa

Televalvonnalla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty mainitun pykälän 43 kohdassa tarkoitettuun yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista sekä osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Välitystiedolla* tarkoitetaan tässä laissa sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Rajavartiolaitokselle voidaan sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta:

- 1) 4 §:n 12 ja 13 kohdassa tarkoitettuja rikoksia;
- 2) rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitettua virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja 14 §:ssä tarkoitettua törkeää lahjuksen antamista;
- 3) laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää rikoslain 25 luvussa tarkoitettua panttivangin ottamista;
- 4) Rajavartiolaitokseen kohdistuvia rikoslain 34 luvussa tarkoitettuja yleisvaarallisia rikoksia.

23 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa

tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa rajavartiomiehen tehtävän salaamiseksi käytetään väärää, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Rajavartiolaitos saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen; tai
- 2) törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen ja siihen liittyvään ihmiskaupparikokseen.

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

Rajavartiolaitos saa kohdistaa henkilöön peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

24 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;
- 2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja siitä vastaava rajavartiomies;
- 3) toimenpiteen perusteena oleva rikos;

tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa rajavartiomiehen tehtävän salaamiseksi käytetään väärää, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Rajavartiolaitos saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta 16 §:n 2 momentin 1–5 kohdassa tarkoitettuja rikoksia;
- 2) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvään kätkemisrikokseen.

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

Rajavartiolaitos saa kohdistaa henkilöön peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

24 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö *taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies* päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;
- 2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja siitä vastaava rajavartiomies;
- 3) toimenpiteen perusteena oleva rikos;

Voimassa oleva laki

- 4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;
 5) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;
 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta;
 7) mahdolliset peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.
 Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

29 §

Tekninen seuranta ja sen edellytykset

Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Rajavartiolaitos saa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai sellaisen henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai haltuun todennäköisesti tulevaan esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen teknistä seurantaan, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaitte hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen (*henkilön tekninen seuranta*), saadaan toimenpide suorittaa vain, jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 16 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Rajavartiolaitoksella on lisäksi oikeus tekniseen seurantaan, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Ehdotus

- 4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;
 5) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;
 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta;
 7) mahdolliset peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.
 Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

29 §

Tekninen seuranta ja sen edellytykset

Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Rajavartiolaitos saa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai sellaisen henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai haltuun todennäköisesti tulevaan esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen teknistä seurantaan, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaitte hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen (*henkilön tekninen seuranta*), saadaan toimenpide suorittaa vain, jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän *Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, lukuun ottamatta 16 §:n 2 momentin 1–5 kohdassa tarkoitettuja rikoksia.*

Rajavartiolaitoksella on lisäksi oikeus tekniseen seurantaan, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

33 §

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Rajavartiolaitos saa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi hankkia teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Rajavartiolaitos saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettun vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

33 §

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Rajavartiolaitos saa sen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi hankkia teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Rajavartiolaitos saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. *Liikenne- ja viestintävirasto* tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettun vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto

(uusi)

34 a §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä peitetoiminta ja sen edellytykset

Peitetoiminnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai tämän toimintaan kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja.

Rajavartiolaitoksella on oikeus kohdistaa tutkittavakseen kuuluvan rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan

Voimassa oleva laki

Ehdotus

perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Yksinomaan tietoverkoissa tehtävä peitetoiminta ei ole sallittua asunnossa.

(uusi)

34 b §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toteuttaminen

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan toteuttaa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

(uusi)

34 c §

Rikoksentelekielto

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava rajavartiomies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen.

(uusi)

34 d §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 34 c §:ssä säädetään, yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava rajavartiomies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja taikka kulku- tai muita sellaisia välineitä, osallistua henkilöiden, esineiden tai aineiden kuljettamisen järjestämiseen, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perustein on voitu olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) rajavartiomiehen toiminta ei tule aiheuttamaan vaaraa tai vahinkoa kenenkään

hengelle, terveydelle, vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava rajavartiomies saa osallistua 37 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevan toimituksen järjestämiseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

(uusi)

34 e §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskeva esitys ja suunnitelma

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevassa esityksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö riittävästi yksilöitynä;
- 3) toimenpiteen perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos riittävästi yksilöitynä;
- 4) toiminnan tavoite;
- 5) toiminnan tarpeellisuus;
- 6) muut toiminnan edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.

Toiminnan toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulee sisältää päätöksenteon ja toiminnan toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelma annetaan tiedoksi keskusrikospoliisille. Suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

(uusi)

34 f §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäminen

Päätöksen tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun rajavartiomiehen toteuttamasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta tekee keskusrikospoliisin päällikkö Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen

osaston osastopäällikön tai apulaisosastopäällikön taikka tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun rajavartiomiehen esityksestä.

Päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) toiminnan toteuttava yksikkö ja toiminnan toteuttamisesta vastaava rajavartiomies;
- 3) tunnistetiedot yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittavista rajavartiomiehistä;
- 4) tiedonhankinnan perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos;
- 5) peitetoiminnan kohteena oleva henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 4 kohdassa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen, jos henkilö on tiedossa;
- 6) tosiseikat, joihin epäily ja peitetoiminnan edellytykset perustuvat;
- 7) toiminnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 8) päätöksen voimassaoloaika;
- 9) voidaanko toiminnassa tehdä 34 d §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä, ja toimenpiteiden perusteena olevat tosiseikat sekä peitetoiminnan rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Peitetoiminnan lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

(uusi)

34 g §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentaminen

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan aikana ilmenee, että voidaan perustellusti olettaa toiminnan kohteena olevan henkilön syyllistyvän sen käyttämisen perusteena olevan Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen lisäksi siihen välittömästi liittyvään muuhun pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen mukaan lukien törkeä laittoman

maahantulon järjestäminen, tehtävää suorittava rajavartiomies saa laajentaa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan koskemaan myös sitä. Edellytyksenä on lisäksi, että yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan välitön laajentaminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan aikana ilmenee, että voidaan perustellusti olettaa muun kuin toiminnan kohteena olevan henkilön syyllistyvän pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaan rikokseen mukaan lukien törkeä laittoman maahantulon järjestäminen, tehtävää suorittava toimivaltainen virkamies saa laajentaa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan koskemaan myös mainittua henkilöä. Edellytyksenä on lisäksi, että yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan välitön laajentaminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen rajavartiomiehen ratkaistavaksi.

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentamisessa on kyse muun kuin Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämisestä ja toiminnan toteuttajana on poliisi, toiminnan laajentamista koskevassa asiassa noudatetaan poliisilain 5 luvun 34 §:ää.

(uusi)

34 h §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ja sen edellytykset

Valeostolla tarkoitetaan esitutkintaviranomaisen tekemää esineen,

omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi saada viranomaisen haltuun tai löytää rikokseen liittyvä esine tai omaisuus taikka saada haltuun tai löytää todiste rikosasiassa tai rikoksella saatu hyöty.

Tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies saa, siten kuin jäljempänä säädetään, tehdä yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai kyseessä on kätkemisrikos, ja on todennäköistä, että valeostolla saavutetaan 1 momentissa tarkoitettu tavoite. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää, että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttaja saa tehdä vain sellaista tiedonhankintaa, joka on välttämätöntä yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamiseksi. Valeosto on toteutettava siten, ettei se saa kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ei ole sallittua asunnossa.

(uusi)

34 i §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttaminen

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttaa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

(uusi)

34 j §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättäminen

Päätöksen 34 i §:ssä tarkoitetun tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun rajavartiomiehen toteuttamasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta tekee keskusrikospoliisin päällikkö tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun rajavartiomiehen esityksestä.

Päätös voidaan antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos;

2) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston kohteena oleva henkilö;

3) tosiseikat, joihin epäily ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston edellytykset perustuvat;

4) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston kohteena oleva esine, omaisuus tai palvelu;

5) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston tarkoitus;

6) päätöksen voimassaoloaika;

7) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;

8) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston rajoitukset ja ehdot.

(uusi)

34 k §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva suunnitelma

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jos se on tarpeen toiminnan laajuuden tai muun vastaavan syy vuoksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

(uusi)

34 l §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva päätös

Päätös yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksen tekee yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta vastaava salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies.

Päätöksessä on mainittava:

1) yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättänyt rajavartiomies, päätöksen antopäivä ja sisältö;

2) yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttava hallintoyksikkö;

3) tunnistetiedot yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston suorittavista Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan rajavartiomiehistä;

4) selvitys siitä, miten on varmistuttu, että yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto ei saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi;

5) toteuttamisen rajoitukset ja ehdot.

Jos toimenpide ei siedä viivytystä, 2 momentissa tarkoitettua päätöstä ei tarvitse laatia kirjallisesti ennen yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa. Päätös on kuitenkin laadittava kirjallisesti viipymättä toimenpiteen jälkeen.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

36 §

Tietolähdetoiminta

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, Rajavartiolaitokselle laissa tutkittavaksi säädettyjen rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista rajavartio- ja muun esitutkintaviranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (tietolähde).

Tietolähdetoimintaa koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Tietojen

36 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, Rajavartiolaitokselle laissa tutkittavaksi säädettyjen rikosten estämiseen ja selvittämiseen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista rajavartio- ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (tietolähde).

Rajavartiolaitos saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä henkilökohtaisilta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan I momentissa tarkoitettuja tietoja (**tietolähteen ohjattu käyttö**).

Tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Tietolähteen turvallisuudesta on tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen.

(uusi)

36 a §

Tietolähdettä koskevien tietojen käsittely ja palkkion maksu

Tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Tietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

Rekisteröidylle tietolähteelle voidaan maksaa palkkio. Perustellusta syystä palkkio voidaan maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle. Palkkion veronalaisuudesta säädetään erikseen.

(uusi)

36 b §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä.

Päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen esittäjä;

- 2) tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava rajavartiomies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) toimenpiteen peruste;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva henkilö, jos hän on päätöstä tehtäessä yksilöitävissä;
- 6) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 7) päätöksen voimassaoloaika;
- 8) tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Tietolähteen ohjatun käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

38 §

Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää Rajavartiolaitoksen suorittamasta valvotusta läpilaskusta.

Päätös voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen tekoaika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;
- 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) mahdolliset valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

Tässä pykälässä tarkoitetun päätöksen ilmoittamisesta poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella.

38 §

Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies päättää Rajavartiolaitoksen suorittamasta valvotusta läpilaskusta.

Päätös voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen tekoaika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;
- 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) mahdolliset valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

Tässä pykälässä tarkoitetun päätöksen ilmoittamisesta poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella.

52 §

Salaisen tiedonhankintakeinin käytöstä ilmoittaminen

Televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinin käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Henkilöön kohdistettua televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet telesoitteet ja telepäätelaitteet.

Tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettuna määräajan tai lykkäyksen päättyessä, tiedonhankintakeinin käytöstä on ilmoitettava kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä.

Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta ja peitelystä tiedonhankinnasta ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ää.

52 §

Salaisen tiedonhankintakeinin käytöstä ilmoittaminen

Televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinin käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Henkilöön kohdistettua televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet telesoitteet ja telepäätelaitteet.

Tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettuna määräajan tai lykkäyksen päättyessä, tiedonhankintakeinin käytöstä on ilmoitettava kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä.

Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjauksesta käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan soveltuvien osin pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ää.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan 39 §:ää.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan 39 §:ää. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Tällöin tuomioistuimelle on toimitettava ainoastaan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot. Asian käsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavoin ja tietoturvallisuusjärjestelyin.*

58 §

Salaisten pakkokeinojen käyttäminen

Salaisten pakkokeinojen käyttöön Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sovelletaan pakkokeinolain 10 lukua jäljempänä säädetyin poikkeuksin.

Rajavartiolaitoksen käytössä eivät ole peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö.

Rajavartiolaitoksella on oikeus:

1) telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta ja muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa vain selvitettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa;

2) televalvontaan vain selvitettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä, törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa, törkeää kätkemisrikosta, ammattiainesta kätkemisrikosta, törkeää

58 §

Salaisten pakkokeinojen käyttäminen

Salaisten pakkokeinojen käyttöön Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa sovelletaan pakkokeinolain 10 lukua jäljempänä säädetyin poikkeuksin.

Rajavartiolaitoksen käytössä eivät ole peitetoiminta ja valeosto, lukuun ottamatta yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa ja yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa.

Rajavartiolaitoksella on oikeus:

1) telekuunteluun ja tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta vain selvitettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa;

2) televalvontaan selvitettäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä, 4 momentissa säädetyin poikkeuksin;

väärennystä, törkeää metsästysrikosta tai törkeää laittoman saaliin kätkemistä;

3) henkilön tekniseen seurantaan vain selvitettäessä törkeää laittoman maahantulon järjestämistä taikka törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa tai törkeää ihmiskauppaa taikka törkeää metsästysrikosta.

3) muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvitettäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, 4 momentissa säädetyn poikkeuksin, taikka suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvää kätkemisrikosta;

4) henkilön tekniseen seurantaan selvitettäessä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, 4 momentissa säädetyn poikkeuksin.

Rajavartiolaitoksella ei ole oikeutta televalvontaan, henkilön tekniseen seurantaan ja muuhun peiteltyyn tiedonhankintaan kuin pakkokeinolain 10 luvun 14 §:n 4 momentissa tarkoitettuun peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa selvitettäessä:

1) 4 §:n 12 ja 13 kohdassa tarkoitettuja rikoksia;

2) rikoslain 16 luvun 1 §:ssä tarkoitettua virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja 14 §:ssä tarkoitettua törkeää lahjuksen antamista;

3) laittoman maahantulon järjestämiseen liittyvää rikoslain 25 luvussa tarkoitettua panttivangin ottamista;

4) Rajavartiolaitokseen kohdistuvia rikoslain 34 luvussa tarkoitettuja yleisvaarallisia rikoksia.

Rajavartiolaitoksen suorittaessa 5 §:ssä tarkoitettua muuta esitutkintaa salaisista pakkokeinoista ei ole rajavartiomiehen käytettävissä telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta, peitetoiminta, valeosto eikä tietolähteen ohjattu käyttö.

Rajavartiolaitoksen suorittaessa 5 §:ssä tarkoitettua muuta esitutkintaa salaisista pakkokeinoista ei ole rajavartiomiehen käytettävissä telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, peitelty tiedonhankinta, henkilön tekninen seuranta, peitetoiminta, valeosto eikä tietolähteen ohjattu käyttö.

59 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen rikoksen esitutkinnassa

59 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen rikoksen esitutkinnassa

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;
- 2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja siitä vastaava rajavartiomies;
- 3) epäilty rikos;
- 4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;
- 5) tosiseikat, joihin rikosepäily perustuu;
- 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta;
- 7) mahdolliset peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö *taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies* päättää peitellystä tiedonhankinnasta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;
- 2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava hallintoyksikkö ja siitä vastaava rajavartiomies;
- 3) epäilty rikos;
- 4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;
- 5) tosiseikat, joihin rikosepäily perustuu;
- 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta;
- 7) mahdolliset peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 17 §:n 1 momentti, 17 c § sekä 17 d §:n 1, 2 ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 110/2018, seuraavasti:

17 §

Vaitioloovelvollisuus

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva virkamies ei saa ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitioloovelvollisuus on voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitioloovelvollisuudesta säädetään tämän lain lisäksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja muualla laissa. Sama vaitioloovelvollisuus on sillä, joka on työsopimussuhteessa Rajavartiolaitoksen tai on toimeksiantosopimuksen perusteella saanut tietoonsa Rajavartiolaitoksen salassa pidettävää tietoa.

Vaitioloovelvollisuus on voimassa myös toimeksiantosopimuksen tai palvelussuhteen Rajavartiolaitoksessa päätyttyä.

17 c §

Ilmaisovelvollisuus oikeudenkäynnissä

Tuomioistuिन voi määrätä ilmaistavaksi 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitetun tiedon, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle on lisäksi, että syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen. Luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön henkilöllisyyttä ei tällöinkään saa määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

17 §

Vaitioloovelvollisuus

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva virkamies ei saa ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka yksinomaan tietoverkossa peitehenkilönä tai valeostajana toimineen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka sanottuna peitehenkilönä tai valeostajana toimineen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitioloovelvollisuus on voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitioloovelvollisuudesta säädetään tämän lain lisäksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja muualla laissa. Sama vaitioloovelvollisuus on sillä, joka on työsopimussuhteessa Rajavartiolaitoksen tai on toimeksiantosopimuksen perusteella saanut tietoonsa Rajavartiolaitoksen salassa pidettävää tietoa.

Vaitioloovelvollisuus on voimassa myös toimeksiantosopimuksen tai palvelussuhteen Rajavartiolaitoksessa päätyttyä.

17 c §

Ilmaisovelvollisuus oikeudenkäynnissä

Tuomioistuिन voi määrätä ilmaistavaksi 17 §:n 1 momentissa tai 17 b §:n 1 momentissa tarkoitetun tiedon, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle on lisäksi, että syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen. Luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön taikka yksinomaan tietoverkossa peitehenkilönä tai valeostajana toimineen henkilöllisyyttä ei tällöinkään saa määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi

vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

17 d §

Ilmaisuvollisuus rikosta selvitetessä

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on vaitiolovelvollisuudestaan tai oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 17 §:n 1 momentissa ja 17 b §:n 1 momentissa tarkoitetun sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, jos luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on velvollinen ilmaisemaan 1 momentissa tarkoitetun tiedon myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että luottamuksellisesti tietoja antanut siinä ominaisuudessa on syyllistynyt rikokseen.

Jos Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva kieltäytyy ilmaisemasta 1 tai 2 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuim voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei ole laillista perustetta. Tuomioistuim voi samoin asianomistajan vaatimuksesta määrätä, että Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan on annettava tieto luottamuksellisesti tietoja Rajavartiolaitokselle antaneen henkilöllisyydestä, jos ilmaiseminen on välttämätöntä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:ssä tarkoitetun asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä noudatetaan esitutkintalain (805/2011) 7 luvun 9 §:ää todistajankuulustelusta tuomioistuimessa.

17 d §

Ilmaisuvollisuus rikosta selvitetessä

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on vaitiolovelvollisuudestaan tai oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 17 §:n 1 momentissa ja 17 b §:n 1 momentissa tarkoitetun sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, jos luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa taikka yksinomaan tietoverkossa toimineen peitehenkilön tai valeostajan on siinä tehtävässä perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen.

Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva on velvollinen ilmaisemaan 1 momentissa tarkoitetun tiedon myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että luottamuksellisesti tietoja antanut siinä ominaisuudessa taikka yksinomaan tietoverkossa toimineen peitehenkilön tai valeostajan siinä tehtävässä on syyllistynyt rikokseen.

Jos Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluva kieltäytyy ilmaisemasta 1 tai 2 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuim voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei ole laillista perustetta. Tuomioistuim voi samoin asianomistajan vaatimuksesta määrätä, että Rajavartiolaitoksen henkilöstöön kuuluvan on annettava tieto luottamuksellisesti tietoja Rajavartiolaitokselle antaneen henkilöllisyydestä, jos ilmaiseminen on välttämätöntä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:ssä tarkoitetun asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä noudatetaan esitutkintalain (805/2011) 7 luvun 9 §:ää todistajankuulustelusta tuomioistuimessa.

Harkitessaan 3 momentissa tarkoitetun määräyksen antamista tuomioistuimen on kiinnitettävä huomiota siihen, voiko ilmaisuvelvollisuus aiheuttaa vaaraa valtion turvallisuudelle tai jonkun hengelle tai terveydelle taikka vaarantaa käynnissä olevan tiedonhankinnan, ja miten perusteltua ilmoittaminen toisaalta on ottaen huomioon rikosepäilyn laatu ja asianomistajan oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Ilmaisuvelvollisuutta koskeva asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemista koskevan pyynnön esittäjän ja ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön on oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

Harkitessaan 3 momentissa tarkoitetun määräyksen antamista tuomioistuimen on kiinnitettävä huomiota siihen, voiko ilmaisuvelvollisuus aiheuttaa vaaraa valtion turvallisuudelle tai jonkun hengelle tai terveydelle taikka vaarantaa käynnissä olevan tiedonhankinnan, ja miten perusteltua ilmoittaminen toisaalta on ottaen huomioon rikosepäilyn laatu ja asianomistajan oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Jos 3 momentissa tarkoitettu asia koskee yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa tai tietolähteen ohjattua käyttöä, asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Muu ilmaisuvelvollisuutta koskeva asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemista koskevan pyynnön esittäjän ja ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön on oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 1 §:n 2 momentti, 39 §:n 2 ja 4 momentti sekä 40 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentti ja 39 §:n 2 momentti laissa 628/2015, 39 §:n 4 momentti laissa 112/2018 ja 40 §:n 1 momentti laissa 452/2023, seuraavasti:

10 luku

Salaiset pakkokeinot

1 §

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018).

Mitä tässä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja, koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisin lisäksi rajavartio-, tull- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Tullin oikeudesta käyttää peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä tullirikoksen esitutkinnassa säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa. Tullirikoksen esitutkinnassa suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.

10 luku

Salaiset pakkokeinot

1 §

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018).

Mitä tässä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja, koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisin lisäksi rajavartio-, tull- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Tullin oikeudesta käyttää peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä tullirikoksen esitutkinnassa säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa. Tullirikoksen esitutkinnassa suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies. *Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen esitutkinnassa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan*

tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston voi toteuttaa salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.

39 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, rikoksen selvittämiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisin ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*).

Poliisi tai Tulli saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Tietolähteen turvallisuudesta on tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen.

Tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. *Palkkion maksamisesta säädetään poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa.*

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen

39 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, rikoksen selvittämiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisin ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*).

Poliisi, Tulli tai Rajavartiolaitos saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Tietolähteen turvallisuudesta on tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen.

Tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin ja *palkkion maksamisesta* säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen

tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies. *Tietolähteen ohjatusta käytöstä Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen selvittämiseksi päättää Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu rajavartiomies.*

Tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) epäilty rikos;
- 5) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) mahdolliset tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) epäilty rikos;
- 5) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) mahdolliset tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Tietolähteen ohjatun käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Tietolähteen ohjatun käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

4.

Laki**poliisilain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 1 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa
 623/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

Salaiset tiedonhankintakeinot

1 §

1 §

Soveltamisala ja määritelmät

Soveltamisala ja määritelmät

Tässä luvussa säädetään telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peitellyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peitetoiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

Rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa.

Rikoksen paljastamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty.

Tässä luvussa säädetään telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peitellyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peitetoiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

Rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa.

Rikoksen paljastamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty.

Mitä tässä luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta myös rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Tullin oikeudesta tullirikoksen estämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015). Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.

Salaisten pakkokeinojen käytöstä rikosten esitutkinnassa säädetään pakkokeinolain 10 luvussa.

Mitä tässä luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta myös rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Tullin oikeudesta tullirikoksen estämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015). Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies. *Rajavartiolaitoksen oikeudesta Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan rikoksen estämiseksi suoritettavasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018). Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston voi toteuttaa salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu rajavartiomies.*

Salaisten pakkokeinojen käytöstä rikosten esitutkinnassa säädetään pakkokeinolain 10 luvussa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki**henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 12 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 12 §
 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Tietolähdetietojen käsittely

Tietolähdetietojen käsittely

Rajavartiolaitos saa käsitellä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 36 §:ssä tarkoitettua henkilöstä tämän lain 6 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

- 1) tietolähteen käyttöä ja valvontaa koskevat tiedot;
- 2) tietolähteen antamien tietojen pääasiallinen sisältö.

Rajavartiolaitos saa käsitellä rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 36 §:ssä *tai pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 39 §:ssä* tarkoitettua henkilöstä tämän lain 6 §:ssä tarkoitettujen henkilön perustietojen lisäksi seuraavia henkilötietoja:

- 1) tietolähteen käyttöä ja valvontaa koskevat tiedot;
- 2) tietolähteen antamien tietojen pääasiallinen sisältö.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
